

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

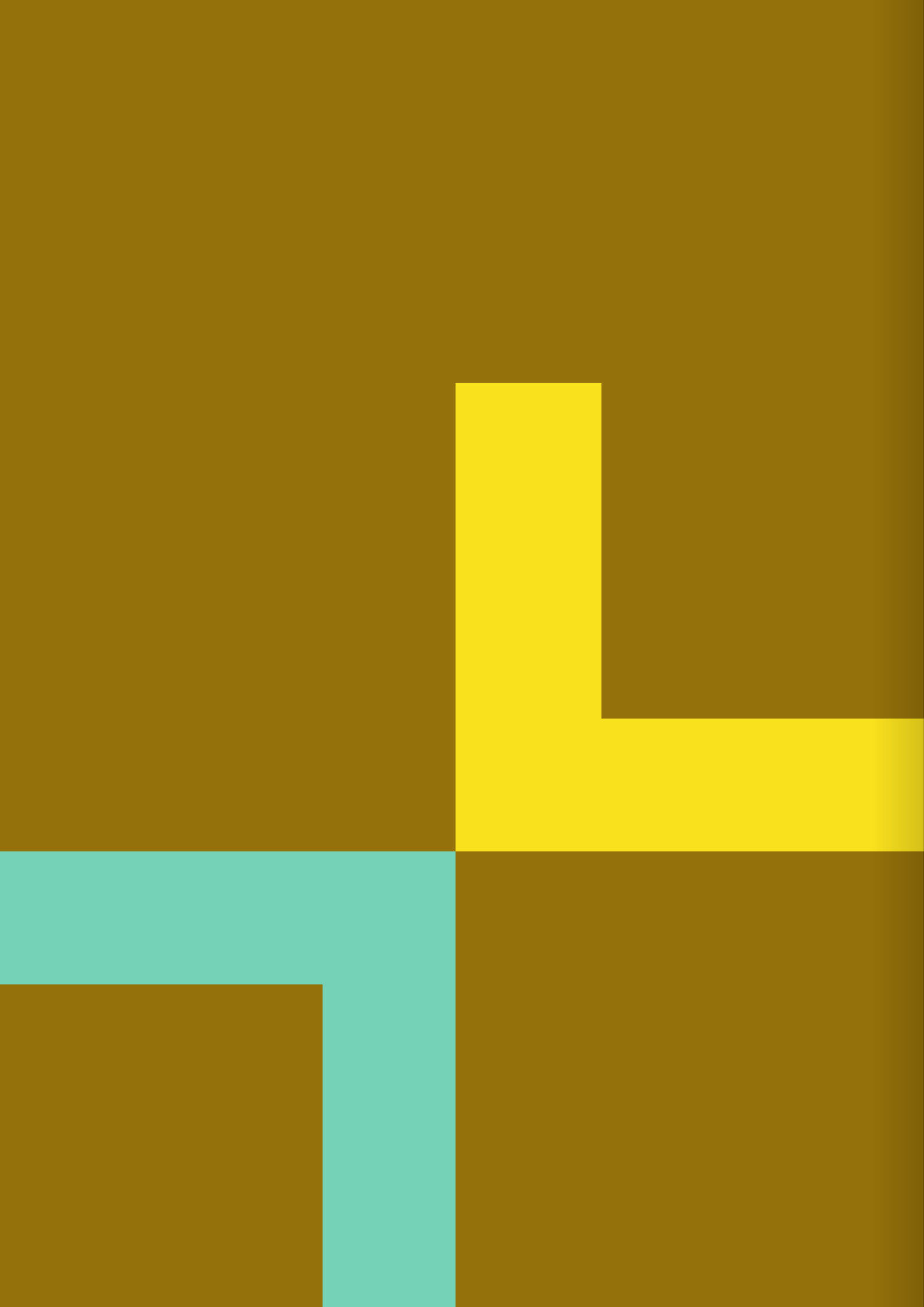
Nationaal Programma Onderwijs

Vierde voortgangsrapportage

Nationaal Programma
Onderwijs

Inhoudsopgave

Introductie	4
Deel 1 - Funderend onderwijs	7
1 Inleiding	9
2 Resultaatmonitor	11
3 Implementatiemonitor	21
4 Financiële regelingen en subsidieregelingen	29
5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen	31
Deel 2 - Middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en onderzoek	35
1 Inleiding	37
2 Studenten aan het woord: hoe gaat het een jaar na afschaffing van de coronamaatregelen?	38
3 Nog een jaar te gaan – de voortgang op hoofdlijnen	44
4 Studievertraging, in- en doorstroom	49
5 Studentenwelzijn en sociale binding met de opleiding	54
6 Lerarenopleidingen, coschappen, stages en jeugdwerkloosheid	59
7 Hulp aan onderzoekers met een tijdelijk contract	65
8 Kenniscreatie en kennisverspreiding	67
Eindnoten	72

Introductie

Aanleiding

Investeringen in het onderwijs – In 2020 maakte Nederland kennis met het coronavirus. Ondanks alle inspanningen van onderwijspersoneel, leerlingen, studenten en ouders heeft het virus zijn sporen nagelaten in het onderwijs. Het kabinet heeft in februari 2021 daarom besloten om extra in het onderwijs te investeren met het Nationaal Programma Onderwijs (NP Onderwijs). Met het programma kwam € 8,5 miljard beschikbaar voor het onderwijs. Met dat geld kunnen scholen en instellingen verdere school- en studievertraging voorkomen, opgelopen vertraging inhalen en het welbevinden van leerlingen en studenten herstellen. Scholen in het funderend onderwijs hebben tot en met het schooljaar 2024/2025 om het geld te besteden. Instellingen in het middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs hebben hier tot en met 2023 de tijd voor, met het kalenderjaar 2024 als mogelijk uitloopjaar.

Opzet voortgangsrapportage

Vierde voortgangsrapportage – Voor u ligt de vierde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Deze rapportage bevat informatie over alle sectoren: van het primair tot en met het hoger onderwijs en biedt een volledig overzicht van de voortgang en resultaten van het programma. Er zijn wel enkele belangrijke verschillen tussen de sectoren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de wijze waarop het NP Onderwijsgeld wordt ingezet. Ook verschillen de sectoren sterk in omvang. Daarom zijn er ook enkele verschillen in de monitorings- en evaluatieopzet en bestaat de voortgangsrapportage uit twee delen. In het eerste deel van deze rapportage staat informatie over de voortgang van het NP Onderwijs in het funderend onderwijs. In het tweede deel vindt u meer informatie over het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs.

Veel voorkomende afkortingen:

bao	basisonderwijs
ho	hoger onderwijs
hbo	hoger beroepsonderwijs
Inspectie	Inspectie van het Onderwijs
NP Onderwijs	Nationaal Programma Onderwijs
po	primair onderwijs
pro	praktijkonderwijs
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
sbao	speciaal basisonderwijs
so	speciaal onderwijs
vo	voortgezet onderwijs
(v)so	(voortgezet) speciaal onderwijs
wo	wetenschappelijk onderwijs

Deel 1

Funderend onderwijs

Inhoudsopgave

1	Inleiding	9
1.1	Aanleiding	9
1.2	Inhoud	10
2	Resultaatmonitor	11
2.1	Over de resultaatmonitor	11
2.2	Verblijfsduur en zittenblijven	12
2.3	Overgang po – vo	14
2.4	Overgang van vo naar het vervolgonderwijs	15
2.5	Leerprestaties	19
2.6	Brede ontwikkeling van leerlingen	20
3	Implementatiemonitor	21
3.1	Over de implementatiemonitor	21
3.2	Uitvoering van het NP Onderwijs door scholen	21
3.3	Monitoring door scholen	24
3.4	Opbrengsten in beeld	24
3.5	Borging van het NP Onderwijs	25
3.6	NP Onderwijs door gemeenten	26
3.7	Ondersteuning door OCW	27
4	Financiële regelingen en subsidieregelingen	29
4.1	Financiële regelingen en subsidieregelingen	29
4.2	Arbeidsmarkttoelage	29
4.3	Subsidieregeling ‘Heterogene brugklassen’	30
4.4	Capaciteitentesten	30
4.5	Thuiszitters	30
5	Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen	31
5.1	Kennis ontwikkelen en borgen	31
5.2	Doorontwikkeling menukaart	31
5.3	Kenniscommunity	31
5.4	Effectmeting Kansrijke Interventies	33

1.1 Aanleiding

Drie jaar na het begin van de coronapandemie – Ruim drie jaar geleden maakte het kabinet de eerste maatregelen bekend om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Niet veel later ging Nederland voor het eerst in lockdown en sloten horeca, onderwijsinstellingen en kinderopvang hun deuren. Het lijkt lang geleden, zeker nu ook de laatste corona-adviezen zijn vervallen.

In de praktijk merken leraren, schoolleiders, bestuurders en andere betrokkenen in het onderwijs echter nog dagelijks de gevolgen van de coronapandemie. Dat geldt ook voor leerlingen en hun ouders. Een deel van de leerlingen worstelt met hun motivatie, hun welbevinden of heeft moeite om de vertragingen in de leergroei in te halen. Scholen werken met het NP Onderwijs hard om dit te herstellen. Het kabinet stelde in 2021 € 5,8 miljard beschikbaar voor de uitvoering ervan.¹

Zicht op opbrengsten – Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) volgt de uitvoering van het NP Onderwijs met een monitorings- en evaluatieprogramma. De informatie uit dit programma helpt om op stelselniveau zicht te houden op de keuzes die scholen en gemeenten maken, en op de resultaten ervan. Deze informatie helpt ook bij het maken van gefundeerde beleidskeuzes en bij het bieden van ondersteuning aan scholen en gemeenten. Een kanttekening bij het monitorings- en evaluatieprogramma is dat het, naarmate de tijd vordert, steeds lastiger wordt om in beeld te brengen welke resultaten een gevolg zijn van de pandemie, het NP Onderwijs of van andere maatschappelijke ontwikkelingen en beleidskeuzes.

Gevolgen van de pandemie in internationaal perspectief

Ook andere landen merken dat de pandemie gevolgen heeft voor het onderwijs in hun land. In recent Europees onderzoek worden daarom diverse aanbevelingen gedaan²:

1. *Korte termijn*: Zet in op *evidence based* interventies die de impact van de pandemie kunnen verkleinen. Zomerscholen en *tutoring* zijn hier voorbeelden van.
2. *Korte termijn*: Zet interventies in waar dit het hardst nodig is. Niet alle leerlingen zijn in dezelfde mate getroffen door de pandemie.
3. *Korte en lange termijn*: Zet in op monitoring om te bepalen waar de impact van de pandemie het grootst is. Maar ook om te onderzoeken of en hoe de impact van de pandemie op termijn herstelt.
4. *Lange termijn*: Pas het curriculum aan. Geef bijvoorbeeld prioriteit aan de basisvaardigheden waar sprake is van leervertragingen. Sterke leerlingen kunnen wel een meer uitdagend curriculum ontvangen, om te voorkomen dat ze te weinig uitdaging krijgen.
5. *Lange termijn*: Kijk scherp naar de effectiviteit van investeringen en zet in op kosteneffectieve maatregelen.

Deze pijlers sluiten goed aan op de uitgangspunten voor het NP Onderwijs en, meer recent, die van het Masterplan basisvaardigheden. In beide programma's wordt ingezet op *evidence based* interventies, wordt gekeken naar de effectiviteit van investeringen en de wijze waarop middelen verdeeld worden onder scholen. Tot slot bevatten beide programma's een uitgebreid plan van aanpak voor monitoring en evaluatie.

1.2 Inhoud

Terugblik op vorige voortgangsrapportages – Dit is de vierde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Eerder rapporteerden we in het najaar van 2021, het voorjaar van 2022 en het najaar van 2022. In deze eerdere rapportages concludeerden we het volgende:

Eerste voortgangsrapportage

In de eerste rapportage zagen we leervertragingen in het po en nog meer in het vo. Schoolleiders maakten zich ook zorgen over het welbevinden van hun leerlingen en de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden. Scholen startten voortvarend met het maken van plannen voor het NP Onderwijs.

Tweede voortgangsrapportage

Scholen kunnen hun plannen over het algemeen goed uitvoeren, ondanks de voortdurende coronapandemie en het lerarentekort. Veel gekozen interventies zijn instructie in kleine groepen, de inzet van onderwijsassistenten, interventies gericht op het welbevinden van leerlingen en sportieve of culturele activiteiten.

Derde voortgangsrapportage

Een ruime meerderheid van de schoolleiders is tevreden over de uitvoering van het NP Onderwijs. Toch maken zij zich vaak nog zorgen over het welbevinden van hun leerlingen. Ook in de derde voortgangsrapportage zien we leervertragingen in het po en vo. Soms lijken de vertragingen eerder toe dan afgenomen, maar het beeld wisselt sterk per vaardigheid, leerjaar en schooltype.

Inhoud – In deze rapportage gaan we in op de meest recente gegevens over de schoolloopbanen van leerlingen en de ervaringen van scholen en gemeenten met de uitvoering van het NP Onderwijs. Achtereenvolgens gaan we in op:

- de schoolloopbanen van leerlingen en hun brede ontwikkeling (*resultaatmonitor*);
- de uitvoering van het programma door scholen en gemeenten (*implementatiemonitor*);
- de voortgang van specifieke subsidies en financiële regelingen en
- de voortgang van activiteiten om kennis die voortkomt uit het programma duurzaam te borgen.

2 Resultaatmonitor

2.1 Over de resultaatmonitor

Doel – Het geld uit het NP Onderwijs moet helpen met het herstellen van vertragingen in de leergroei die tijdens de pandemie zijn ontstaan. De resultaatmonitor focust daarom op de ontwikkeling van leerlingen voor en tijdens de looptijd van het NP Onderwijs. Daarvoor kijken we naar het schoolse leren (taal en rekenen-wiskunde), de executieve vaardigheden van leerlingen, hun welbevinden en hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Wat betekent de coronapandemie bijvoorbeeld voor de overgang van po-leerlingen naar het vo? En blijven leerlingen in het vo vaker dan voor de pandemie zitten?

Dit hoofdstuk – In dit hoofdstuk presenteren we de onderzoeksresultaten die sinds de derde voortgangsrapportage zijn verschenen. We beginnen met gegevens over de schoolloopbaan van leerlingen, zoals het aandeel leerlingen dat blijft zitten en de verblijfsduur van leerlingen in het funderend onderwijs. Vervolgens kijken we naar de overgang van leerlingen uit het po naar het vo en de overgang van het vo naar het vervolgonderwijs. Hiervoor gebruiken we de uitkomsten van het cohort-onderzoek dat DUO in opdracht van het ministerie van OCW uitvoert.³ Tot slot kijken we in dit hoofdstuk naar het welbevinden van leerlingen.

Definities

Leerprestaties – Onder leerprestaties verstaan wij de meetbare prestaties van leerlingen aan de hand van genormeerde toetsen en het schoolse leren. Vaak wordt een beperkt aantal leergebieden getoetst, bijvoorbeeld op het vlak van taal en rekenen-wiskunde.

Executieve vaardigheden – Executieve vaardigheden is een paraplueterm voor cognitieve vaardigheden die nodig zijn om doelgericht bezig te kunnen zijn. Op basis van eerder onderzoek zijn executieve vaardigheden onder te verdelen in drie deelgebieden: werkgeheugen, impulsbeheersing en flexibiliteit.⁴

Sociaal-emotionele ontwikkeling – Onder de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen verstaan wij dat leerlingen in interactie met hun omgeving sociale gedragingen vertonen, relaties aangaan en daarbij leren om met emoties om te gaan.⁵

Welbevinden – Het welbevinden van leerlingen wordt in de regel gemeten aan de hand van twee aspecten. Het eerste aspect is de mate waarin een leerling tevreden is over zijn of haar leven. Voor het tweede aspect wordt vaak gekeken naar de mate waarin een leerling psychische klachten ervaart.⁶

2.2 Verblijfsduur en zittenblijven

Terugblik – In de tweede voortgangsrapportage zagen we dat het aandeel zittenblijvers in het vo in vergelijking met het eerste schooljaar met corona (2019/2020) fors is gestegen. In het schooljaar 2019/2020 bleven uitzonderlijk weinig leerlingen zitten, waarschijnlijk door de soepele normen die scholen hanteerden. In het bao zien we dat de meeste leerlingen het bao zonder vertragingen doorlopen. Dit aandeel is de afgelopen jaren redelijk stabiel en is tijdens en na de coronapandemie nauwelijks veranderd.

Primair onderwijs

Meeste leerlingen doorlopen bao in acht jaar – Circa driekwart van de leerlingen doorloopt het bao zonder vertragingen, dat wil zeggen: in 8 jaar. Dit aandeel is de afgelopen jaren relatief stabiel en is tijdens en na de coronapandemie nauwelijks veranderd. In het sbao is de situatie anders. Daar is er voor het uitbreken van de pandemie een stijging van het aandeel leerlingen dat het sbao nominaal doorloopt. Die stijging zet door tot 51% in het schooljaar 2021/2022. Ook in het so is in de meeste jaren een stijging te zien, met uitzondering van de schooljaren 2020/2021 en 2021/2022. Toen doorliep bijna 64% van de leerlingen het so nominaal (zie Figuur 1). Deze ontwikkeling zien we terug in de gemiddelde verblijfsduur van leerlingen: in het bao is die relatief stabiel en schommelt tussen de 8,03 jaar in het schooljaar

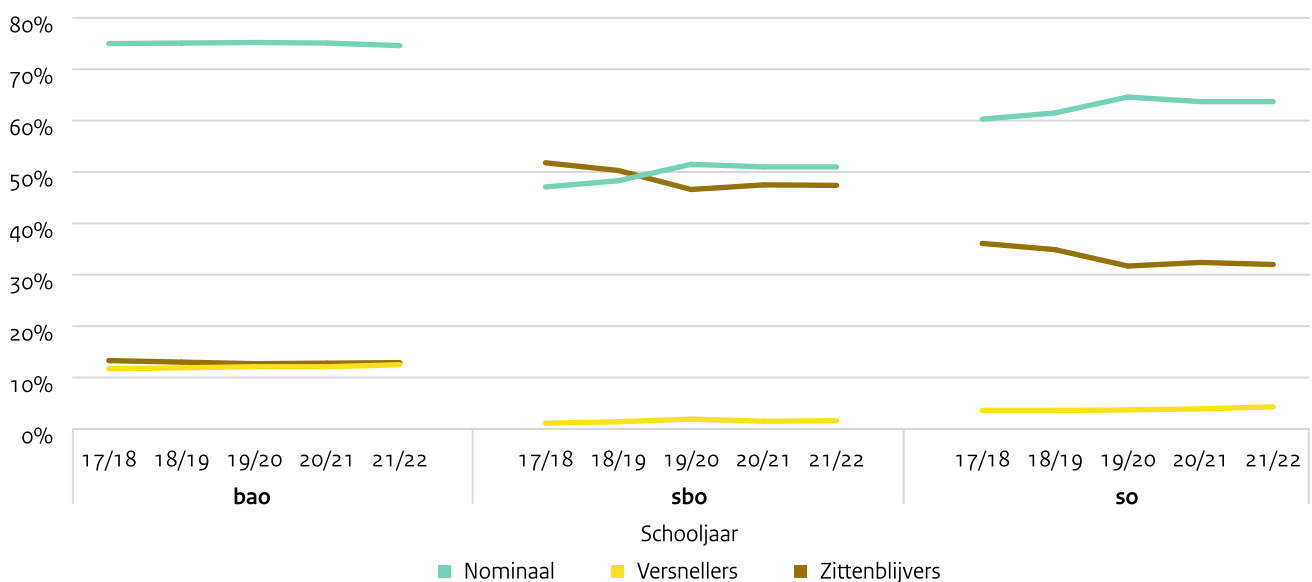
2016/2017 en 8,01 jaar in het schooljaar 2021/2022. In het sbao en so loopt de gemiddelde verblijfsduur in dezelfde periode terug, tot 8,47 jaar in het sbao (schooljaar 2021/2022) en 8,29 jaar in het so (schooljaar 2021/2022).

Percentage zittenblijvers stabiel – Het aandeel basisschoolleerlingen dat blijft zitten, is in de jaren voor de pandemie relatief stabiel: rond de 13%. Dit blijft zo tijdens de pandemie. In deze jaren schommelt het aandeel zittenblijvers net onder de 13%. In het sbao zien we voor en tijdens de pandemie juist een daling van het aandeel leerlingen dat blijft zitten. Deze daling zet door tot het schooljaar 2019/2020 (ruim 46%), maar lijkt zich in het meest recente schooljaar weer te stabiliseren (ruim 47%). Ook in het so zien we deze ontwikkeling: in het schooljaar 2017/2018 blijft 36% van de leerlingen zitten, in 2019/2020 is dat ruim 31% en in 2021/2022 32% (zie Figuur 1).

Voortgezet onderwijs

Gemiddelde verblijfsduur redelijk constant – Vmbo-leerlingen halen hun diploma de laatste jaren in gemiddeld zo'n 4,1 jaar. Dit beeld is de afgelopen jaren redelijk constant. Havoleerlingen die nog niet eerder een vo-diploma haalden, halen hun diploma voor de pandemie gemiddeld in 5,4 jaar. Tijdens de pandemie zien we een minimale daling naar 5,3 jaar in het schooljaar 2021/2022. Ook bij vwo-leerlingen is het beeld redelijk constant, met voor de pandemie een gemiddelde verblijfsduur van 6,2 jaar voor leerlingen die nog niet eerder een vo-diploma haalden. Ook hier zien we een minimale daling naar 6,1 jaar in het schooljaar 2021/2022.

Figuur 1 - Ontwikkeling aandeel zittenblijvers en versnellers po (bron: DUO, 2023)

Gemiddeld slechts een lichte stijging aandeel zittenblijvers

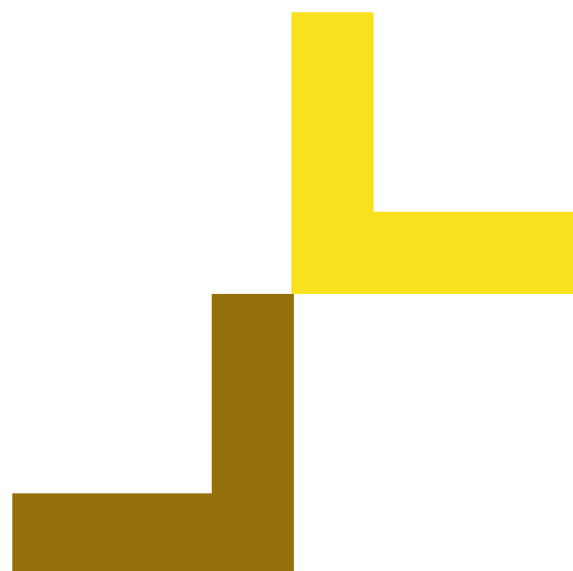
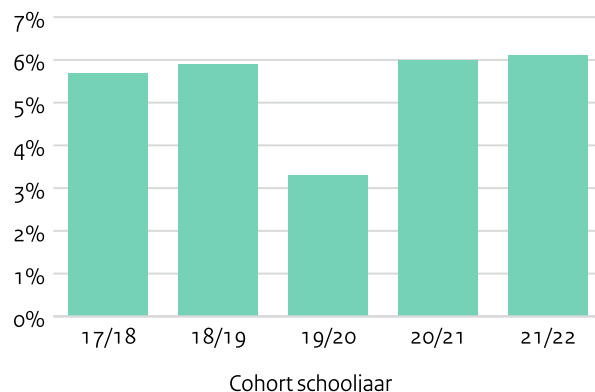
– In vergelijking met het eerste schooljaar van de pandemie bleven de afgelopen twee schooljaren meer leerlingen zitten. In het eerste schooljaar van de pandemie bleven er namelijk uitzonderlijk weinig leerlingen zitten. Veel scholen hanteerden toen soepelere normen dan normaal en het centraal eindexamen ging niet door.

Vorig schooljaar bleef 6,1% van de vo-leerlingen zitten. Dat aandeel is iets hoger dan het aandeel leerlingen dat voor de coronapandemie bleef zitten (zie Figuur 2). Ten opzichte van het schooljaar 2020/2021 is er een minimale stijging. Die lijkt te passen in een eerder ingezette trend, waarin de zittenblijfpercentages licht stijgen. De gemiddelden laten echter niet zien dat in sommige leerjaren sprake is van een forse stijging.

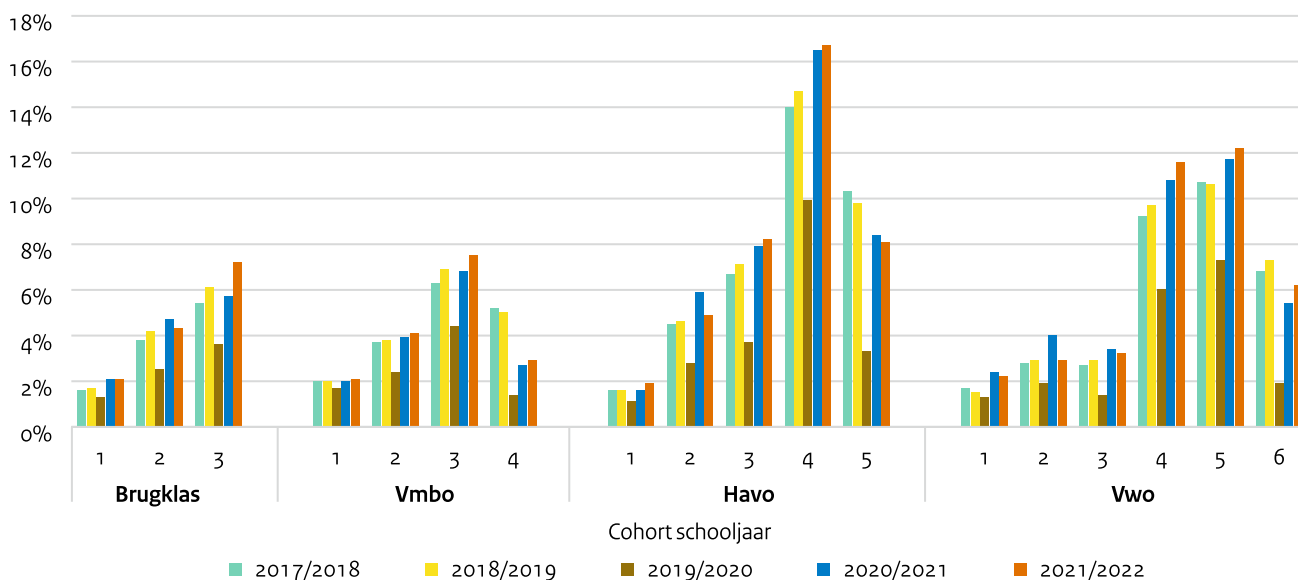
Sterkere stijging aandeel zittenblijvers in bepaalde leerjaren

– In sommige onderwijsniveaus en leerjaren stijgt het aandeel zittenblijvers fors (zie Figuur 3). Dit geldt vooral voor leerlingen in havo 4. In het afgelopen schooljaar bleef bijna 17% van deze leerlingen zitten. Dit is meer dan in het schooljaar 2020/2021 en voor de pandemie. Naast havo 4 zien we ook in enkele andere leerjaren een opvallende stijging, zoals havo 3 en vwo 4 en 5. Er zijn waarschijnlijk meerdere oorzaken voor deze stijging. Leraren, schoolleiders en bestuurders wijzen in gesprekstafels met name op de welzijnsproblematiek bij bovenbouwleerlingen. Leerlingen hebben tijdens de pandemie ook minder onderwijs gevolgd en dit kan onder andere leiden tot een stijgend aandeel zittenblijvers.

Figuur 2 - Ontwikkeling aandeel zittenblijvers vo per cohort schooljaar (bron: DUO, 2023)

Figuur 3 - Ontwikkeling aandeel zittenblijvers vo per onderwijsniveau en leerjaar (bron: DUO, 2023)

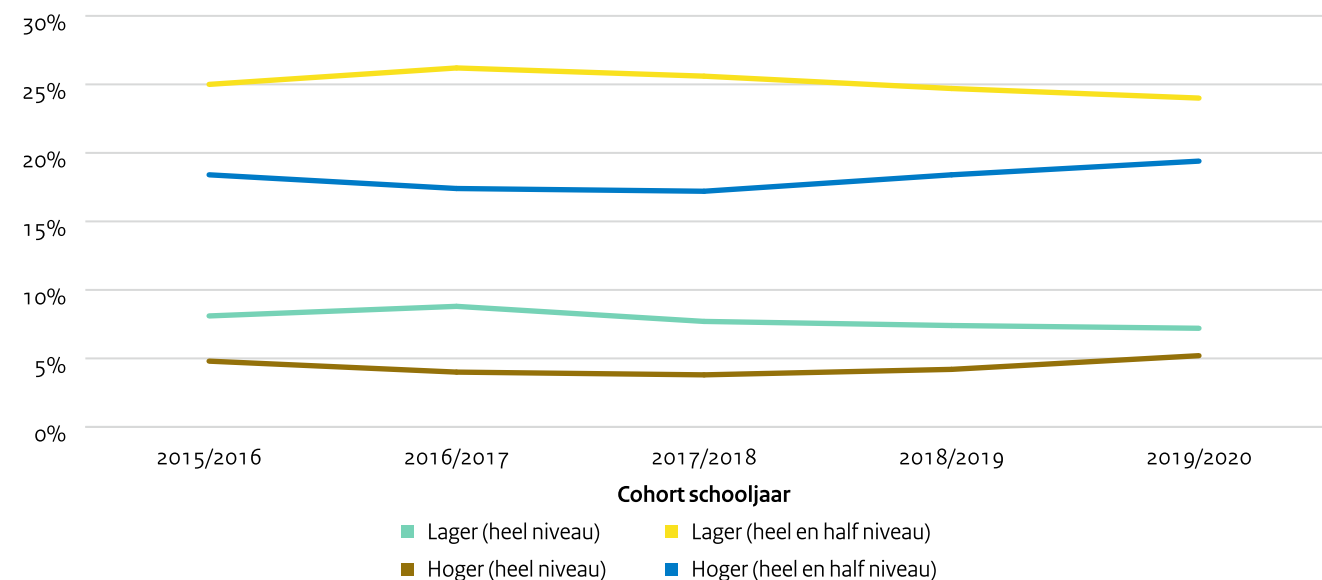
Afstroom stijgt licht – De af- en opstroomcijfers⁷ laten weinig opvallende uitschieters zien. Het meest opvallend is de lagere afstroom van vo-leerlingen (2,5%) na het eerste schooljaar tijdens de pandemie, waarschijnlijk door de soepelere normen die scholen hanteerden. In de zomer van 2021 zien we weer meer afstroom, en die ontwikkeling zien we ook in het meest recente jaar. In de zomer van 2022 stroomde 3,4% van de vo-leerlingen af, ten opzichte van 3,1% in het schooljaar 2020/2021 (zie Tabel 1). Het hoogste aandeel afstromende leerlingen zien we in vwo 3 en havo 1 en 2.

Het aandeel leerlingen dat opstroomt steeg de afgelopen jaren licht, tot bijna 4,8% in het schooljaar 2020/2021. In het meest recente schooljaar zien we weer een beperkte daling (4,6%, zie Tabel 1). Dit aandeel is nog altijd iets hoger dan het aandeel leerlingen dat voor de pandemie opstroomde. Opstroom zien we de afgelopen periode vooral bij vmbo 4, havo 5 en in het brugjaar 1 en 2.

Tabel 1 - Aandeel op- en afstroom leerlingen vo (bron: DUO, 2023)⁸

Cohort schooljaar	Afstroom	Opstroom
2017/2018	3,1%	4,4%
2018/2019	3,3%	4,2%
2019/2020	2,5%	4,4%
2020/2021	3,1%	4,8%
2021/2022	3,4%	4,6%

Figuur 4 - Relatie tussen plaatsing en leerjaar 3 in het vo (DUO, 2023)

2.3 Overgang po – vo

Terugblik – In eerdere voortgangsrapportages concludeerden we dat het wegvallen van de eindtoets in 2019/2020 impact had op de schooladvisering van leerlingen. Zo bleken de gemiddelde definitieve adviezen lager dan in pre-corona schooljaren. In het schooljaar 2020/2021 stijgen de adviezen weer tot het niveau van voor de pandemie, of zelfs hoger, ondanks de schoolsluitingen dit jaar. In het meest recente schooljaar blijft deze ontwikkeling overwegend gelijk.

Verschillen tussen groepen leerlingen – Toch zijn er wel verschillen tussen groepen leerlingen. Meisjes krijgen gemiddeld lagere definitieve adviezen dan jongens, hoewel het verschil minder groot is dan in het schooljaar 2020/2021. Dit geldt ook voor het gemiddelde advies naar onderwijsscore: leerlingen met een groter risico op achterstanden krijgen lagere gemiddelde adviezen. Door het wegvallen van de eindtoets werd het verschil nog iets groter. In schooljaar 2020/2021 zien we weer herstel naar de oude situatie, en dat blijft zichtbaar in het schooljaar 2021/2022.⁹

Iets minder leerlingen op lager niveau dan plaatsing – Ongeveer 20% van de vo-leerlingen zit in leerjaar 3 op een hoger niveau dan hun plaatsing in het eerste jaar (zie Figuur 4). Dat aandeel daalt onder leerlingen die in de periode 2015-2017 zijn ingestroomd in het vo, maar lijkt bij leerlingen uit de instroomcohorten 2018 en 2019 weer te stijgen. In totaal volgt bijna 20% van de leerlingen uit het instroomcohort 2019 in leerjaar 3 onderwijs op een hoger vo-niveau dan in leerjaar 1.

Aan de andere kant zien we dat bijna 25% van de leerlingen in leerjaar 3 onderwijs volgt op een lager niveau dan hun plaatsing. Dit aandeel steeg onder de leerlingen die in de periode 2015-2016 zijn ingestroomd licht (tot circa 26%). Sindsdien zien we weer een lichte daling, tot 24 % van de leerlingen uit het instroomcohort 2019 (zie Figuur 4).

2.4 Overgang van vo naar het vervolgonderwijs

Terugblik – Na het eerste schooljaar met corona, na de zomer van 2020, gingen meer vo-leerlingen naar het vervolgonderwijs. We noemden in de tweede voortgangsrapportage het wegvallen van het centraal examen in schooljaar 2019/2020 en de hogere slagingspercentages in dat schooljaar als mogelijke oorzaken. Ook namen waarschijnlijk minder leerlingen door de coronamaatregelen een tussenjaar. Bij vo-leerlingen die in schooljaar 2020/2021 uitstroomden, zien we over het algemeen dat de doorstroom weer terugkeert naar het niveau voor de pandemie.

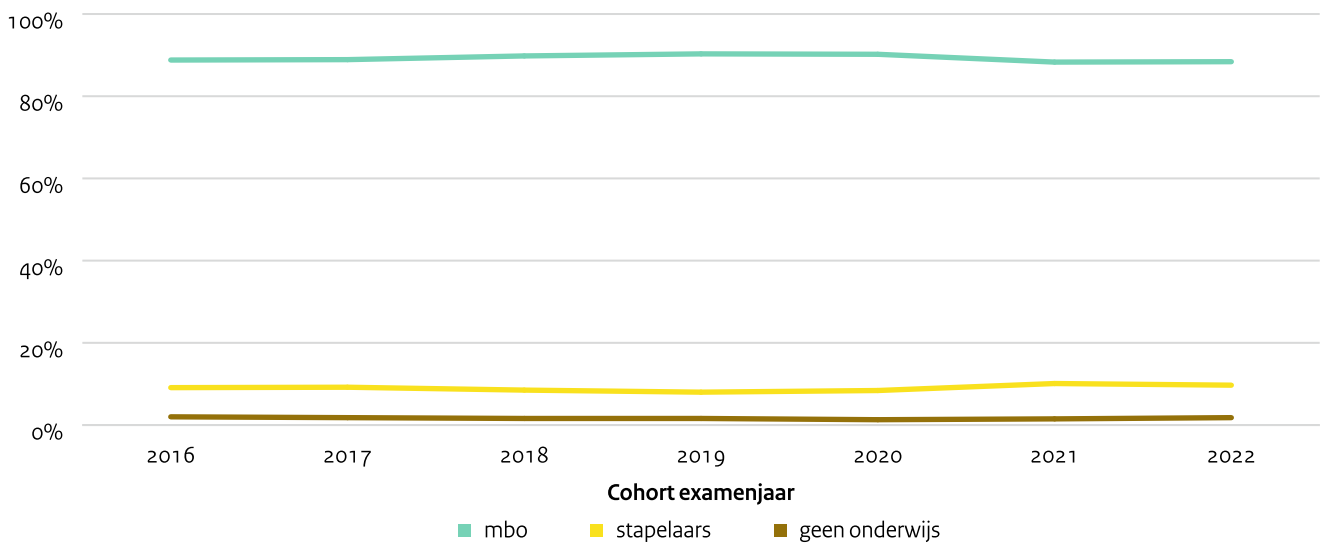
Onderzoek naar effecten examenaanpassingen – DUO heeft in de cohortanalyse onderzoek gedaan naar de loopbanen van vo-leerlingen die geslaagd zijn in een schooljaar met examenaanpassingen. DUO kan in het onderzoek een onderscheid maken tussen leerlingen die geslaagd zijn met behulp van de eindexamenmaatregelen en de leerlingen die ook geslaagd zouden zijn als er geen eindexamenmaatregelen waren geweest. Met name de duimregeling heeft invloed gehad op het slagingspercentage.

Geslaagden stapelen iets vaker – Vmbo-leerlingen stroomden de afgelopen jaren iets minder vaak direct door naar het mbo. Onder leerlingen uit de examencohorten 2021 en 2022 doet 88% van de geslaagden dat, tegen 90% in de examencohorten 2018-2020 (zie Figuur 5). Leerlingen stapelen iets vaker, in het bijzonder leerlingen die ook zonder coronamaatregelen geslaagd zouden zijn.

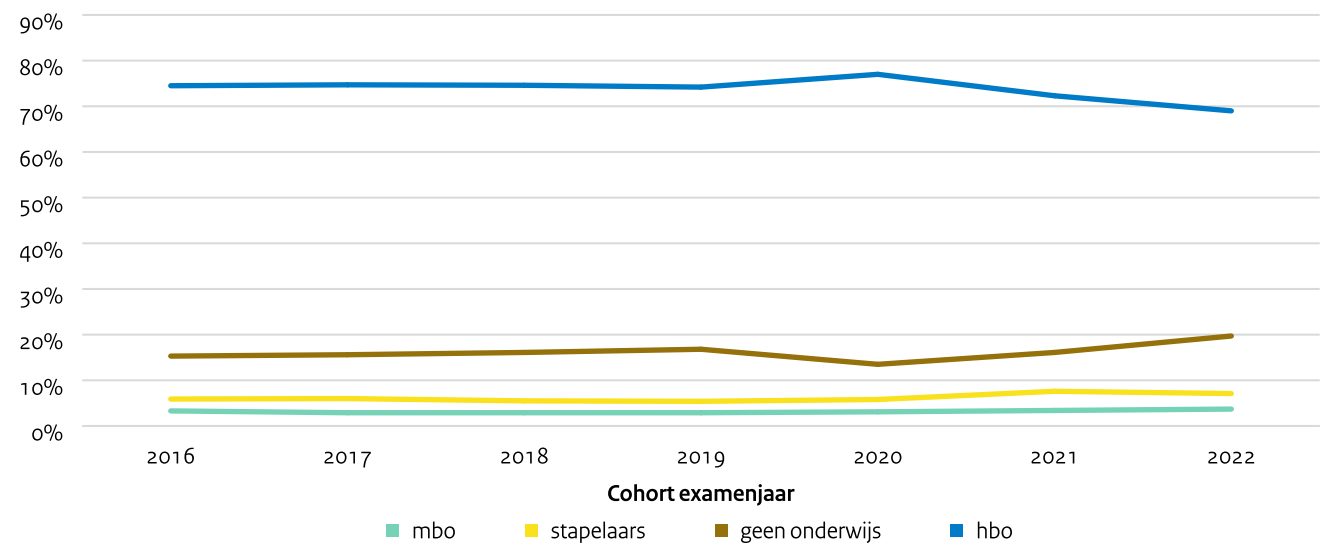
Leerlingen die wel maatregelen nodig hadden, lijken iets vaker uit het onderwijs te stromen. Belangrijk is dat dit gegeven geen inzicht biedt in de causale effecten van de examenmaatregelen. Naast de examenmaatregelen zagen we de afgelopen periode meerdere ontwikkelingen, die mogelijk invloed hebben gehad op de doorstroom van vo-leerlingen in het vervolgonderwijs.

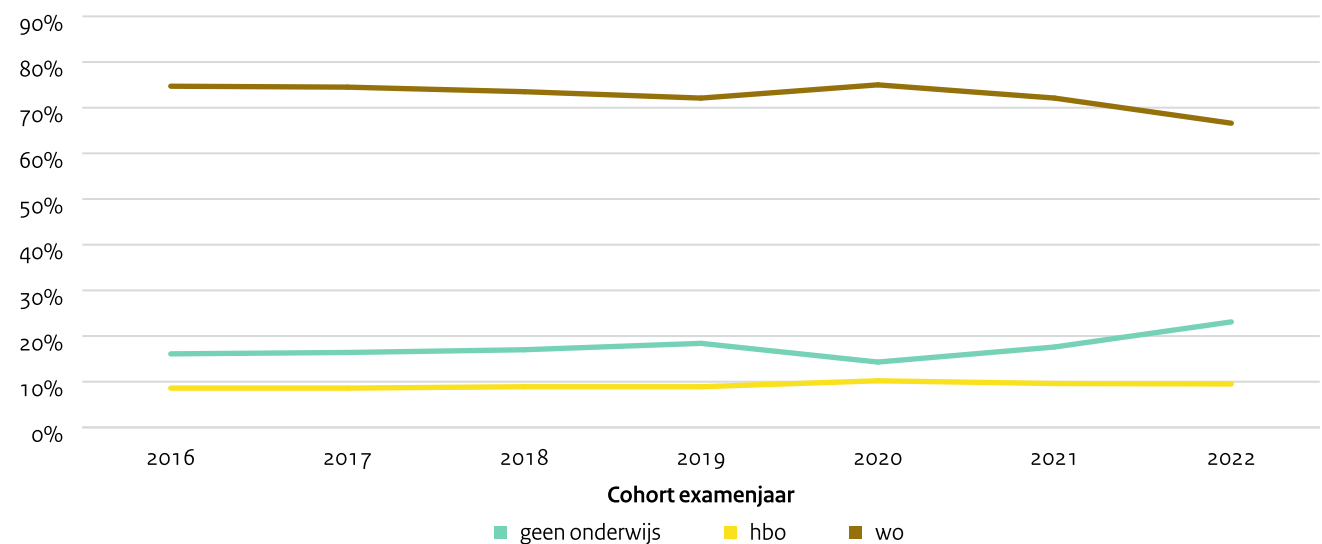
Figuur 5 - Uitstroomrichting Vmbo-geslaagden examencohorten (DUO, 2023)¹⁰

Figuur 6 - Uitstroomrichting Havo-geslaagden examencohorten (DUO, 2023)

Figuur 7 - Uitstroomrichting Vwo-geslaagden examencohorten (DUO, 2023)

Het losse effect van elke ontwikkeling is niet goed te onderscheiden. Te denken valt aan:

- Vo-leerlingen wisten al vroeg in het examenjaar dat ze een vak mochten wegstrepen. Dit kan hun motivatie hebben beïnvloed.
- De mate waarin vo-leerlingen zich tijdens de pandemie konden oriënteren op het vervolgonderwijs door middel van LOB-activiteiten en open dagen.
- Zorgen over het welbevinden van leerlingen en studenten, en de impact hiervan op hun leerprestaties.
- De situatie op de arbeidsmarkt, waardoor leerlingen mogelijk eerder geneigd zijn om te gaan werken.

Een ander mogelijke verklaring is het "selectie-effect": leerlingen die geslaagd zijn met de eindexamenmaatregelen zijn qua gedrag vergelijkbaar met leerlingen die in voorgaande jaren gemiddeld tussen de 5,5 en 6 scoorden. Het verschil tussen met maatregelen geslaagden en sowieso geslaagden kan ook voor een deel door dit selectie-effect veroorzaakt worden.

Minder vaak doorstromen naar hbo – Havisten uit de examencohorten 2021 en 2022 stromen minder vaak direct door naar het hbo dan leerlingen uit eerdere examencohorten. Voor de pandemie deed driekwart van de geslaagden dat. In examencohort 2021 en 2022 daalde dat naar respectievelijk 72% en 69%. Meer leerlingen verlaten het onderwijs: 20% van de leerlingen uit het examencohort 2022, ten opzichte van 14% tot 17% in de voorgaande examencohorten. Leerlingen die ook zonder maatregelen geslaagd zouden zijn, stromen iets vaker direct door naar het hbo, stapelen vaker en verlaten het onderwijs minder vaak. Belangrijk is dat dit, net zoals eerder bij het vmbo, geen inzicht biedt in de causale effecten van de examenmaatregelen.

Kleiner deel vwo-leerlingen stroomt direct door naar wo – De afgelopen jaren stroomde ook een kleiner

aandeel vwo-leerlingen na het halen van het diploma direct door naar het wo. Dat geldt voor 67% van de leerlingen uit het examencohort 2022, ten opzichte van bijna 75% in het examencohort 2017 en circa 72% in het examencohort 2021. Uitzondering is het examencohort 2020. Toen stroomde 75% van de vwo-leerlingen direct door naar het wo. Het aandeel leerlingen dat geen onderwijs volgt stijgt juist. Dat zien we vooral in het meest recente jaar, waarin 23% van de leerlingen na het afstuderen geen onderwijs volgt (zie Figuur 5). Leerlingen die geslaagd zijn met maatregelen verlaten het onderwijs vaker. Zij gaan ook minder vaak naar het wo dan studenten die hoe dan ook geslaagd zouden zijn. Belangrijk is dat dit, net zoals eerder bij het vmbo en havo, geen inzicht biedt in de causale effecten van de examenmaatregelen.

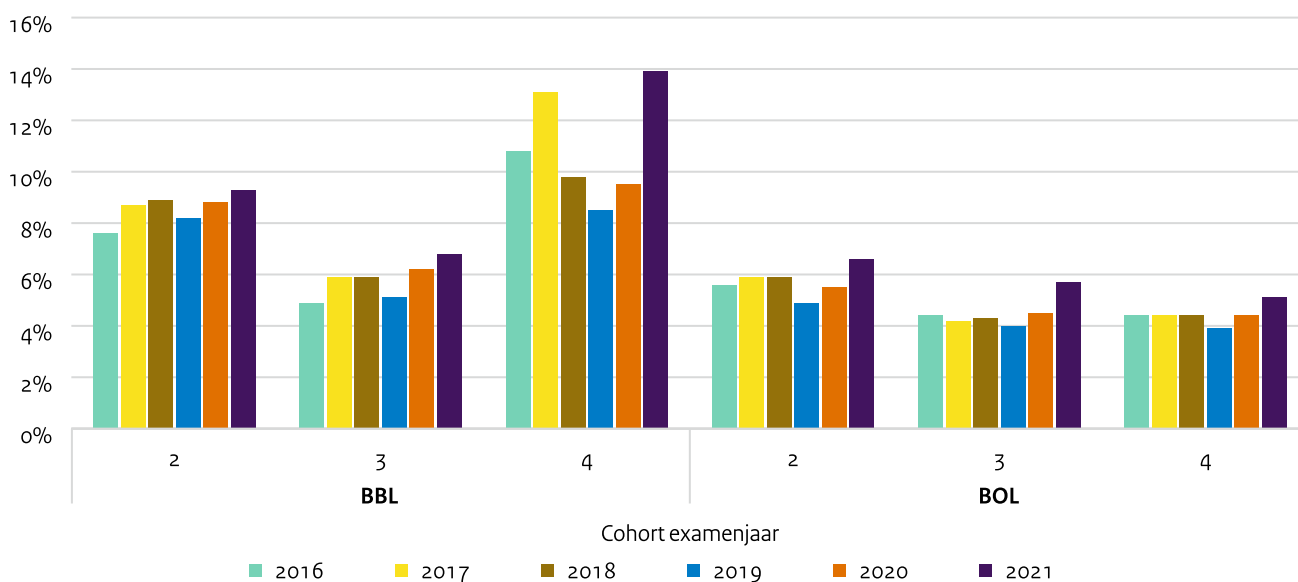

Hoger uitvalpercentage mbo – Leerlingen uit het examencohort 2021 – het tweede jaar met coronamaatregelen – lijken iets vaker uit te vallen na 1 jaar mbo dan leerlingen uit eerdere examencohorten (zie Figuur 8). Het is niet duidelijk in hoeverre dit het gevolg is van de coronamaatregelen in het vo of dat ook andere omstandigheden, bijvoorbeeld in het vervolgonderwijs, een rol spelen. Bij leerlingen die een opleiding op bbl-niveau 4 kiezen valt circa 14% uit (examencohort 2021). In de 3 voorgaande examencohorten was dat minder dan 10%. Daarvoor zagen we iets meer fluctuatie in de uitvalpercentages. Bij de bol-opleidingen zien we de afgelopen jaren weinig fluctuatie in het uitvalpercentage,

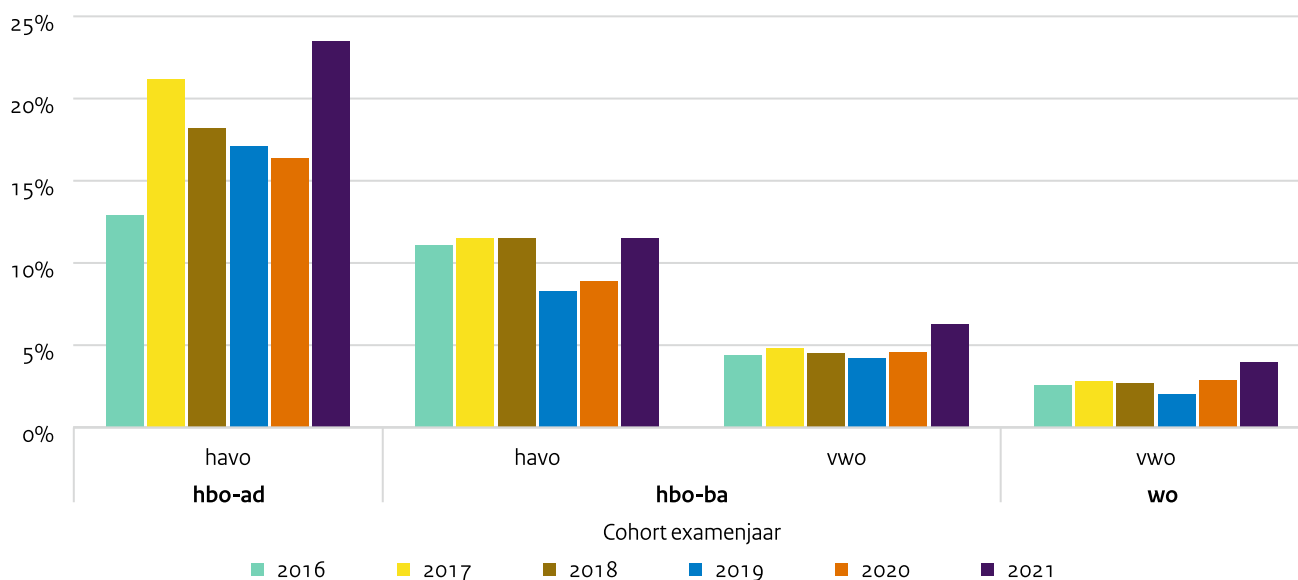
met uitzondering van leerlingen uit het examencohort 2021. Hier zien we een gestegen uitvalpercentage na 1 jaar mbo. In tegenstelling tot het examencohort uit 2021, heeft het examencohort uit 2020 – het eerste jaar met examenmaatregelen – juist uitvalcijfers die vergelijkbaar zijn met of lager zijn dan de cijfers voor de pandemie.

Het rendement van leerlingen vertoont een vrij consistent beeld, waarbij de groep die met maatregelen geslaagd is vaker uitvalt, iets vaker afstroomt, en iets vaker lijkt te switchen. Belangrijk is dat dit, net zoals eerder gemeld, geen inzicht biedt in de causale effecten van de examenmaatregelen.

Figuur 8 - Uitval examencohorten vo 1 jaar na instroom mbo (DUO, 2023)

Figuur 9 - Uitval examencohorten vo 1 jaar na instroom hbo-ad, hbo-ba of wo (DUO, 2023)

Iets meer uitval bij havisten en vwo'ers – Ook havo- en vwo-leerlingen die starten met een hbo-bacheloropleiding vallen na 1 jaar studie iets vaker uit dan leerlingen uit eerdere examencohorten. Wel vallen vwo-leerlingen minder vaak uit dan havisten. Ook bij vwo'ers die starten met een wo-opleiding zien we in het examencohort 2021 een stijgend uitvalpercentage, hoewel die stijging naar verhouding beperkt is (van bijna 3% tot 4%, zie Figuur 9). In tegenstelling tot het examencohort uit 2021, laat het examencohort uit 2020 – het eerste jaar met examenmaatregelen – uitvalcijfers zien die over het algemeen vergelijkbaar of lager zijn met de uitvalcijfers van voor de pandemie. Dat zagen we eerder ook bij leerlingen die starten met een mbo-opleiding. Ook de rendementen van havo- en vwo-leerlingen vertonen dezelfde trends als die van vmbo-leerlingen. Leerlingen die met hulp van de examenmaatregelen slaagden lijken na 1 jaar vervolgopleiding iets vaker te switchen en uit te vallen. Belangrijk is dat dit, net zoals eerder gemeld, geen inzicht biedt in de causale effecten van de examenmaatregelen.

2.5 Leerprestaties

Terugblik en bijstelling – In 2022 heeft het NCO meerdere factsheets gepubliceerd over leergroeivertraging in het po tijdens en sinds de pandemie. De factsheets uit het najaar van 2022 zijn door OCW gebruikt in de derde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Het NCO heeft deze factsheets gerectificeerd. Rectificatie is nodig omdat er een fout is ontdekt in de dataselectie voor de analyses van het Nationaal Cohortonderzoek. Deze rectificatie geldt niet voor de gegevens over onderbouw vo-leerlingen waarover we ook in de derde voortgangsrapportage rapporteerden.

We concludeerden op basis van de factsheets eerder dat de grootste vertragingen in de leergroei (over een periode van 2,5 jaar) zichtbaar zijn bij rekenen-wiskunde, gevolgd door spelling. Leerlingen zijn in deze periode minder vooruitgegaan dan in een vergelijkbare periode voor de pandemie het geval was. De vertraging in de leergroei bij begrijpend lezen leek wel zo goed als ingelopen. De bijgestelde cijfers laten nu zien dat de vertraging minder groot is dan gedacht. Bij spelling zijn eerdere vertragingen grotendeels ingehaald, bij rekenen-wiskunde is de vertraging de helft kleiner.

In het najaar concludeerden we ook dat leerlingen met laagopgeleide ouders een grote inhaalslag hebben gemaakt en op sommige vlakken zelfs minder vertraging lieten zien dan leerlingen met hoogopgeleide ouders. Hoewel de bijgestelde gegevens nog steeds een indicatie geven dat sprake is van herstel van de kansgelijkheid, zien de verschillen er wel anders uit. Er is bij lezen en spelling bijvoorbeeld nog nauwelijks sprake van verschillen. Eerder was dat wel het geval. In tegenstelling tot wat we eerder zagen, is de vertraging voor rekenen-wiskunde toch nog het grootst voor leerlingen met laagopgeleide ouders.

2.6 Brede ontwikkeling van leerlingen

Terugblik – In het najaar van 2022 bleek dat de coronapandemie niet alleen impact heeft op de leerprestaties van leerlingen, maar ook op hun welbevinden en op hun executieve vaardigheden. 16% van de leerlingen in groep 8 gaf toen aan een laag niveau van welbevinden te ervaren. Dit gold voor 32% van de leerlingen in het vo. Vooral meisjes in het vo hadden fors meer mentale problemen. Zij hebben niet alleen meer emotionele problemen dan voor de pandemie, maar ook meer gedrags- en aandachtsproblemen. Onderwijspersoneel en schoolleiders maakten zich in het najaar van 2022 nog vaak zorgen over het welbevinden van hun leerlingen en hun motivatie.

Zorgen bij onderwijspersoneel – Signalen dat deze situatie sterk veranderd is, ontbreken. Ook in de regionale bijeenkomsten begin dit jaar uitten leraren, schoolleiders en andere onderwijsprofessionals regelmatig hun zorgen over het welbevinden en de motivatie van leerlingen. Hun bezorgdheid is bovendien groter dan voor de pandemie. Zij maken zich onder andere zorgen over het korte lontje van leerlingen. Ook zijn er zorgen over hun socialisatie. Sommige leerlingen zijn meer teruggetrokken en kunnen minder makkelijk contact maken met andere leerlingen. Dat leidt vaker tot ruzies en ongewenst gedrag in de klas. Motivatie en discipline blijven ook een punt van zorg: leerlingen staan lang niet altijd in de ‘leerstand’.

Scholen die met NP Onderwijsgeld inzetten op het welbevinden van hun leerlingen, zien vaak wel enige vooruitgang. Dat zien zij bijvoorbeeld in de manier waarop leerlingen onderling met elkaar omgaan, bijvoorbeeld op het schoolplein, en in de sfeer op school (zie ook hoofdstuk 3).

Vooruitblik – Op verzoek van OCW is in 2022 een extra meting uitgevoerd van het onderzoek ‘Health Behaviour in School-aged Children’ in de groepen 6, 7 en 8 van het basisonderwijs in het vo. Dit geeft een actueel beeld van het welbevinden van leerlingen in het funderend onderwijs. De resultaten van dit onderzoek worden eind juni gepresenteerd.

Meer aandacht voor leerlingen met NP Onderwijsgeld

De aandacht vasthouden, nadenken voordat je iets doet, maar ook bewustwording over aspecten als wie je bent en wat je verantwoordelijkheden zijn: kinderen leren dat met anderen. Dat hebben zij door de pandemie de afgelopen jaren weinig kunnen doen. Daarom heeft een van de vo-scholen die deelneemt aan OCW Dichtbij in Zwolle met geld uit het NP Onderwijs een fysieke studiegroep opgezet. “Leerlingen die hier moeite mee hebben, leren er hoe je het beste kunt leren en plannen. Na schooltijd, met docenten, in alle rust.”

Een andere vo-school heeft geïnvesteerd in een plek waar – onder schooltijd – altijd een leerling-begeleider aanwezig is. Leerlingen zijn er blij mee. “Ze gaan naar de leerlingbegeleider toe wanneer ze eruit gestuurd worden, even hun verhaal kwijt moeten of met iemand naar hun planning willen kijken. De begeleider is er altijd en heeft aandacht voor ze. Dat is echt een rustpunt in alle drukte. Leerlingen vinden het hartstikke fijn en weten de begeleider goed te vinden. We doen er alles aan om dat te behouden wanneer het NP Onderwijs stopt” laat een personeelslid van deze school weten.

Wil je meer lezen over de opbrengsten van OCW Dichtbij: NP Onderwijs onder de loep? Lees dan het hele verslag over de bijeenkomst in Zwolle op: <https://www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/01/31/verslag-eerste-bijeenkomst-ocw-dichtbij>

3 Implementatiemonitor

3.1 Over de implementatiemonitor

Dit hoofdstuk – De implementatiemonitor richt zich op de uitvoering van het NP Onderwijs door scholen en gemeenten. Welke interventies kiezen scholen en gemeenten, en hoe verlopen die?

In dit hoofdstuk gaan we in op de uitvoering van deze interventies, met speciale aandacht voor de opbrengsten die scholen en gemeenten zien. Daarvoor gebruiken we de door schoolleiders en gemeenten ingevulde vragenlijsten en de uitkomsten van gesprekstafels en bijeenkomsten (*zie kader*).

Toelichting implementatieonderzoek

Het implementatieonderzoek is tussen februari en maart 2023 uitgevoerd. Zo'n 4.200 schoolleiders en 131 gemeenten deden mee.¹¹ Thema's zijn de uitvoering van interventies, aandacht voor specifieke groepen leerlingen en de opbrengsten die scholen en gemeenten zien.

Toelichting OCW Dichtbij

Begin 2023 zijn in 9 steden door heel het land bijeenkomsten georganiseerd om met onderwijs-professionals het NP Onderwijs onder de loep te nemen. Wat leren we van het NP Onderwijs? Aan de bijeenkomsten namen 180 deelnemers van 50 scholen deel, variërend van bestuurders, directeuren, schoolleiders, leraren, IB'ers, zorgcoördinatoren, NP Onderwijs-coördinatoren tot mr-leden.

3.2 Uitvoering van het NP Onderwijs door scholen

Terugblik – Uit eerdere metingen van het implementatie-onderzoek bleek dat scholen vaak kiezen voor instructie in kleine groepen, de inzet van onderwijsassistenten en interventies gericht op het welbevinden van leerlingen. Over de uitvoering waren schoolleiders overwegend positief. Schoolleiders die knelpunten ervaarden, noemden de fysieke afwezigheid of uitval van personeel en/of leerlingen door COVID-19, een gebrek aan tijd en een tekort aan personeel als belangrijkste knelpunten.

Uitvoering van interventies

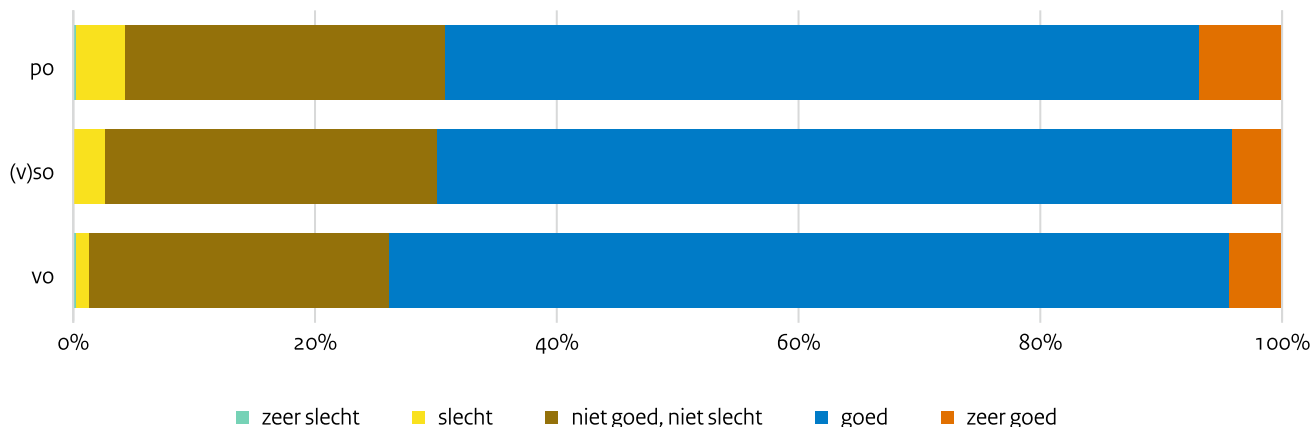
Tevredenheid over uitvoering – Een ruime meerderheid van de schoolleiders is tevreden over de mate waarin het lukt om de plannen in het kader van het NP Onderwijs uit te voeren (*zie Figuur 10*). Dit aandeel is in het vo 74% en circa 70% in het po en (v)so. Het aandeel schoolleiders dat ontevreden is, is in alle sectoren beperkt, met maximaal 4% in het po.

Wel enkele belemmeringen – Schoolleiders die tegen belemmeringen aanlopen bij de uitvoering noemen een drietal belangrijke belemmeringen¹²:

- uitval of fysieke afwezigheid van personeel en/of leerlingen;
- een tekort aan bevoegde leraren en
- werkdruk bij het personeel.

In het vo kostte het 51% van de schoolleiders ook veel of zelfs zeer veel moeite om voldoende personeel te vinden voor de uitvoering van interventies. Dat aandeel loopt terug tot circa 42% in het po en (v)so. Ook tijdens OCW Dichtbij bleek dat het sommige scholen veel moeite kost om personeel te vinden. Vooral het lerarentekort heeft volgens de deelnemers impact op de uitvoering van het NP Onderwijs.

Figuur 10 - In hoeverre lukt het om de plannen voor het schooljaar 2022/2023 uit te voeren?

Bevestiging van tekorten – Ook uit ander onderzoek blijkt dat scholen moeite hebben om personeel te vinden voor het NP Onderwijs.¹³ Dit speelt vooral in de G5. Ongeveer 13% van de werkgelegenheid voor leraren door het NP Onderwijs kon in oktober 2022 niet vervuld worden. Dit komt neer op bijna 100 fte. Voor onderwijs-ondersteunend personeel is het tekort kleiner: 5% (58 fte). Tellen we de lerarentekorten door het NP Onderwijs op bij de tekorten voor reguliere posities en vervanging, dan komt het tekort in de G5 uit op 14,9%.

Ook buiten de G5 hebben scholen moeite om personeel voor het NP Onderwijs te vinden. Voor leraren is 7,6% in oktober 2022 niet ingevuld (185 fte), voor onderwijs-ondersteunend personeel 5,3% (103 fte). Tellen we de

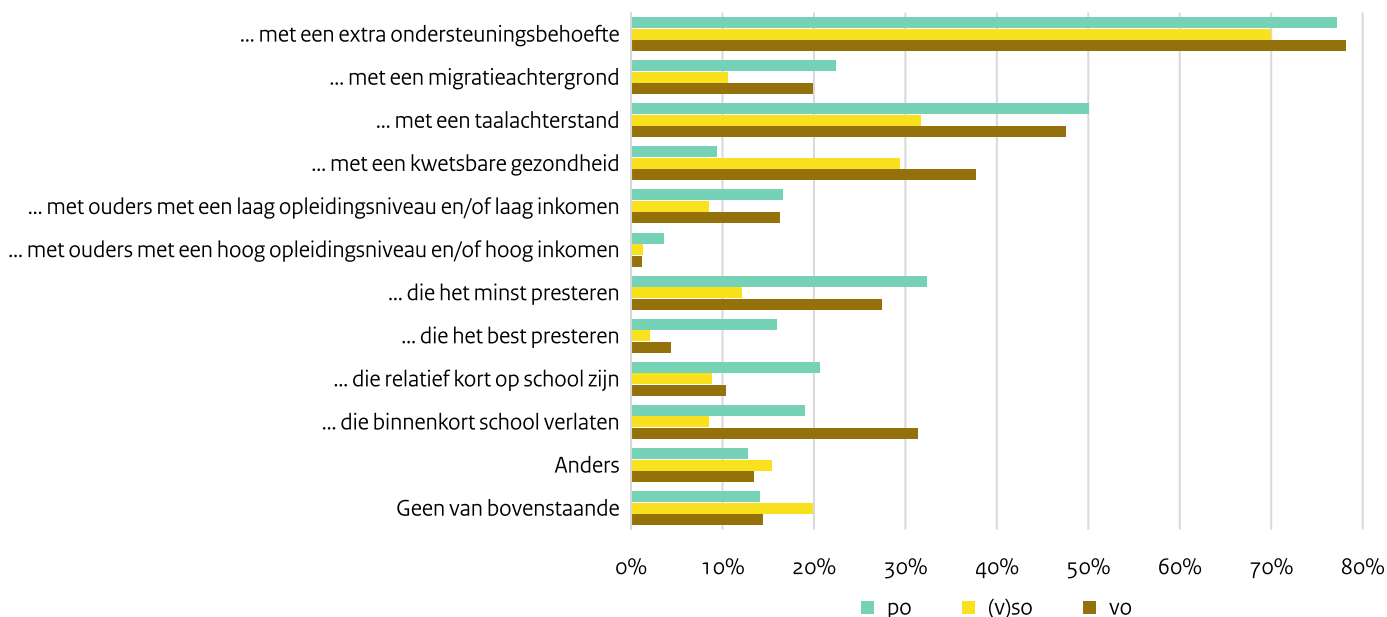
lerarentekorten door het NP Onderwijs op bij de tekorten voor reguliere posities en vervanging, dan komt het tekort buiten de G5 uit op 8,2%.

Doelgroep voor interventies

Extra inzet op leerlingen met ondersteuningsbehoefte –

Scholen zetten met het NP Onderwijs vooral in op leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (zie Figuur 11). Tussen de 70% en 78% van de schoolleiders geeft dit aan. Ook voor leerlingen met een taalachterstand is de inzet in alle drie de sectoren bovengemiddeld. Dat geldt vooral voor het po (50%) en vo (ruim 47%). In het vo en (v)so geldt het ook voor leerlingen met een kwetsbare gezondheid (circa 38% en

Figuur 11 - Op welke leerlingen wordt dit schooljaar bovengemiddeld ingezet? Op leerlingen ...

ruim 29%). In het po lijkt er in vergelijking met het vo en (v)so iets vaker ingezet te worden op leerlingen die voor de pandemie beter presterende leerlingen waren.

Schoolleiders die extra inzetten op leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte zijn over het algemeen tevreden over de resultaten: 60% van de po-schoolleiders en 67% van de (v)so-schoolleiders geeft dit aan. In het vo zijn schoolleiders vaak ook tevreden over de inzet op eindexamenleerlingen (65%) en leerlingen met een kwetsbare gezondheid (60%).

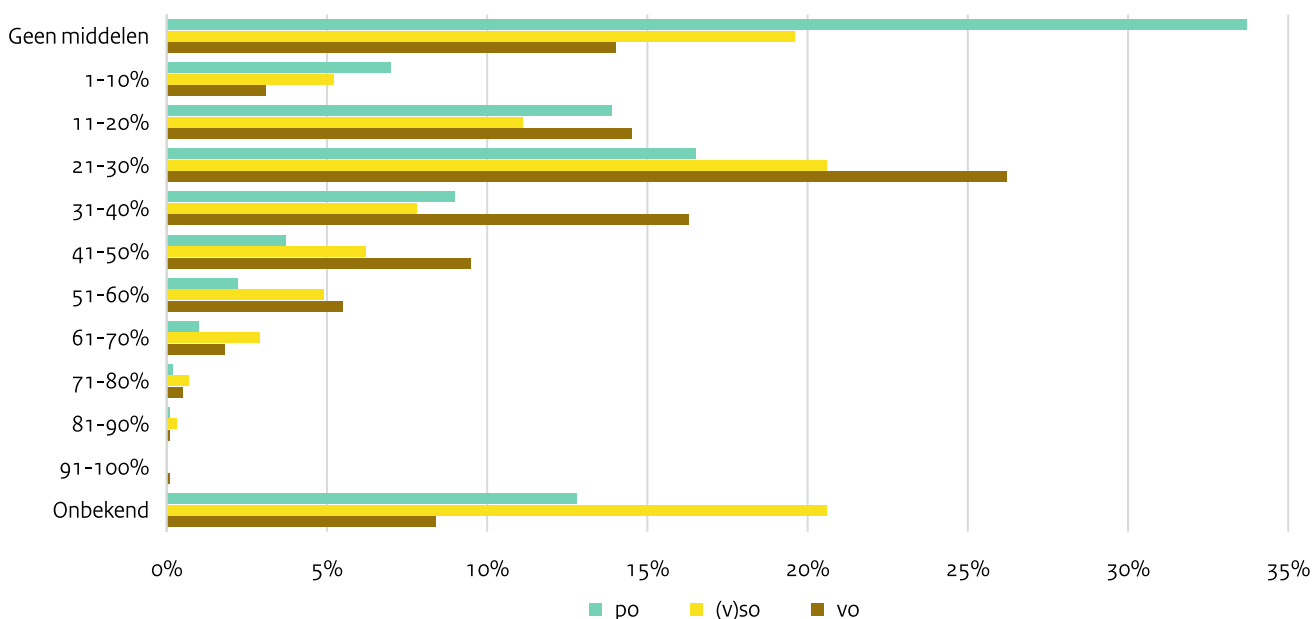
Update over besteding middelen – Schoolbesturen wordt via XBRL gevraagd per school aan te geven aan welke categorie uit de menukaart geld is besteed. In de vorige voortgangsrapportage gaven we aan dat de kwaliteit van die informatie achterbleef, maar dat werd gewerkt aan kwaliteitsverbetering.

Schoolbesturen hadden tot 7 maart 2023 om de beleidsinformatie over het NP Onderwijs aan te leveren. Sinds de vorige voortgangsrapportage hebben veel schoolbesturen dit alsnog gedaan: bijna 96% van de besturen heeft het portaal volledig of deels ingevuld. Zij besteden het grootste deel van het geld aan de inzet van personeel (bijna 37%). Ook is een groot deel besteed aan effectiever onderwijs (zo'n 17%). Het grootste deel van besturen geeft aan een schoolscan te maken (zo'n 99%), ouders en leerlingen te betrekken bij de plannen (zo'n 99%) en instemming van de MR te hebben (circa 96%).

Geld wordt uitgegeven – Het is de bedoeling dat scholen het geld voor het NP Onderwijs uiterlijk in het schooljaar 2024/2025 uitgeven. Naar verwachting heeft een groot deel van de scholen het geld ruim daarvoor al uitgegeven. Tussen de 14% - 34% van de scholen heeft aan het einde van dit schooljaar geen geld meer over. De scholen die na dit schooljaar geld hebben, vinden we met name in het vo. Wel gaat het vaak maar om een beperkt deel van het geld (zie Figuur 12). Dit geldt ook voor po-scholen en (v)so-scholen die na dit schooljaar nog geld hebben. Ter illustratie: van de ruim 1.600 po-schoolleiders die nog geld hebben na dit schooljaar, geven er ruim 1.100 aan dat dit gaat om maximaal 30% van het geld.

Invloed Masterplan basisvaardigheden lijkt beperkt – In 2022 is het Masterplan basisvaardigheden aangekondigd. Onderdeel van het Masterplan is de *subsidieregeling 'verbetering basisvaardigheden'*. Scholen die deze subsidie krijgen (9% po, 10% (v)so en 13% vo) geven over het algemeen aan dat dit geen gevolgen heeft voor hun NP Onderwijsplannen. Po- en vo-schoolleiders die wel gevolgen zien, zeggen vooral hun behoeftes opnieuw te inventariseren (16% en 17%). In het vo geeft eenzelfde deel aan ook interventies te herzien.

Figuur 12 - Deel van het geld waarover scholen beschikken bij start schooljaar 2023/2024

3.3 Monitoring door scholen

Meerderheid heeft goed zicht op effecten – Bijna alle scholen monitoren de effecten van hun interventies. Schoolleiders in het po zeggen hierdoor het vaakst dat ze goed zicht hebben op de effecten op de leerprestaties van hun leerlingen: zo'n 68%. In het (v)so zegt circa 52% van de schoolleiders dat en dat aandeel loopt af tot circa 40% van de schoolleiders in het vo (zie Figuur 13).

Scholen monitoren de effecten van interventies op de leerprestaties van leerlingen op verschillende manieren. In alle drie de sectoren zijn gegevens uit leerlingvolgsystemen het meest populair (97% in het po, 86% in het vo en 80% in het (v)so). Daarna volgen uitvragen onder leraren en de resultaten van proefwerken en andere toetsen.

Ook zicht op welbevinden – Ook de effecten op het welbevinden van leerlingen zijn op de meeste scholen in beeld. In het po en (v)so geeft circa twee derde van de schoolleiders aan hierdoor goed zicht te hebben op de effecten. In het vo geeft bijna de helft van de schoolleiders dit aan. De effecten van interventies op het welbevinden van leerlingen worden vooral gevolgd met vragenlijsten voor leerlingen en uitvragen onder leraren en mentoren. Dat gebeurt zo in alle drie de sectoren.

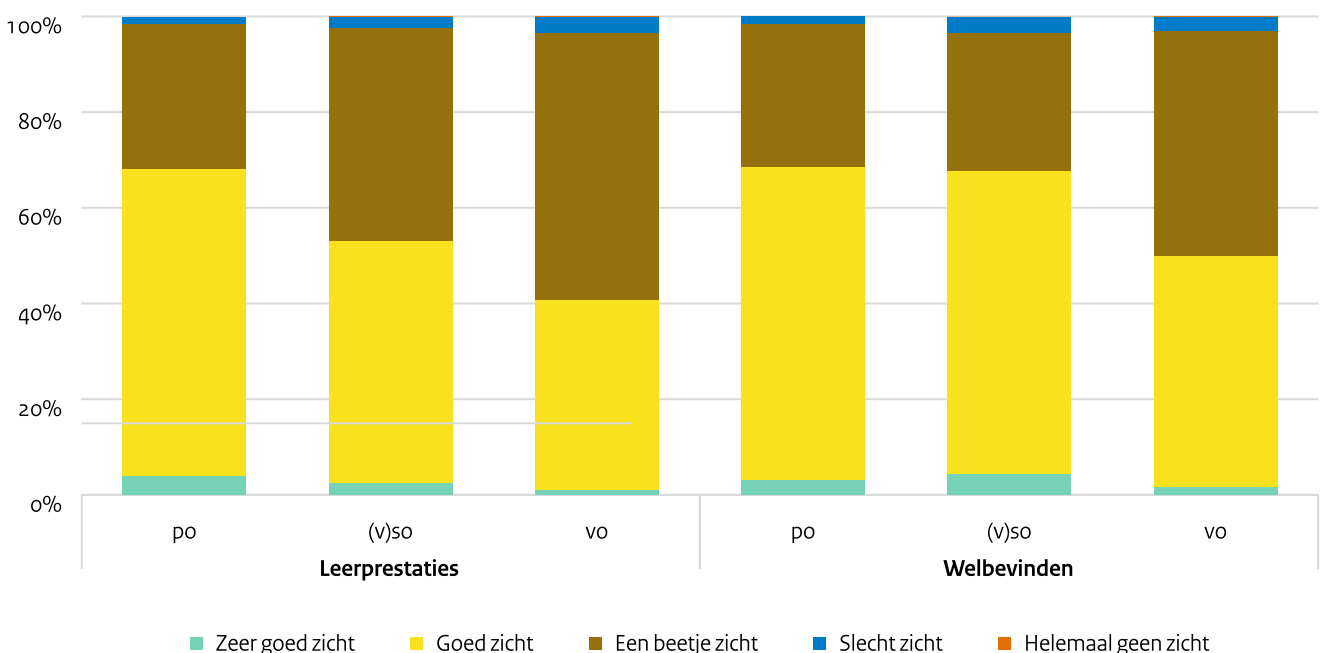
3.4 Opbrengsten in beeld

Terugblik – In de derde voortgangsrapportage oordeelden schoolleiders vooral positief over interventies gericht op het welbevinden van leerlingen. In po, vo en (v)so waren schoolleiders ook positief over de inzet van onderwijsassistenten en instructie in kleine groepen.

Welbevinden blijft populair – Ook dit schooljaar kiezen veel scholen voor interventies gericht op welbevinden. Dat geldt vooral voor vo- en (v)so-scholen (95% en 91%), maar ook in het po (74%). Alle drie de sectoren zetten verder vaak in op de leerprestaties van leerlingen op taal en lezen. Dat gebeurt met name in het po (89%), gevolgd door vo (79%) en (v)so (67%). In het vo en (v)so kiezen scholen ook vaak voor interventies op het vlak van executieve functies. In het po zijn er juist vaker interventies gericht op de leerprestaties op rekenen.

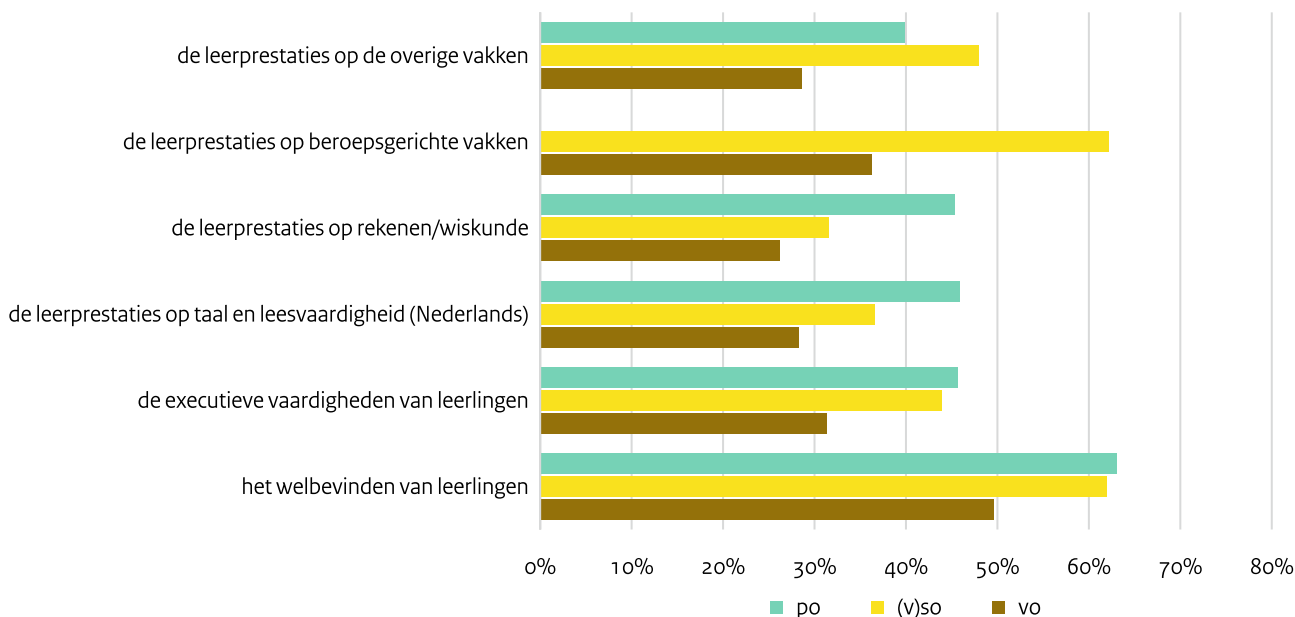
Positief over effecten op welbevinden – Net als in de derde voortgangsrapportage, merken schoolleiders vooral effect van interventies op het welbevinden van leerlingen (zie Figuur 13). Dit zien we in alle drie de sectoren, uiteenlopend van 63% in het po tot circa 50% in het vo. Schoolleiders in het po oordelen ook over de effecten op andere domeinen positiever dan schoolleiders in het vo en (v)so. Zo ziet 46% van de po-schoolleiders zeer veel effect van interventies op de prestaties op taal en lezen. In (v)so en vo is dat respectievelijk 37% en 28%.

Figuur 13 - In hoeverre hebben scholen zicht op de effecten van interventies?

Figuur 14 - In hoeverre ervaren schoolleiders positieve ontwikkelingen als gevolg van interventies op ...? (aandeel “zeer veel”)

Ook interventies voor welbevinden positief beoordeeld – In po, (v)so en vo zijn schoolleiders ook vaak positief over interventies gericht op het welbevinden en over de inzet van onderwijsassistenten. In het vo ziet 60% van de schoolleiders de meeste positieve effecten bij interventies gericht op welbevinden. In het (v)so geldt dit voor 58% van de schoolleiders, en in het po voor 34%. Ook de inzet van onderwijsassistenten wordt vaak positief gewaardeerd. Minder enthousiasme is er over interventies gericht op ouderbetrokkenheid.

Herkenning in OCW Dichtbij – Dit beeld wordt herkend door de deelnemers aan OCW Dichtbij. Ook zij maken zich zorgen over het welbevinden van hun leerlingen, en investeren daarom in groepsvorming en contactpunten. Ze zijn overwegend positief over de opbrengsten van deze interventies. Ze merken bijvoorbeeld dat de sfeer in de school weer verbeterd en dat leerlingen beter met elkaar omgaan, bijvoorbeeld op het schoolplein.

3.5 Borging van het NP Onderwijs

Meerderheid werkt aan duurzame borging – In alle sectoren werkt een ruime meerderheid van de scholen aan duurzame borging: van 74% in het (v)so tot 70% in het po en vo. 10% van de scholen doet dat nog niet, maar is het wel van plan. De rest van scholen heeft er nog niet over beslist.

Scholen maken interventies hiervoor vaak onderdeel van de reguliere manier van werken. In alle sectoren doet tussen de 83% en 88% van de scholen dat. Ook scholing van personeel is populair om kennis in de school te houden.

Zelfde beeld tijdens OCW Dichtbij – Ook tijdens de bijeenkomsten van OCW Dichtbij gaf een ruime meerderheid van de schoolleiders aan na te denken over de borging van het NP Onderwijs. Ze gaan door met interventies die effectief zijn en met het werken via de PDCA-cyclus. Ook het behoud van kennis door professionalisering is op de deelnemende scholen populair. Dit heeft, vanwege het duurzame karakter en de ervaringen, ook vaak de voorkeur boven het inhuren van externe professionals.

3.6 NP Onderwijs door gemeenten

Terugblik – In de derde voortgangsrapportage zei 83% van de gemeenten gestart te zijn met de uitvoering van hun plannen. Gemeenten richtten zich vooral op leerlingen met problemen op het vlak van welbevinden (89%) en op leerlingen met leerachterstanden door de pandemie (72%).

Meeste gemeenten voeren plannen uit – Een ruime meerderheid van de gemeenten (85%) voert nu hun plannen uit. 5% van de gemeenten heeft de plannen al uitgevoerd, terwijl 10% van de gemeenten nog plannen maakt.

Gemeenten¹⁴ kiezen vooral maatregelen voor zorg en welzijn in de school of voor verlengde leertijd om knelpunten op sociaal en emotioneel vlak in te halen (92%). Ook populair zijn maatregelen om vertragingen bij leerlingen in te halen (67%) en maatregelen voor het inhalen van vertragingen uit de voorschoolse periode (55%). Veel voorkomende interventies zijn activiteiten op het terrein van sport, cultuur, techniek en extra schoolmaatschappelijk werk. Gemeenten richten hun plannen nagenoeg altijd op het po. Iets minder vaak zijn de plannen gericht op het vo of de voorschoolse educatie.

De interventies verlopen bij de meeste gemeenten naar wens, en ongeveer de helft van de gemeenten ziet al resultaten. Een derde ervaart wel belemmeringen. Deze gemeenten wijten dit vooral aan het gebrek aan personeel in onderwijs en zorg (74%). Iets meer dan de helft van de gemeenten zegt dat het meer tijd kost dan verwacht om plannen uit te voeren (52%). Gemeenten verwachten dat ze eind 2023 gemiddeld iets meer dan de helft van het NP Onderwijsgeld hebben besteed.

Zorgen om welbevinden leerlingen – Twee op de drie gemeenten maakt zich zorgen over bepaalde groepen leerlingen. Het betreft vooral leerlingen met een kwetsbare psychische gezondheid (77%) en leerlingen met een taalachterstand (74%). Iets meer dan de helft van de gemeenten (53%) richt zijn plannen ook op specifieke doelgroepen of is dit de komende periode van plan. Leerlingen met problemen op het gebied van welbevinden (80%) en leerlingen met vertragingen in de leergroei door de pandemie (68%) worden in dit kader vaak genoemd.

Gemeenten tevreden over samenwerking – 90% van de gemeenten werkt voor het NP Onderwijs intensief samen met schoolbesturen of scholen. 85% is tevreden over die samenwerking. Naast schoolbesturen en scholen werken gemeenten vaak samen met één of meerdere andere partijen (96%). Meestal is dat met de kinder- en buitenschoolse opvang, jongerenwerk en maatschappelijke partners op het gebied van sport, kunst en cultuur. Ook daarover is zo'n 90% van de gemeenten tevreden.

Schoolleiders¹⁵ zijn juist relatief kritisch over de inzet van de gemeente voor het NP Onderwijs. Tussen de circa 20% en de 25% van hen zegt (zeer) veel van die inzet te merken. Schoolleiders die op de hoogte zijn van de inzet van hun gemeente, zijn hier over het algemeen niet heel tevreden of ontevreden over. Tussen de 46% (po) en 51% ((v)so) geeft aan hier niet ontevreden, maar ook niet tevreden over te zijn.

Ook samenwerking met andere partijen – Naast een samenwerking met gemeenten, werken scholen vaak ook intensief samen met partners uit de zorg of het welzijn. Die samenwerking is vaak een succes, bleek tijdens de bijeenkomsten van OCW Dichtbij. Door zorg en onderwijs te combineren, kunnen kinderen beter begeleid worden. Door bepaalde zorg in de school aan te bieden, staan leerlingen ook minder vaak op zorgwachlijsten, vertelde een deelnemer aan OCW Dichtbij.

3.7 Ondersteuning door OCW

Het ministerie van OCW biedt verschillende vormen van ondersteuning aan scholen. Zo draagt het ministerie er aan bij dat scholen een schoolprogramma maken, hun programma monitoren en hun uitgaven verantwoorden. De ondersteuning is aangepast aan het stadium van het NP Onderwijs en de behoefte van scholen.

Helpdesk niet vaak gebeld – In het schooljaar 2021/2022 handelde de helpdesk van het NP Onderwijs 1.052 meldingen af. In het schooljaar 2002/2023 ligt dit aantal aanmerkelijk lager: tot eind maart werd de helpdesk 166 keer benaderd. De meeste vragen gaan, net als in het vorige schooljaar, over de bestedingsdoelen, bekostiging en de arbeidsmarkttoelage. OCW heeft de helpdesk eerder al eens verlengd, maar zal dit niet nogmaals doen nu er duidelijk minder behoefte is aan deze ondersteuning.

39 gemeenten ontvangen ondersteuning – Eind 2021 konden kleine gemeenten met minder dan 40.000 inwoners en meer dan 10% doelgroepkinderen zich aanmelden voor expertondersteuning. Op dit moment maken 39 gemeenten hier gebruik van. Gemeenten zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning van experts bij de planvorming en uitvoering van het NP Onderwijs. Het ondersteuningstraject zorgt onder andere voor een versnelling in de besteding van het geld, voor het opstellen van een gedragen plan van aanpak en samenwerking in de gemeente. De ondersteuning aan kleine gemeenten loopt tot uiterlijk december 2023.

Regiobijeenkomsten OCW Dichtbij – Begin 2023 zijn in 9 steden door heel het land bijeenkomsten georganiseerd om met onderwijsprofessionals het NP Onderwijs onder de loep te nemen. Centraal in deze bijeenkomsten stond het thema duurzame borging en leren van en met elkaar. Aan de bijeenkomsten namen 180 deelnemers van 50 scholen deel, variërend van bestuurders, directeuren, schoolleiders, leraren, IB'ers, zorgcoördinatoren, NP Onderwijs-coördinatoren tot mr-leden.

Resultaten weer op het gewenste niveau: hoe pakt vmbo-school Het Rijks dat aan?

De Nijmeegse vmbo-school Het Rijks werkt hard aan het wegwerken van vertragingen in de leergroei. Dat gaat niet zonder slag of stoot. “Het is echt aanpopen, en de resultaten vallen nog niet altijd mee,” zegt Twan. Luuk: “Het vraagt veel van iedereen en vereist een heel strakke planning. Maar het móet gebeuren.”

Van de circa 450 leerlingen van Het Rijks komt ruim een kwart uit wijken met een hoger risico op leervertragingen. Daardoor was het ook voor de pandemie al een opgave om ze in een relatief korte tijd op examenniveau te krijgen, vertellen Twan en Luuk. De twee coronajaren hebben dat er niet beter op gemaakt, maar met geld uit het NP Onderwijs wordt er hard gewerkt om de (examen)resultaten weer op het gewenste niveau te krijgen. Daarvoor moest Het Rijks in het afgelopen schooljaar twee belangrijke horden nemen. Eerst moest de school weer een fijne plek voor leerlingen worden. “Dat is prima gelukt, bijvoorbeeld door twee extra pedagogisch medewerkers in te zetten,” zegt Twan.

Dat leerlingen zich beter gingen voelen, was volgens Twan en Luuk een voorwaarde om weer tot leren te komen, en de tweede horde te kunnen nemen: de leervertragingen. “Dan heb je het dus puur over inhalen wat er open was blijven staan. Daarmee hebben we echt resultaat bereikt,” aldus Twan. “Er zijn minder leerlingen die ernstig achterlopen op het lesprogramma. Dat heeft drie redenen: ze kwamen zelf beter in de wedstrijd, wij zaten er meer achteraan, en we kregen geld om dat te doen. Zonder het NP Onderwijs was dat niet gelukt.”

In leerstand krijgen kost tijd

Luuk: “Het kostte veel moeite om leerlingen na corona weer ‘in de leerstand te zetten’. Ik kreeg daar wel extra uren voor, maar daar moesten leerlingen natuurlijk wel naartoe komen, en dat kostte veel tijd en energie. We hebben zelfs een paar keer een leerling thuis opgehaald, omdat de motivatie om zelf te komen ontbrak.” “We werkten op een rijdende trein, want dat examen kwam er gewoon aan. Met die harde deadline moesten we flinke gaten dichtlopen. We hebben de leerlingen daarvoor echt achter de broek gezeten.” Twan: “En nu is het onze opgave om aan het niveau te werken. Onze examencijfers stonden voor corona al onder druk, want we hadden hier altijd al een oververtegenwoordiging van cognitief minder sterke leerlingen. Die willen we op een zo hoog mogelijk niveau laten uitstromen. Daar zijn we nu hard mee bezig, met ons verbeterplan onderwijs- en examenresultaten. We hebben bijvoorbeeld in de hele school studiewijzers ingevoerd. Daarmee krijgen leerlingen op papier wat en hoe ze moeten leren. Zo hebben ze een heldere richtlijn, waardoor ze ook bij ziekte of een gesloten school weten wat ze moeten doen.”

Het volledige praktijkverhaal kun je lezen op: <https://www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2022/11/17/het-rijks>

4 Financiële regelingen en subsidieregelingen

4.1 Financiële regelingen en subsidieregelingen

Toelichting – Alle scholen krijgen voor de uitvoering van het NP Onderwijs per leerling aanvullende bekostiging. Verder zijn voor het NP Onderwijs financiële regelingen en subsidies ingesteld, zoals de *Subsidieregeling capaciteitentesten*, de *Subsidieregeling heterogene brugklassen* en de regeling voor thuiszitters.¹⁶ In dit hoofdstuk bespreken we de activiteiten die met deze regelingen en subsidies worden uitgevoerd en, voor zover mogelijk, de resultaten.

4.2 Arbeidsmarkttoelage

Terugblik – In april 2022 zijn schoolbestuurders, schoolleiders en onderwijspersoneel voor het eerst gevraagd naar hun ervaringen met de arbeidsmarkttoelage. Dit bood inzicht in de besluitvorming op scholen (bijna 90% had met instemming van de mr de besluitvorming afgerond), de hoogte van de toelage (gemiddeld 8%) en de communicatie over de toelage (25% van de besturen noemt de toelage in vacatureteksten).

In september zagen we de eerste positieve effecten van de toelage: 77% van de schoolleiders en 50% van de leraren ervaarde toen een positief effect op de overweging om op de huidige school te blijven werken. 80% van de schoolleiders ziet ook effect op de werving van nieuw personeel. Ook is een ruime meerderheid van de ondervraagden tevreden of zeer tevreden over de arbeidsmarkttoelage en over de afspraak om die structureel te maken.

Nulmeting effectonderzoek CPB – Het is nog te vroeg om harde uitspraken te doen over de effecten van de arbeidsmarkttoelage. Het Centraal Planbureau (CPB) voert daarom een kwantitatief effectonderzoek uit, dat begin 2024 wordt verwacht. Het CPB heeft begin maart hierop vooruitlopend een haalbaarheidsonderzoek/nulmeting gepubliceerd.¹⁷ Hieruit blijkt dat de beoogde onderzoeksmethode kansrijk is om effecten te zien in het basisonderzoek en het vo. In het sbo, (v)so en pro is dit niet mogelijk.

Verwerking in de salarisadministratie – Schoolbesturen kunnen de arbeidsmarkttoelage boeken op de looncode “LTKo460 bruto toelagen arbeidsmarkt”. Van september 2021 tot en met augustus 2022 boekten besturen € 128 mln. op deze code. In het eerste schooljaar is € 188 mln. uitgekeerd. Daarbij moet worden opgemerkt:

- Een deel van het budget wordt uitgegeven aan pensioenlasten en vakantietoelagen. Dat deel is niet zichtbaar op de looncode. Het gaat om 20% - 25% van het budget, tussen de € 38 en de € 47 mln.
- In de voorgaande jaren – toen de arbeidsmarkttoelage nog niet bestond – werd ook op de code geboekt: € 21 mln. van september 2020 tot en met augustus 2021 en € 17 mln. van september 2019 tot en met augustus 2020. In het eerste schooljaar van de arbeidsmarkttoelage is dus € 107 mln. meer geboekt dan in voorgaande jaren.
- Uit een analyse over de periode september 2021 tot en met augustus 2022, het eerste jaar van de arbeidsmarkttoelage, blijkt het volgende:
  - 11 besturen (3%) die de arbeidsmarkttoelage ontvingen, deden geen boeking op de looncode.
  - 20 besturen (5%) boekten minder dan 25% van het ontvangen bedrag op de code.
  - 57 besturen (15%) boekten tussen de 25% en 50% van het ontvangen bedrag op de code.
  - De 88 besturen die minder dan 50% hebben geboekt op de looncode worden aangeschreven.

4.3 Subsidierегeling 'Heterogene brugklassen'

Heterogene brugklassen – De *subsidierегeling* 'Heterogene brugklassen' stimuleert middelbare scholen om hun brugklassen zo in te richten, dat leerlingen met verschillende basisschooladviezen bij elkaar in de klas komen. Scholen kunnen de subsidie gebruiken voor het formuleren van beleid, het opstellen van een plan, het nemen van maatregelen voor de introductie van heterogene brugklassen, de verlenging van bestaande heterogene brugklassen, de verbreding van bestaande heterogene brugklassen met een extra schoolsoort of leerweg of voor de doorontwikkeling en verbetering van bestaande heterogene brugklassen. In 2023 is in totaal € 102 mln. beschikbaar.

689 aanvragen toegekend – Scholen die subsidie ontvangen, moeten vanaf het schooljaar 2023/2024 een groter of beter aanbod aan heterogene brugklassen hebben. Daarom kan op dit moment alleen nog inzichtelijk gemaakt worden waarvoor subsidie is aangevraagd. Er zijn in drie rondes 689 aanvragen toegekend. Bij deze toegekende aanvragen:

- is in 163 gevallen sprake van de introductie van (nieuwe) heterogene brugklassen.
- wordt in 221 gevallen de duur van bestaande heterogene brugklassen verlengd tot twee of drie jaar.
- worden in 91 gevallen aan bestaande heterogene brugklassen één of meer leerwegen of schoolsoorten toegevoegd.
- worden in 582 gevallen bestaande heterogene brugklassen doorontwikkeld en verbeterd.

Scholen kunnen de subsidie inzetten voor meerdere soorten heterogene brugklassen. Dit gebeurt met name voor mavo en havo (351 heterogene brugklassen), havo en vwo (349 heterogene brugklassen) en vmbo-bb en kb (217 heterogene brugklassen).¹⁸

4.4 Capaciteitentesten

Laatste ronde subsidierегeling – Vo-scholen konden via de *Subsidierегeling capaciteitentesten 2021-2023* subsidie aanvragen voor capaciteitentesten voor leerlingen in de leerjaren 1 en 2. De testen geven inzicht in de potentie van een leerling. Dat draagt bij aan de selectie van leerlingen naar een passend onderwijsniveau.

Begin 2023 konden scholen voor de laatste keer subsidie aanvragen. Daarvoor was € 5,8 mln. beschikbaar. Er zijn door 63 besturen 163 aanvragen ingediend. De regeling wordt binnenkort, samen met de *Subsidierегeling* 'Heterogene brugklassen', geëvalueerd.

4.5 Thuiszitters

Meer dan 100 samenwerkingsverbanden dienen plan in – In het najaar van 2022 is via de *Subsidierегeling Wel in Ontwikkeling* geld uit het NP Onderwijs beschikbaar gesteld voor kinderen die niet in het onderwijs zijn ingeschreven. De regeling helpt kinderen weer in verbinding te brengen met het onderwijs en, als dat kan, weer terug te leiden naar school. 103 samenwerkingsverbanden hebben daarvoor een plan ingediend. Zij kunnen met een directe aanpak de doelgroep bereiken (bijvoorbeeld door huiswerkbegeleiding of thuiswerkvoorzieningen). Een indirecte aanpak, waarmee ze een methodiek voor hun regio verkennen, is ook mogelijk. Samenwerkingsverbanden die zich in eerste instantie niet hebben ingeschreven, konden tussen 1 april en 15 mei alsnog aanspraak maken op het gereserveerde budget.

5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen

5.1 Kennis ontwikkelen en borgen

Toelichting – Eén van de bouwstenen van het NP Onderwijs is de inzet op *evidence informed* werken. Daarvoor is onder andere een menukaart gemaakt, met interventies die effectief zijn voor het realiseren van leerwinst bij leerlingen. Scholen kiezen interventies uit deze menukaart.

Ook wordt tijdens het NP Onderwijs kennis opgedaan over de effectiviteit van interventies, bijvoorbeeld via effectonderzoek. Verder wordt via verschillende kanalen, zoals de Kenniscommunity, gewerkt aan duurzame kennisontwikkeling. Het NP Onderwijs biedt scholen zo de kans om van en met elkaar te leren. In dit hoofdstuk gaan we in op de resultaten van deze activiteiten.

5.2 Doorontwikkeling menukaart

Start pilottrajecten interventies vmbo, pro en (v)so – De menukaart wordt de komende periode aangevuld met interventies en informatie voor het beroepsgericht onderwijs (vmbo), gespecialiseerd onderwijs (sbo/so/vso) en praktijkonderwijs. Dit zijn interventies die de cognitieve, sociaal-emotionele en/of praktische vaardigheden van leerlingen in deze sectoren bevorderen.

Op dit moment loopt er een prijsvraag voor pilottrajecten voor het vmbo, pro en (v)so. Via deze prijsvraag worden vier kansrijke interventies geselecteerd, die in het schooljaar 2024/2025 worden uitgevoerd. Het gaat om twee interventies in het vmbo/pro en twee in het gespecialiseerd onderwijs. Vervolgens worden onderzoekers uitgenodigd om de (effectiviteit van de) interventies te onderzoeken.

5.3 Kenniscommunity¹⁹

Doorontwikkeling onderwijskennis.nl – Op onderwijskennis.nl staan inmiddels 25 themapagina's over de menukaart. Deze pagina's worden de komende periode aangevuld met informatie voor het vmbo, praktijkonderwijs en speciaal onderwijs. Ook zijn bestaande themapagina's extra onder de aandacht gebracht bij onderwijsprofessionals, bijvoorbeeld door berichtgeving op social media, presentaties en campagnes.

Webinars over welbevinden – Op 1 december 2022 en 17 januari 2023 zijn twee dialoogsessies georganiseerd over het welbevinden, de motivatie en sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen.²⁰ Naast inspiratie uit de onderwijspraktijk en praktische tips, konden deelnemers met elkaar in gesprek. Aan beide sessies hebben in totaal ruim 600 personen deelgenomen. In juni 2023 vindt een nieuw webinar over welbevinden in het primair onderwijs plaats.

Ook zijn de afgelopen maanden *best practices* over welbevinden opgehaald bij scholen in het gespecialiseerd onderwijs. Bijvoorbeeld door de inzet van muziek of door het vergroten van de weerbaarheid van leerlingen. In totaal zijn ruim tien interventies beschreven.

Professionele dialoog – Een werkgroep van leraren en lerarenopleiders heeft de afgelopen periode, onder andere op de ResearchEd 2023, de professionele dialoog tussen leraren in beeld gebracht. De opbrengsten van deze sessies, beeldopnamen en podcasts, worden later dit jaar op de website van de Kenniscommunity gedeeld.

OCW Dichtbij: scholen leren met en van elkaar

Januari 2023 was de aftrap van *OCW Dichtbij: NP Onderwijs onder de loep*. In de maanden daarna gingen schoolleiders, leraren, coördinatoren en andere onderwijsprofessionals meerdere keren met elkaar en met OCW in gesprek over het NP Onderwijs.

Nooit meer een schoolsluiting

In de bijeenkomsten kwamen de volgende zaken duidelijk naar voren:

1. De meeste leervertragingen lijken onder controle, maar veel leerlingen worstelen nog met hun sociaal-emotioneel welbevinden.
2. Daarom klonk de roep om de scholen nooit meer te sluiten.
3. Er is een breed gedeelde wens om het geld uit NP Onderwijs structureel te maken.

Nog steeds zorgen om welbevinden

“Ik vrees dat sommige leerlingen nog jaren last houden van de dreun die ze van de lockdowns hebben gekregen” laat een aanwezige leraar weten. Volgens een ander was haar school een deel van de leerlingen na de schoolsluitingen kwijt: “We zijn nu eigenlijk nog steeds bezig ze terug te krijgen. Laat ze dus nooit meer thuis zitten.” En een MR-lid: “Iets op een natuurlijke manier samen doen is voor hele jaargangen geen vanzelfsprekendheid. Daar moet het team op school aan werken, maar daarvoor is ook nodig dat we zorgen voor het welbevinden van dat team. Dat vraagt om ruimte en rust.”

Waar staan scholen nu?

Tijdens de bijeenkomsten blijkt dat scholen in deze fase van het NP Onderwijs vooral bepalen waar zij en hun leerlingen staan, en hoe de rest van het geld de komende twee schooljaren ingezet kan worden. Na een volgens sommigen te cognitief gericht begin, plaatsen veel scholen welbevinden nu voorop. Ook gebruiken ze vaak veel minder externe expertise, en vertrouwen ze meer op hun eigen kennis en kunde. Dat gebeurt onder andere door professionalisering van teams, de integratie van coaching en begeleiding in lessen en het beter volgen van leerlingen.

Het hele verslag over de opbrengsten van *OCW Dichtbij: NP Onderwijs onder de loep* vindt u op: www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/02/23/verslag-bijeenkomsten-ocw-dichtbij

5.4 Effectmeting Kansrijke Interventies

Terugblik – Het programma *Effectmeting Kansrijke Interventies* onderzoekt wat de effectiviteit is van een aantal veelbelovende interventies. Die interventies richten zich op verschillende gebieden, zoals lees- of rekenachterstanden, een positief klassenklimaat en motorische ontwikkeling. Sommige interventies zijn voor bijna alle leerlingen op school, andere richten zich alleen op de onder-, midden- of bovenbouw. Het is de bedoeling dat dit onderzoek kennis oplevert over wat wel en niet werkt bij het terugdringen van cognitieve en/of sociaal-emotionele vertragingen bij leerlingen.

Werving scholen op gang – In de eerste en tweede fase van het programma zijn met een prijsvraag 13 interventies geselecteerd en zijn onafhankelijke onderzoeksteams geselecteerd. In het najaar van 2022 is de werving van scholen voor deelname aan het onderzoek gestart. Scholen die hier aan deel willen nemen, kunnen zich nog steeds aanmelden.²¹ De interventies worden in het schooljaar 2023/2024 uitgevoerd en geëvalueerd. De effectevaluatie loopt tot september 2025.

Voortgang pilot High Dosage Tutoring – De effectmeting is eerder gestart met een pilot. Deze pilot focust op *High Dosage Tutoring* op 3 vo-scholen. In september volgt een vierde vo-school. De kennis die hiermee wordt opgedaan, wordt gedeeld met de teams van andere interventies.

Deel 2

**Middelbaar
beroepsonderwijs,
hoger onderwijs
en onderzoek**

Inhoudsopgave

1	Inleiding	37
2	Studenten aan het woord: hoe gaat het een jaar na afschaffing van de coronamaatregelen?	38
	2.1 Studievoortgang, motivatie en studentenwelzijn	38
	2.2 Hoe gaat het met de eerstejaarsstudenten?	42
	2.3 Studenten in een kwetsbare positie	42
3	Nog een jaar te gaan – de voortgang op hoofdlijnen	44
	3.1 Acties en bestedingen	44
	3.2 Monitoring en verantwoording	46
	3.3 De belangrijkste aandachtspunten op een rij	47
	3.4 De positie van de medezeggenschapsraden	48
4	Studievertraging, in- en doorstroom	49
	4.1 De instroom van nieuwe studenten uit het voortgezet onderwijs	49
	4.2 Hoe vergaat het de studenten na hun start in het vervolgonderwijs?	51
5	Studentenwelzijn en sociale binding met de opleiding	54
	5.1 Inzet van mbo-instellingen op studentenwelzijn	54
	5.2 Inzet van hbo en wo op studentenwelzijn	56
6	Lerarenopleidingen, coschappen, stages en jeugdwerkloosheid	59
	6.1 Beperken studievertraging en uitval in de lerarenopleidingen	59
	6.2 Coschappen	60
	6.3 Stages en leerwerkplekken	61
	6.4 Aanpak Jeugdwerkloosheid	64
7	Hulp aan onderzoekers met een tijdelijk contract	65
8	Kenniscreatie en kennisverspreiding	67
	8.1 Kennis delen via bijeenkomsten	67
	8.2 Regionaal kennis ontwikkelen	68
	8.3 Hoe nemen onderwijsinstellingen successen mee naar de toekomst?	70

1 Inleiding

Het Nationaal Programma Onderwijs is ruim anderhalf jaar op weg. Sinds het coronavirus in 2020 zorgde voor beperkende maatregelen hebben onderwijsinstellingen alles op alles gezet om hun studenten zo goed mogelijk naar een diploma te begeleiden. Het kabinet ondersteunde hierbij door in 2021 € 2,7 miljard beschikbaar te stellen voor het NP Onderwijs in mbo, hoger onderwijs en onderzoek.

Circa € 1,1 miljard daarvan is gereserveerd voor halvering van het collegegeld in studiejaar 2021/2022. De rest van het geld ging naar de onderwijsinstellingen, deels in de vorm van subsidies en deels als ‘coronaenveloppe’: budget voor extra ondersteuning van studenten bij studievoortgang, stages en hun mentale welzijn.

In eerste instantie konden instellingen het geld tot en met 2022 besteden, met 2023 als uitloopjaar. Mede door nieuwe beperkende maatregelen in de winter van 2022 is het programma met een jaar verlengd. Tijdens de looptijd van het programma verschijnt er twee keer per jaar een voortgangsrapportage van het NP Onderwijs.

In deze vierde voortgangsrapportage verschuift de focus van de uitvoering naar de impact van het NP Onderwijs in de (onderwijs)praktijk. De rapportage laat zien hoe het met de studenten gaat, en hoe dat samenhangt met het bestedingspatroon en de acties van de instellingen. Is er herstel te zien bij de studenten? Welke studenten worden mogelijk nog niet goed bediend? En gaat het lukken om gedurende de looptijd van het programma de sociaal-emotionele problematiek en studievertraging te verhelpen die tijdens corona is ontstaan?

Deze rapportage is geen evaluatie. Daarvoor is het nog te vroeg. Eerst zijn meer verdiepende gesprekken met studenten en mensen op de werkvloer nodig. De lezer krijgt in deze rapportage wel een doorkijkje richting de antwoorden op bovenstaande vragen. Dit beeld is gebaseerd op de resultaten van verschillende onderzoeken, die samen een eerste indruk geven van de impact van het NP Onderwijs:

Praktijkverhalen

Hoe hebben onderwijsinstellingen met het NP Onderwijs geïnvesteerd in hun studenten? Geleerde kaders in deze voortgangsrapportage lichten kort praktijkvoorbeelden uit. Uitgebreidere verhalen en video's staan op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

Studenten gaven via een **studentenpeiling** zelf inzicht in hun welzijn en studievertraging. De peiling laat zien hoe de studenten zich geholpen voelen, of zij mentale problemen ervaren en of hun studievertraging af- of juist toeneemt.

De **implementatiemonitor** van adviesbureau Berenschot laat op basis van een representatieve steekproef zien welke inzet instellingen plegen met het geld uit de coronaenveloppe. Studenten, docenten en onderzoekers zijn gevraagd naar hun ervaringen met het NP Onderwijs. Ook onderzocht Berenschot de jaarverslagen van instellingen over 2021. Met de cijfers uit deze verslagen ontstaat een integraal beeld van de inzet voor het NP Onderwijs in het gehele mbo en hoger onderwijs in dat jaar.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) maakte een **cohortanalyse**: een rapportage met in- en doorstroomgegevens van leerlingen en studenten uit verschillende cohorten. De analyse geeft een eerste beeld van de mogelijke effecten van de coronajaren en de bijbehorende (examen)maatregelen op de in- en doorstroom en uitval van de studenten.

Hoofdstuk 2 van deze rapportage gaat in op de belangrijkste inzichten uit de studentenpeiling. Hoofdstuk 3 geeft een beeld van de bestedingspatronen en de voortgang van de acties bij de instellingen, en gaat in op de ervaringen van het personeel en de medezeggenschap. De hoofdstukken 4 tot en met 6 gaan in op de verschillende thema's van het programma, zoals studievertraging, in- en doorstroom, studentenwelzijn, lerarenopleidingen en de aansluiting op de arbeidsmarkt. Hoofdstuk 7 staat in het teken van de onderzoekers die zijn geholpen vanuit het NP Onderwijs. Tenslotte komt in hoofdstuk 8 de kennisdeling en kenniscreatie naar aanleiding van het programma aan bod.

2 Studenten aan het woord: hoe gaat het een jaar na afschaffing van de coronamaatregelen?

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de ervaringen van studenten in het mbo en hoger onderwijs. De coronamaatregelen in het onderwijs zijn al een jaar niet meer van kracht. Zijn studenten erin geslaagd hun studievertragingen weg te werken? In hoeverre is hun welzijn verbeterd sinds het 'normale leven' weer is begonnen? Hebben zij vanuit hun opleiding hulp gekregen om op schema te blijven of te komen, en wat vonden ze van die hulp?

OCW heeft net als vorig jaar een vragenlijst onder een grote groep studenten afgenomen. In totaal vulden 26.629 studenten in maart 2023 de online enquête in, een netto-respons van 13%.¹ De vragenlijst is qua inhoud zoveel mogelijk vergelijkbaar met de vorige studentenpeiling. Daardoor is het mogelijk om in deze voortgangsrapportage naar eerste trends te kijken.

2.1 Studievoortgang, motivatie en studentenwelzijn

Minder studenten met vertraging door corona – Ten opzichte van 2022 hebben minder studenten vertraging. Met name het deel dat de studievertraging wijt aan de coronamaatregelen is gedaald, het sterkst in het mbo. In hbo en wo is ook het aandeel studenten dat het gevoel heeft dat ze te weinig hebben geleerd kleiner geworden. Opmerkelijk genoeg neemt dit in het mbo juist toe.

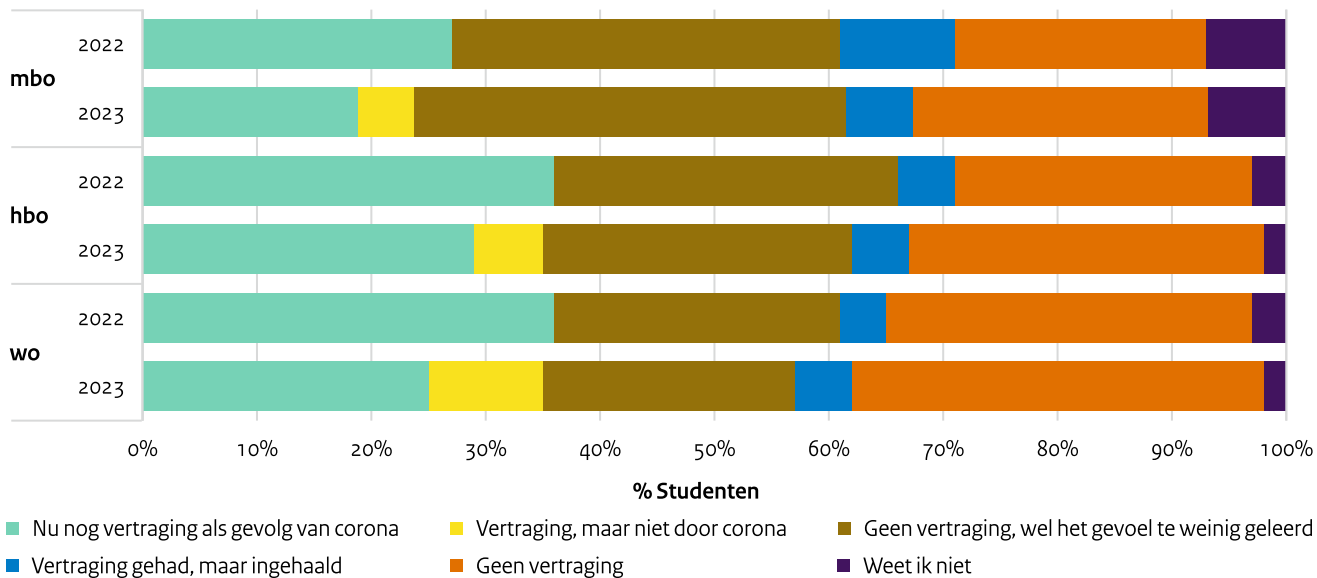
Uitgesplitst naar verblijfsjaar blijken met name studenten die al wat verder in hun studie zijn nog vertraging te hebben. Van hen heeft nog altijd ruim 35% studievertraging door de coronapandemie. Vooral in het eerste en tweede verblijfsjaar zijn de positieve veranderingen in studievertraging aanzienlijk ten opzichte van de vorige meting.

Een verklaring hiervoor kan zijn dat studievertraging verder opbouwt naarmate de opleiding vordert, en studenten beter zicht krijgen op waar ze staan in de studie (het percentage 'weet niet' neemt met elk verblijfsjaar af). Een andere mogelijke verklaring is dat de hulp in de instellingen zich vooral op de beginperiode van de studie heeft gericht. De implementatiemonitor laat zien dat instellingen bewust sterk inzetten op extra begeleiding van studenten die instromen vanuit het vo, en daar de laatste jaren van hun vooropleiding deels in lockdowns meemaakten. Die inzet van de instellingen lijkt zijn vruchten te hebben afgeworpen.

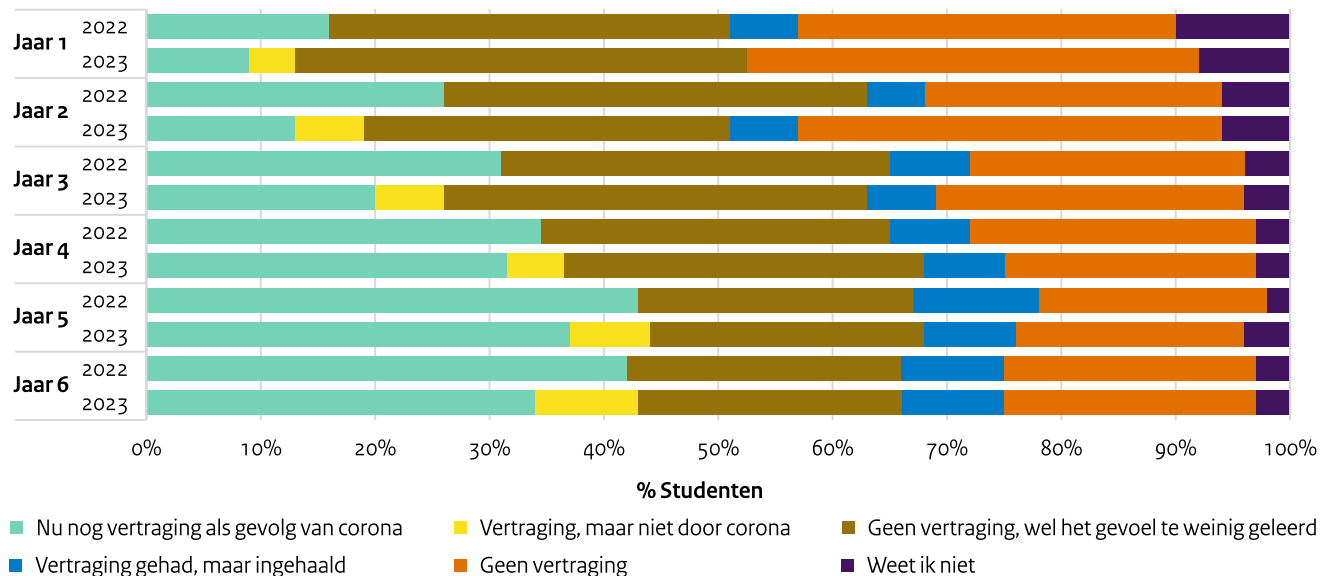
Vertragingen nemen in duur toe – Bij de studenten die nog wel vertraging hebben neemt de omvang daarvan toe. Het percentage dat een vertraging heeft van minimaal vier maanden, stijgt in het mbo van 50% in 2022 naar 54% in 2023. Ook in het ho (waar studievertraging is gevraagd als gemist aantal studiepunten) geeft bijna een kwart van de studenten met vertraging aan een vertraging van meer dan 40 EC te hebben. Omgerekend naar studieduur komt dit neer op meer dan een half jaar.

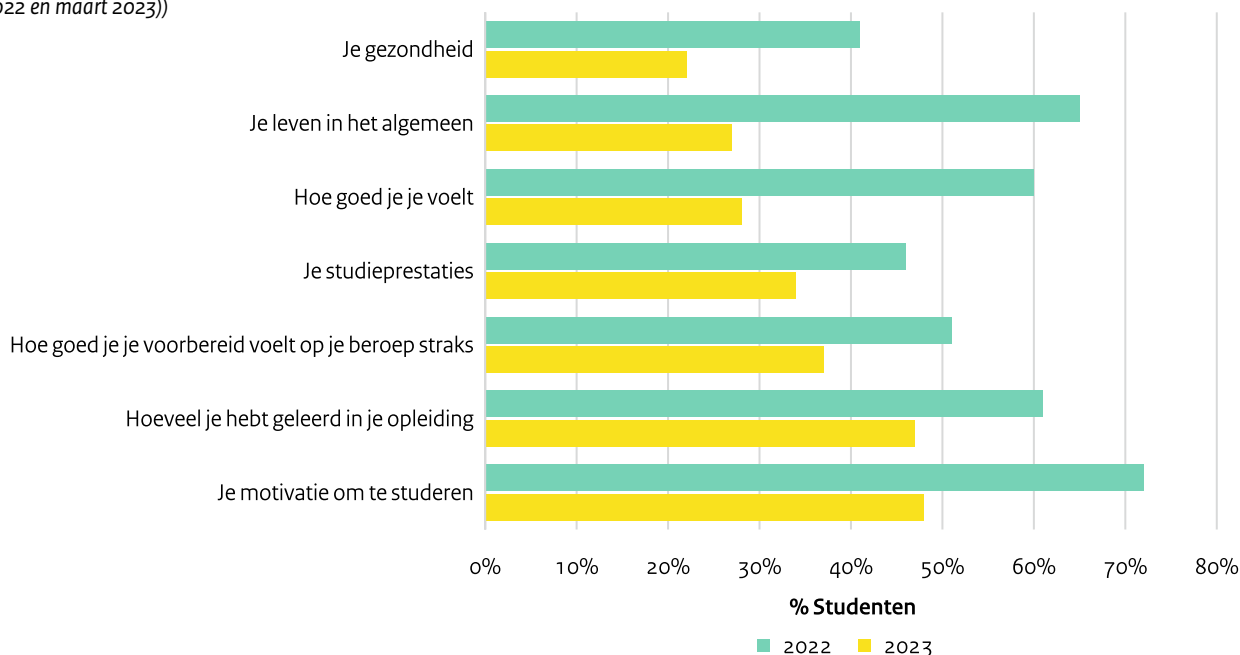
Figuur 2.1 - Studievertraging naar jaar (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (april 2022 en maart 2023))

Figuur 2.2 - Studievertraging naar verblijfsjaar, sinds eerste inschrijving in mbo of ho (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (april 2022 en maart 2023))

Figuur 2.3 - Negatieve invloed van coronamaatregelen op aantal aspecten van het leven (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (april 2022 en maart 2023))

Motivatieproblemen als oorzaak van vertraging –

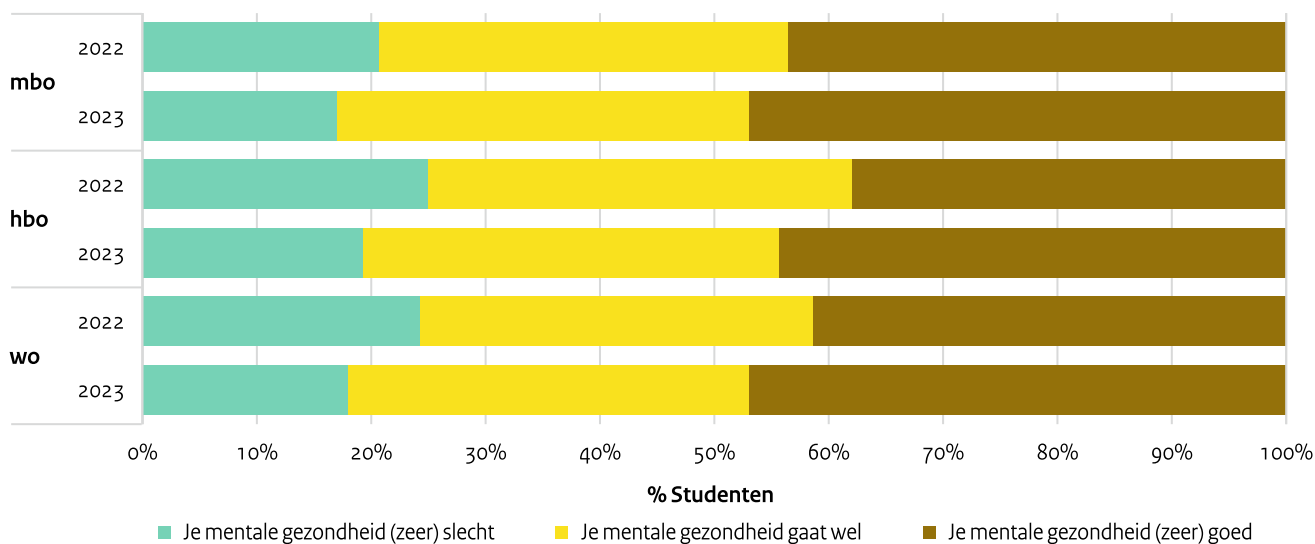
Studenten die studievertraging ervaren geven aan dat daar met name twee oorzaken aan ten grondslag liggen, net als in 2022: de kwaliteit van het online onderwijs dat ze gevolgd hebben en hun motivatie om te studeren. Dat het opnieuw vinden van de motivatie lastig is, blijkt ook bij de vraag aan alle studenten op welke gebieden zij nog gevolgen van de coronamaatregelen merken. Bijna de helft van de studenten antwoordt daarop dat hun zin in het studeren nog steeds te lijden heeft onder de coronapandemie. Wel is het percentage studenten dat dit aangeeft scherp gedaald ten opzichte van 2022.

Hierbij speelt natuurlijk mee dat de coronamaatregelen nu bijna een jaar zijn opgeheven.

Studentenwelzijn verbeterd, nog steeds grote groep met mentale problemen –

Het gaat beter met het welzijn van de studenten. Waar in 2022 bijna een kwart (23%) van alle studenten aangaf een (zeer) slechte mentale gezondheid te hebben, geldt dat in 2023 nog voor 18%. Zeker een verbetering, maar tegelijkertijd betekent het dat nog altijd bijna één op de vijf studenten kampt met mentale problemen.

Figuur 2.4 - Hoe studenten hun mentale gezondheid ervaren, naar jaar (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (april 2022 en maart 2023))

Een kanttekening daarbij is dat niet alleen de coronamaatregelen van invloed zijn (geweest) op het studentenwelzijn. Ook bijvoorbeeld de oorlog in Oekraïne en de gevolgen daarvan spelen een rol, zoals de inflatie en de energiecrisis. Daarbij komen nog de zorgen om het milieu en de stikstofuitstoot en de nijpende woningnood. Dit signaleren ook de instellingen, blijkt uit de implementatiemonitor: de veerkracht van studenten is afgenomen, en de zorg van instellingen over het welzijn van hun studenten is onverminderd groot.

Mentale gezondheid en studievoortgang hangen samen

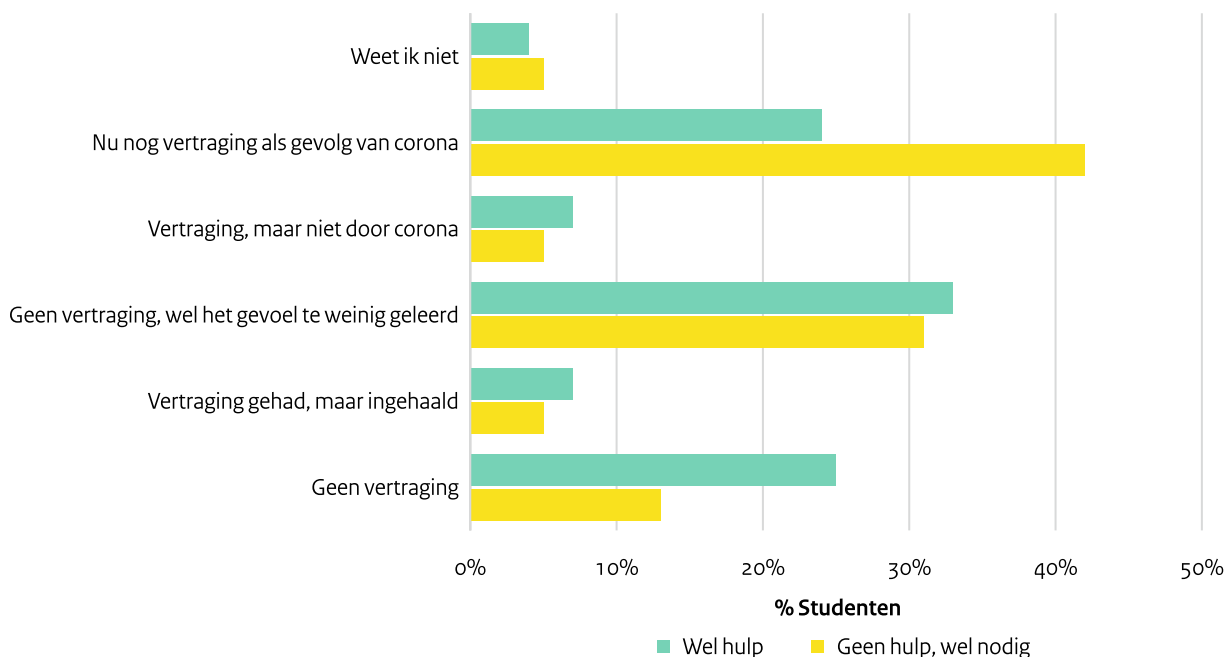
– Studenten die mentaal goed in hun vel zitten, hebben minder vaak studieovertraging. Dat verschil is groot: onder de groep die aangeeft met mentale problemen te kampen heeft 45% studieovertraging opgelopen, tegenover 21% van de studenten die zichzelf omschrijft als mentaal (zeer) gezond.

Hulp vanuit de instelling niet altijd voldoende – Een meerderheid van de ho-studenten met studieovertraging geeft aan dat ze geen hulp vanuit de instelling krijgen om vertraging in te halen. Dit is onveranderd ten opzichte van vorig jaar. In het mbo is het aandeel studenten dat hulp krijgt bij studieovertraging iets afgenomen. En deze vertraagde mbo-studenten zijn kritischer geworden: als ze hulp krijgen, vinden ze die minder vaak voldoende.

Ongeveer de helft van alle studenten (ongeacht eventuele overtraging) krijgt één of meerdere vormen van hulp vanuit de instelling om op schema te blijven. Ongeveer een derde van de studenten krijgt geen hulp, deels omdat ze die naar eigen inschatting ook niet nodig hebben. Zo'n 15% in mbo en wo en 17% in het hbo geeft aan wel hulp nodig te hebben, maar krijgt die naar eigen zeggen niet. Dat percentage neemt toe naarmate een student verder is in de studie: in de eerste twee jaar wordt net iets meer dan 10% van de studenten die hulp nodig heeft niet bereikt, in de latere studie jaren loopt dat op naar 18%. De instellingen merken op dat studenten hierin ook een eigen verantwoordelijkheid hebben, blijkt uit de implementatiemonitor. Instellingen merken een verandering in de houding van studenten, waarbij de studie niet altijd de eerste prioriteit is. Studenten zijn niet altijd meer gewend en bereid om naar de onderwijsinstelling te komen.

Hulp bij overtragingen is effectief – Het effect van de hulp die instellingen bieden is overigens wel groot. De studenten die er gebruik van maken, studeren vaker zonder overtraging (zie figuur 2.5). De meest gebruikelijke vormen van hulp zijn de inzet van een mentor of tutor en het aanbieden van extra herkansingsmogelijkheden. Dit komt overeen met de activiteiten waarop instellingen de grootste inzet van NP Onderwijsmiddelen hebben gedaan. De helft van de studenten is zeer tevreden over vrijwel alle typen geboden hulp.

Figuur 2.5 - Percentage studenten dat aangeeft hulp nodig te hebben en dat wel of niet heeft gekregen, uitgesplitst naar de overtraging die studenten melden (2023). (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (maart 2023))

2.2 Hoe gaat het met de eerstejaarsstudenten?

De eerstejaarsstudenten die in 2022 direct vanuit het vo zijn ingestroomd in het vervolgonderwijs hebben de coronapandemie volledig in hun middelbare schooltijd meegemaakt. De maatregelen in het vo blijken hun weerslag te hebben in het vervolgonderwijs.

Studenten die slaagden met examenmaatregelen stromen in met minder bagage – Het percentage dat in het mbo of ho al in het eerste jaar studievertraging opbouwt, ligt aanzienlijk hoger bij studenten die dankzij de examenmaatregelen zijn geslaagd (zie figuur 2.6). De studenten zijn gevraagd in hoeverre zij nog gevolgen van corona ervaren. Daarop antwoorden studenten die hun diploma haalden met gebruikmaking van de versoepelde exameneisen vaker dat hun studieprestaties minder zijn, hun motivatie lager is en dat ze naar hun idee minder hebben geleerd op de middelbare school. Hoofdstuk 4 gaat uitgebreider in op de examenmaatregelen en de gevolgen voor de instroom in het vervolgonderwijs.

Qua mentale gezondheid is er nauwelijks verschil tussen studenten die dankzij de examenmaatregelen instroomden en studenten die de maatregelen niet nodig hadden om te slagen. Van de groep die slaagde met gebruikmaking van de examenmaatregelen geeft 18% aan dat zij mentale problemen hebben. Van de groep die ook zonder examenmaatregelen was geslaagd is dat 15%.

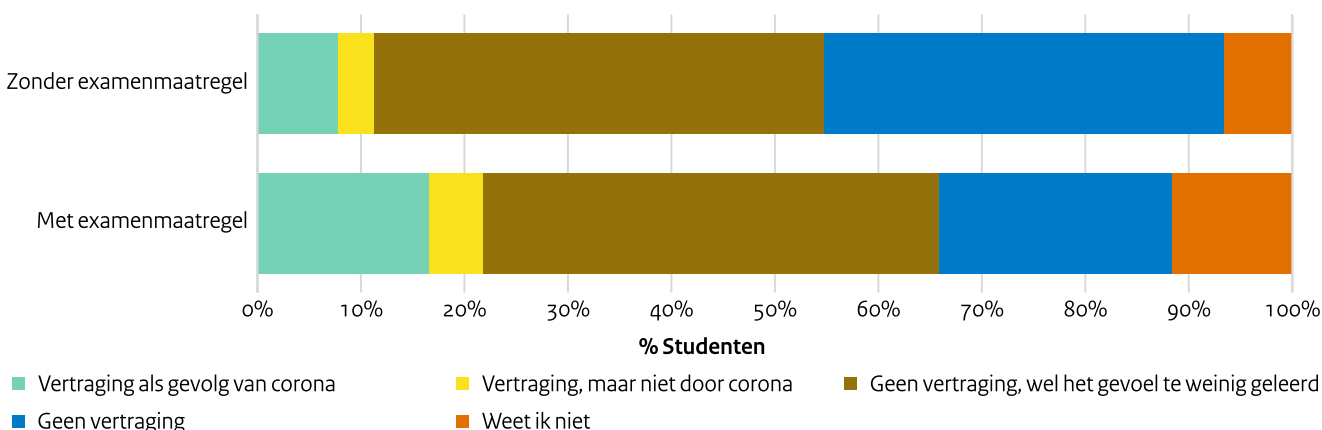
2.3 Studenten in een kwetsbare positie

Het risico op studievertraging is niet gelijk verdeeld over studenten, maar hangt samen met een aantal kenmerken. Mannelijke studenten, studenten met een migratieachtergrond en jongeren met ouders in een relatief slechte financiële positie hebben een verhoogde kans op studievertraging, blijkt uit een analyse van de data uit de studentenpeiling. Dit geldt des te meer naarmate deze groepen studenten verder in hun studie komen.¹

Het percentage studenten in een kwetsbare positie (met alle drie bovengenoemde risicofactoren), is vergelijkbaar met een jaar eerder. Het blijft lastig voor instellingen om deze studenten te bereiken. Bijna 30% van de meest kwetsbare studenten geeft aan geen hulp te hebben gehad vanuit de instelling om op schema te blijven (tegenover 14% van de minst kwetsbare studenten). Dit blijft een aandachtspunt.

Versoepelde exameneisen een belangrijke voorspeller van studievertraging – Een blik op de nieuwe instromers leert dat slagen dankzij versoepelde exameneisen de belangrijkste voorspeller is voor de kans op studievertraging. Voor de groep instromers geldt zelfs dat het effect van geslacht (waarbij mannelijke studenten meer risico lopen op vertraging) er niet meer toe doet, als het geslaagd zijn met examenmaatregelen in de vergelijking wordt meegenomen. Migratieachtergrond en de financiële positie van de ouders blijven wel van invloed.

Figuur 2.6 - Door studenten gemelde studievertraging onder directe instroom vanuit vo, naar al dan niet geslaagd met een examenmaatregel (herkansing dan wel duimregel) (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (maart 2023))

Vijf factoren bepalend bij studievertraging in het mbo en ho – Vijf kenmerken liggen in hoge mate ten grondslag aan de kans op studievertraging bij eerstejaarsstudenten in het mbo. Vrouwelijke instromers hebben meer kans op studievertraging, net als studenten met een migratieachtergrond. Ook studenten afkomstig uit het vmbo, of met ouders in een slechte financiële positie lopen meer risico op vertraging. Deze kenmerken verklaren echter nog onvoldoende de omvang van de vertraging. De kans op studievertraging wordt substantieel hoger als instromende studenten gebruik hebben gemaakt van de examenmaatregelen.

In het hoger onderwijs zijn het juist de mannelijke studenten onder de nieuwe instroom vanuit het vo die een verhoogde kans op studievertraging hebben. Ook speelt in het hoger onderwijs, net als in het mbo, leeftijd een rol: oudere instromers hebben meer kans op studievertraging. Migratieachtergrond en de financiële positie van de ouders zijn in het ho geen factor. Wat mbo en hoger onderwijs bindt is dat in beide sectoren het gebruik maken van de examenmaatregelen een forse impact heeft op studievertraging, ook los van andere achtergrondkenmerken van de student.

Motivatiproblemen groter bij studenten die examenmaatregelen gebruikten – Het profiel van studenten die gebruik maakten van de examenmaatregelen verschilt licht van dat van studenten die dat niet deden. Vrouwelijke studenten hebben iets vaker gebruik gemaakt van de examenmaatregelen (ongeacht de sector). In het mbo zijn het wat vaker studenten die een bbl-opleiding hebben gekozen, en in het ho zijn havisten en studenten met een migratieachtergrond en/of ouders in een financieel slechtere positie oververtegenwoordigd.

De groep met examenmaatregelen heeft wel beduidend grotere motivatieproblemen dan de andere instromers vanuit het vo. Onder de directe instroom in het mbo is er geen invloed van het al dan niet geslaagd zijn met examenmaatregelen op de mentale gezondheid van studenten. In het ho is dat effect er wel: de instromers die dankzij de maatregelen geslaagd zijn, hebben gemiddeld een wat slechtere mentale gezondheid.

3 Nog een jaar te gaan – de voortgang op hoofdlijnen

3.1 Acties en bestedingen

Het is duidelijk zichtbaar dat de acties en bestedingen steeds verder vorderen. Instellingen rapporteren beduidend meer uitgaven op de NP Onderwijsthema's. Tegelijkertijd is te zien dat de uitgaven tussen de sectoren en de verschillende thema's waar instellingen op inzetten uiteenlopen. Op sommige punten is dit een ontwikkeling die aandacht behoeft.

Mbo vergevorderd, hbo blijft juist achter – Mbo-instellingen laten net als bij de vorige metingen zien dat zij voortvarend aan de slag zijn met acties en de inzet van de beschikbare middelen. Ook het wo is goed op weg, al zijn de bestedingen ten opzichte van de totale enveloppe nog wel lager dan in het mbo. Dit komt doordat het wo relatief meer middelen voor 2023 heeft begroot.

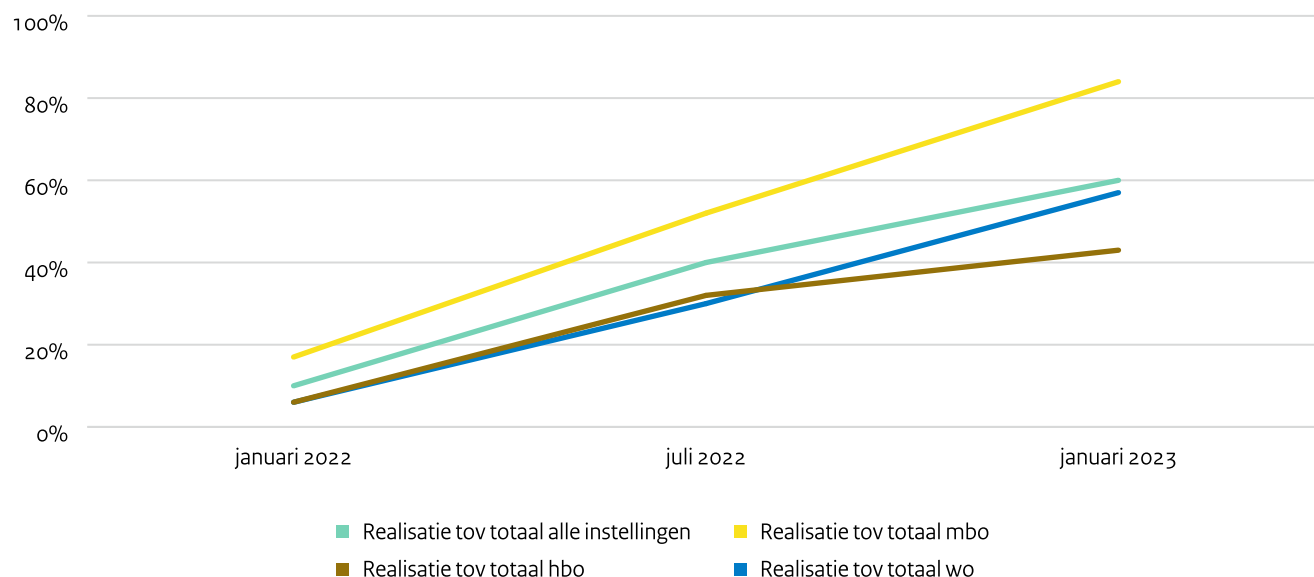
De ontwikkelingen in het hbo leiden tot meer zorg. De uitgaven lijken daar te stagneren. De instellingen zetten wel acties in gang en besteden NP Onderwijsgeld, maar het tempo ligt beduidend lager dan in het mbo en wo.²

Bestedingen per thema lopen uiteen – De bestedingen per thema lopen uiteen, ook tussen de sectoren.² Zo hebben de mbo-instellingen in deze steekproef alle begrote middelen voor het thema in- en doorstroom voor de gehele looptijd van het programma uitgegeven. Het hbo heeft daarentegen nog 50% van het NP Onderwijsbudget voor dit thema op de plank liggen. Het beeld bij het thema studentenwelzijn is hiermee vergelijkbaar. Dit zijn de thema's waar de bestedingen relatief hard gaan en waar ook het meeste geld voor begroot was.

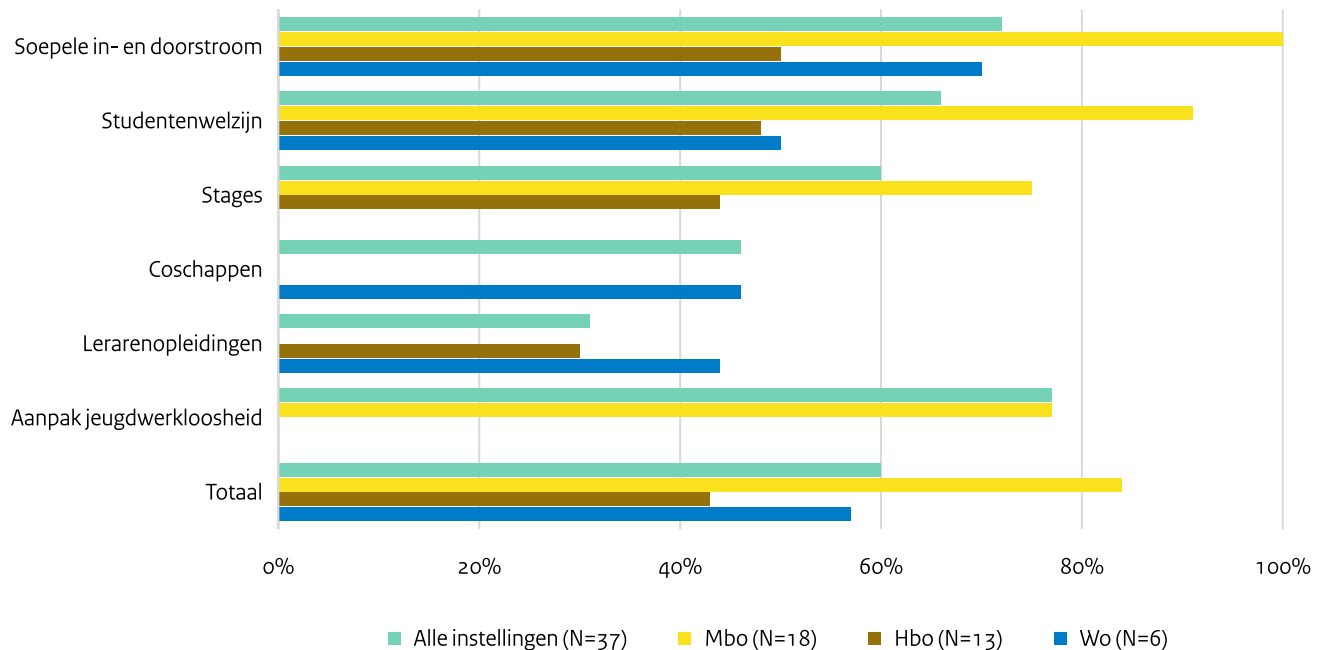
Op het thema stages hebben de instellingen het tempo ten opzichte van de vorige meting wat teruggeschroefd. Dit lijkt een logisch gevolg van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, die inzet op stages minder noodzakelijk maken. Het thema lerarenopleidingen blijft duidelijk achter in deze steekproef. De hbo-instellingen hebben pas 31% van de begrote middelen op dit thema uitgegeven.

Instellingen geven aan dat zij middelen verschuiven naar andere thema's dan vermeld in hun bestedingsplan. Daardoor kan het zijn dat in de volgende meting instellingen op bijvoorbeeld het thema in- en doorstroom bestedingspercentages van boven de 100% zullen rapporteren.

Figuur 2.7 - Realisatie (in %) ten opzichte van totale corona-enveloppe (Bron: Berenschot, Implementatiemonitor NPO derde tussenmeting, 2023)

Figuur 2.8 - Realisatie (in %) per thema, per sector, t.o.v. totale corona-enveloppe (Bron: Berenschot, Implementatiemonitor NPO derde tussenmeting,

Acties vaker in afrondende fase, ander beeld bij lerarenopleidingen – De instellingen uit de steekproef van de implementatiemonitor geven steeds vaker aan dat hun acties (bijna) zijn afgerond. Zij rapporteren nauwelijks acties in de opstartfase.² Dat is nog een signaal dat het NP Onderwijs vol op stoom is. Bij het thema lerarenopleidingen is dat anders; instellingen rapporteren hier minder vaak dat acties in afronding zijn. Wel zijn alle acties in uitvoering. De vraag is of dat genoeg is.

Instellingen geven lang niet de beoogde hoeveelheid middelen uit op dit thema. Waar dit aan ligt is niet duidelijk. Het kan zijn dat instellingen nog niet voldoende doen, maar het is ook mogelijk dat er niet meer middelen nodig blijken, of momenteel effectief kunnen worden ingezet voor deze opleidingen. Hoofdstuk 6 van deze rapportage gaat hier dieper op in.

Instellingen grotendeels tevreden met de voortgang –

De meeste instellingen beoordelen hun tevredenheid over de voortgang van de acties als voldoende tot goed. Op het thema studentenwelzijn lieten instellingen in de vorige steekproef nog wat ontevredenheid zien; in deze meting is dat niet meer het geval.

Op dit moment springt juist in- en doorstroom eruit als thema waar instellingen soms wat minder te spreken zijn over de voortgang. Hier kunnen verschillende oorzaken voor zijn. Zo laat de studentenpeiling zien dat de vertragingen hardnekkig zijn. Ook signaleren instellingen grotere achterstanden op specifieke vaardigheden bij instromers, zoals plannen, omgaan met stress en samenwerken.²

3.2 Monitoring en verantwoording

Hoge(re) administratieve lasten – De implementatiemonitor laat zien dat instellingen de administratieve lasten rondom monitoring en verantwoording van het NP Onderwijs hoog vinden. Ook stellen instellingen dat de last naar hun idee in de loop van het programma verzaamd is, door de verlenging van het NP Onderwijs en de aangescherpte verantwoordingseisen.

Het uitgangspunt van het NP Onderwijs was dat middelen snel beschikbaar zouden komen en dat de verantwoordingslast niet te hoog zou zijn. Daarom is afgesproken dat de middelen zijn toegevoegd aan de bekostiging, en niet als subsidie beschikbaar zijn gesteld. Ook is ervoor gekozen om de voortgang van het programma niet integraal te monitoren: niet alle instellingen hoeven bij elke rapportage verantwoording af te leggen over de voortgang van hun bestedingen.

Doordat het programma met een jaar verlengd is zullen sommige instellingen twee keer bevraagd worden over hun voortgang. In de oorspronkelijke looptijd stond dit niet in de planning. Sommige instellingen twee keer laten deelnemen aan de monitor is onvermijdelijk, omdat het de enige manier is om de bestedingen over de gehele looptijd goed in beeld te krijgen. De monitoringslast is dus voor slechts een deel van de instellingen wat zwaarder. De verlenging zorgt er daarentegen ook voor dat alle instellingen minimaal één keer deelnemen aan de implementatiemonitor.

Aanscherping rapportage in de jaarverslagen – Naast deelname aan de implementatiemonitor staat in het bestuursakkoord NP Onderwijs dat instellingen in hun jaarverslag rapporteren over de inzet van de NP Onderwijsmiddelen. Uit de jaarverslagen van 2021 bleek dat de door de instellingen opgestelde corona-paragraaf in een flink aantal gevallen ontoereikend was om een integraal beeld van de voortgang van het NP Onderwijs op te stellen. Sommige instellingen verschaften daarvoor onvoldoende financiële informatie.

De partijen uit het bestuursakkoord hebben in overleg een overzicht opgesteld van de minimaal benodigde informatie, dat instellingen kunnen gebruiken om de noodzakelijke gegevens te kunnen aanleveren. Dit is minder dan de informatie die de oorspronkelijke

handreiking verlangde. Bijkomend voordeel van afdoende informatie in de jaarverslagen is dat instellingen niet integraal aan de implementatiemonitor hoeven deel te nemen, en zo toch actuele, en volledige – door een accountant gevalideerde – informatie over de gehele sector beschikbaar is.

Een integraal beeld over 2021: een blik op de jaarverslagen

Instellingen in het mbo en hoger onderwijs geven elk jaar inzicht in hun plannen, activiteiten en uitgaven rondom het NP Onderwijs. Dat doen zij in de coronaparagraaf van hun jaarverslag. De handreiking coronaparagraaf mbo/hbo/wo van het ministerie van OCW helpt onderwijsinstellingen hierbij. Een heldere verantwoording draagt bij aan open communicatie naar publiek en politiek, en aan het interne debat op de instellingen.

Een groot deel van de instellingen heeft – conform de afspraken in de bestuursakkoorden onderwijs en onderzoek – uitgebreid en inzichtelijk gerapporteerd over de plannen en bestedingen in 2021. Sommige instellingen hebben niet volgens de afspraken verantwoording afgelegd: de benodigde informatie was niet volledig of zeer summier. Het was daardoor niet mogelijk om in de vorige voortgangsrapportage op basis van de jaarverslagen een integraal beeld te schetsen van de NP Onderwijsbestedingen, de planvorming en het bereik van de acties.

Alsnog inzicht in de totale bestedingen van 2021 –

Op verzoek van het ministerie van OCW hebben de instellingen die het betreft hun verantwoording begin 2023 aangevuld. Dit stelde Berenschot alsnog in staat om een totaaloverzicht te maken over 2021. Dat laat onder meer zien dat de instellingen in dat jaar 12% van de totale corona-enveloppe hebben uitgegeven, en 57% van hun bestedingsplan over 2021. Deze cijfers komen overeen met steekproefgegevens uit de eerste tussenmeting van de implementatiemonitor. Daarbij valt verder op dat instellingen in het mbo een groter deel van hun geplande inzet hebben gerealiseerd (64%) dan die in het hoger onderwijs (23%).

3.3 De belangrijkste aandachtspunten op een rij

Hoewel sommige instellingen al ver zijn met de bestedingen, zijn er ook nog aandachtspunten. Deze paragraaf benoemt de belangrijkste daarvan.

Veel studenten kampen nog steeds met de gevolgen van corona – Het aantal studenten dat vertraging of mentale problematiek rapporteert neemt af, laat de studentenpeiling zien. Desondanks blijft er een aanzienlijke groep die (nog steeds) kampt met vertraging en welzijnsproblematiek.¹ De studenten die nog studie-vertraging door corona hebben, laten bovendien meer vertraging zien dan in de peiling van een jaar geleden (zie ook hoofdstuk 2). Deze groep lijkt een risicogroep te zijn voor studieuitval.

Het lijkt erop dat de instellingen moeite hebben om deze studenten in een kwetsbare positie te bereiken. Om ook deze groep goed te ondersteunen is dus een extra inspanning nodig. Dit kan deels met de resterende middelen uit het NP Onderwijs, maar vraagt ook structurele inzet van instellingen.

Hbo: de bestedingen lopen achter op planning – Instellingen in het hbo moeten nog een flink been bijtrekken om het NP Onderwijsbudget volledig te besteden binnen de looptijd van het programma. Instellingen kunnen gebruikmaken van het uitloopjaar 2024, maar alsnog vraagt het tijdig besteden van de middelen inzet. Zij hebben daarmee wel de mogelijkheid om de middelen de komende periode nog gericht in te zetten op de groepen die het nodig hebben.

Met name op het thema lerarenopleidingen moeten de hogescholen nog flink aan de slag. Het lerarentekort is nog altijd een groot probleem in Nederland. Dat maakt het opleiden van voldoende toekomstige leraren zonder grote vertragingen extra belangrijk. Hoofdstuk 6 gaat uitgebreider in op deze problematiek.

Andere arbeidsmarktomstandigheden – Een aantal thema's van het NP Onderwijs is gericht op de arbeidsmarkt ten tijde van de coronacrisis. Studenten konden toen lastig een stage vinden en de jeugdwerkloosheid nam aanvankelijk toe. Inmiddels is het tij gekeerd en is er sprake van een zeer krappe arbeidsmarkt. Dit stelt

instellingen voor nieuwe uitdagingen. Zij geven bijvoorbeeld aan meer groenpluk te zien.² Het is voor sommige studenten verleidelijk om in deze arbeidsmarkt ongediplomeerd aan het werk te gaan.³ Ook kan het ze ertoe brengen om eerder te kiezen voor werk in plaats van voor een vervolgstudie.

De mbo-student is weliswaar populair op de arbeidsmarkt, maar dat betekent niet dat alle jongeren makkelijk een volwaardige baan vinden. Ook nu nog is er een groep studenten in een kwetsbare positie met een verhoogde kans op werkloosheid. Instellingen zullen blijvend energie in deze studenten moeten steken. Daarom wordt de Aanpak Jeugdwerkloosheid wettelijk geborgd.

Functieuitbreidingen en tijdelijke contracten, op sommige punten blijvend inzet nodig – Het valt op dat instellingen op verschillende manieren omgaan met de inzet van personeel voor de NP Onderwijsthema's. Het is positief dat veel instellingen voldoende personeel hebben gevonden.² Een belangrijk aandachtspunt is echter de manier waarop de personele bezetting is ingevuld. Veel instellingen breiden bestaande contracten uit en huren tijdelijk personeel in. Een deel van het personeel komt vast in dienst.

De NP Onderwijsmiddelen zijn tijdelijk, maar sommige problematiek vraagt blijvend aandacht. Gezien de extra investering van het kabinet in bijvoorbeeld studentenwelzijn (in mbo en ho) en in studenten op mbo niveau 2, kan het verstandig zijn om personeel dat tijdelijk onder contract staat vast in dienst te nemen. Instellingen krijgen voor (een deel van) deze structurele aandachtspunten extra middelen uit het bestuursakkoord (ho en onderzoek) en de werkagenda mbo. Dit kan bijdragen aan verlichting van de werkdruk voor het personeel.

3.4 De positie van de medezeggenschapsraden

Met corona achter de rug hebben onderwijsinstellingen het NP Onderwijs opgenomen in de reguliere processen. De uitvoering van het programma en eventuele aanpassingen daarin nemen zij op als agendapunt in de reguliere formele overleggen met de medezeggenschapsraden.

Berenschot heeft gesprekstafels gehouden met leden van studentenraden en ondernemingsraden in het mbo en hoger onderwijs. In deze sessies kwamen ervaringen en kennis op tafel die een beeld geven hoe de medezeggenschap betrokken is bij de uitvoering van het NP Onderwijs. Bij alle sectoren blijkt het lastiger om de bestedingen te volgen naarmate die decentraal georganiseerd zijn. Verder lopen de ervaringen in het mbo en hoger onderwijs uiteen.

Medezeggenschap in het mbo grotendeels tevreden over betrokkenheid en plannen – De medezeggenschapsraden in het mbo zijn over het algemeen tevreden over hun betrokkenheid bij het NP Onderwijs. De meeste instellingen rapporteren regelmatig over de voortgang, en zij informeren de studentenraden over wijzigingen in de plannen of beslissingen over hoe zij het geld inzetten. Soms vraagt een instelling de medezeggenschapsraden actief om advies. De studentenraden zijn gematigd tevreden over hun betrokkenheid; zij voelen een gebrek aan invloed op het beleid. Dat lijkt geen verband te houden met hun tevredenheid over de plannen zelf.

De ondernemingsraden en studentenraden zijn zeer tevreden met de activiteiten die instellingen ontplooiën. Ze geven aan dat deze goed aansluiten bij de behoeften van de studenten. De ondernemingsraden melden vaker dan de studentenraden dat zij actief betrokken zijn bij de uitvoering van de plannen. Ook laten ze weten dat ze niet veel, maar wel voldoende betrokken zijn bij wijzigingen in het programma of de bestedingen. Bij substantiële wijzigingen wordt de centrale ondernemingsraad wel geraadpleegd en om instemming gevraagd.

Medezeggenschap in het ho vaker betrokken op decentraal niveau – De centrale ondernemingsraden in het hoger onderwijs voeren regelmatig overleg over de begroting en bestedingen van de NP Onderwijsmiddelen. Dat stelt hen in staat de uitvoering van het NP Onderwijs goed te volgen. Het zicht dat centrale personeels- en studentengeledingen hebben op de effecten van de activiteiten wisselt flink tussen instellingen. Dat bemoeilijkt hun rol om bij te sturen en te monitoren.

Op het niveau van de decentrale ondernemingsraden is meer zicht op waar het NP Onderwijsbudget naartoe gaat en welk effect dat sorteert. Ook worden zij vaker informeel betrokken en brengen decentrale studentenraden vaak actief signalen in over studentenzaken die bijdragen aan de uitvoering van het programma. Deze raden zijn redelijk tevreden over de mate van betrokkenheid. Zij voeren bijvoorbeeld regelmatig overleg met het College van Bestuur over de voortgang en bestedingen.

4 Studievertraging, in- en doorstroom

Dit hoofdstuk beschrijft de in- en doorstroom van studenten in het mbo en hoger onderwijs en gaat nader in op de vertragingen door corona. Daarbij is aandacht voor de relatie tussen studievertraging en de in- en doorstroom van studenten in het vervolgonderwijs, al dan niet met gebruikmaking van de versoepeling van de exameneisen in de coronajaren. Ook de bestedingen van de onderwijsinstellingen op dit thema komen aan bod.

In het bijzonder is er aandacht voor de nieuwe studenten in het vervolgonderwijs die gebruik hebben gemaakt van de versoepelde exameneisen in het voortgezet onderwijs.

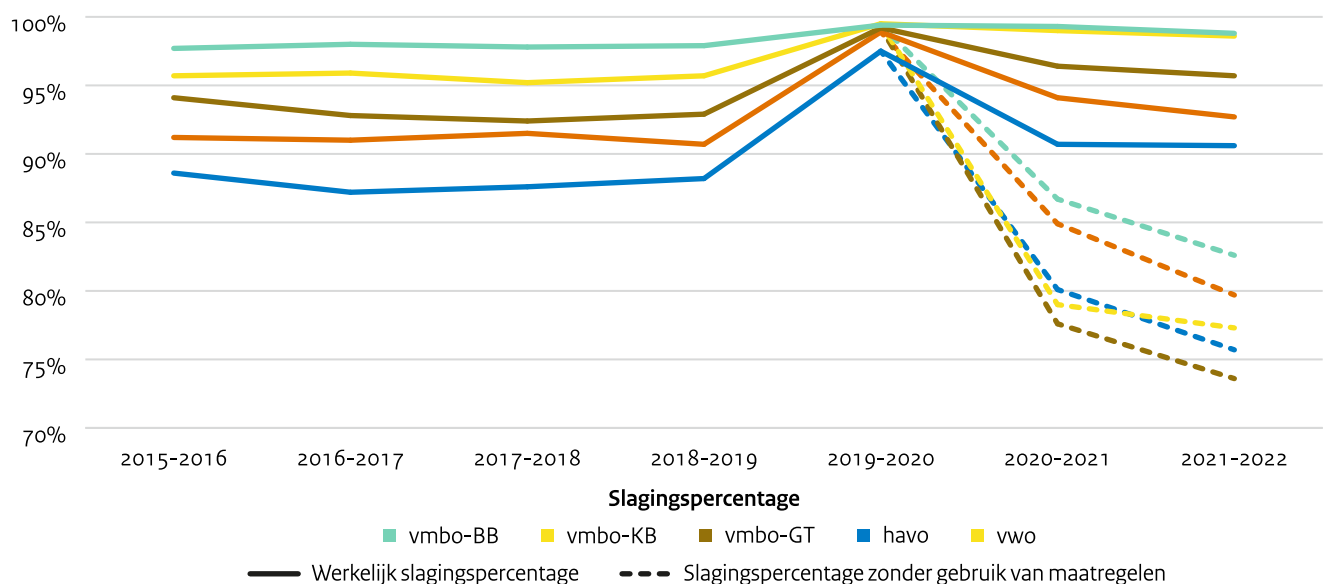
4.1 De instroom van nieuwe studenten uit het voortgezet onderwijs

De maatregelen die sinds de examencyclus van 2019-2020 zijn genomen hebben impact op het onderwijs en het meten van de prestaties. In 2019-2020 is er geen Centraal Eindexamen (CE) afgenomen, en door de examenmaatregelen in 2020-2021 en 2021-2022 zijn meer studenten doorgestroomd naar het mbo en hoger onderwijs. Een belangrijke maatregel is de duimregeling. Hierbij konden studenten het cijfer van een vak (met uitzondering van kernvakken) 'wegstrepen', waardoor dit vak niet meetelde bij de uitslagbepaling.

Examenmaatregelen zorgden voor extra groep geslaagden – De examenmaatregelen in het vo hebben ervoor gezorgd dat een groep leerlingen een diploma heeft ontvangen, die dat op basis van de normale examennormen niet behaald zou hebben.⁴ Het is niet vast te stellen of al deze leerlingen zonder maatregelen ook daadwerkelijk gezakt zouden zijn. Leerlingen wisten al vroeg dat de maatregelen zouden gelden, waardoor zij hier mogelijk rekening mee hebben gehouden in hun voorbereiding op het examen.

Figuur 2.9 - De slagingspercentages in het voortgezet onderwijs naar examenjaar en schoolsoort (2016-2022).

(Bron: Cohortrapportage NP Onderwijs 2022, DUO, 2023)

Dat neemt niet weg dat een groep studenten met minder bagage instroomt in het vervolgonderwijs. Mogelijk is dat versterkt doordat met name in 2019 er veel minder leerlingen zijn blijven zitten in het pre-examenjaar dan de jaren ervoor. Instellingen in het voortgezet onderwijs lieten leerlingen in geval van twijfel vaker doorstromen, waardoor zij met minder kennis het examenjaar in gingen. Vervolgens konden zij ook gebruik maken van de examenmaatregelen.

Uit onderzoek van DUO blijkt dat vooral de duimregeling ertoe heeft geleid dat meer leerlingen zijn geslaagd. Figuur 2.9 illustreert dit. Daarbij valt op dat de groep leerlingen die dankzij de duimregeling is geslaagd in 2022 verhoudingsgewijs groter is dan in 2021.

Vooraf in het vmbo is het aandeel leerlingen dat dankzij de examenmaatregelen is geslaagd groot. Van de vmbo-kader en vmbo-gt gediplomeerden is 15 à 16% geslaagd met gebruikmaking van de examenmaatregelen. Onder havisten en vwo'ers ligt dat aandeel met respectievelijk 12 en 10% wat lager. In absolute termen gaat het om een grote groep; in 2022 zijn 12.500 vmbo-leerlingen, 6.000 havisten en 3.650 vwo'ers geslaagd met gebruikmaking van de versoepeling van de examenmaatregelen.

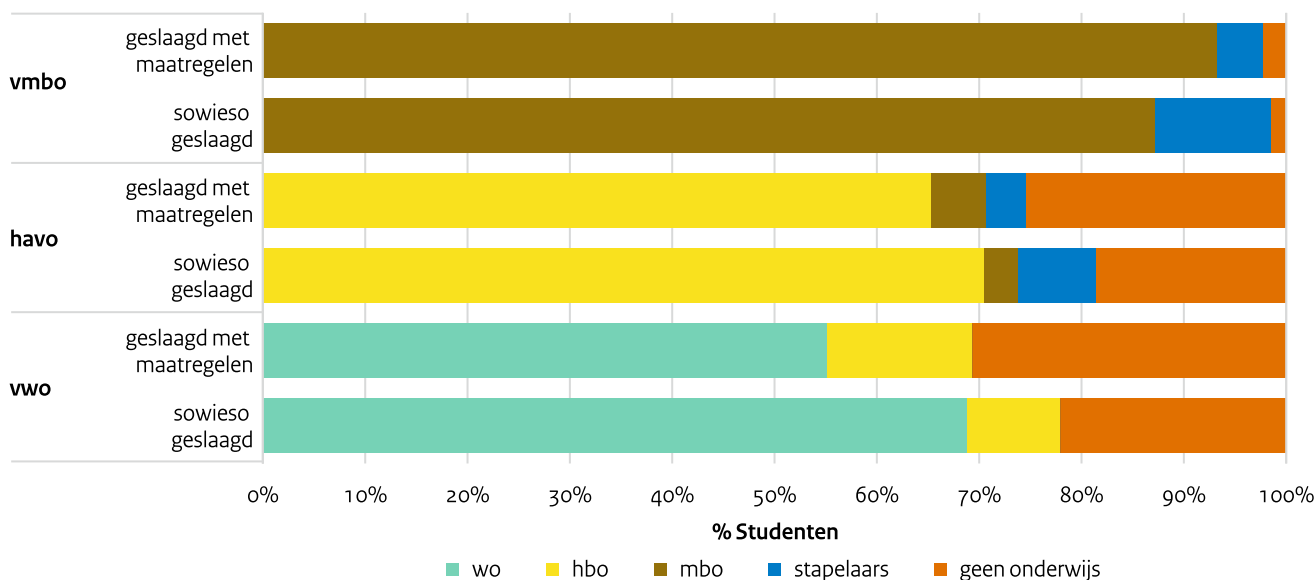
Hoge slagingspercentages in het vo, zichtbaar effect op instroom – De slagingspercentages zijn in de schooljaren met examenmaatregelen dus beduidend hoger dan voor de coronacrisis.⁴ Dit heeft met name in 2020 geleid tot

een verhoogde instroom. Ook doordat minder studenten voor een tussenjaar kozen door de lockdowns en reisbeperkingen. De directe instroom in het vervolgonderwijs daalde in 2021 en 2022 vervolgens licht ten opzichte van 2020. Dit in reactie op de verhoogde instroom daarvoor. Er stromen nog altijd meer studenten in dan verwacht op grond van de trendmatige daling, die zichtbaar is doordat het aantal jongeren in de bevolking afneemt.

In het vmbo kiezen meer leerlingen ervoor om door te stromen naar de havo dan voor de coronacrisis. Dit betreft vooral leerlingen die ook zonder duimregeling en tweede herkansing zouden zijn geslaagd. De vmbo'ers die zijn geslaagd door de maatregelen stroomden verhoudingsgewijs vaker direct in het mbo. Leerlingen die havo-eindexamen hebben gedaan, stromen daarentegen wat vaker uit het onderwijs dan voor de coronacrisis. Eenzelfde beeld is zichtbaar voor de vwo-leerlingen die sinds 2021 zijn uitgestroomd, al was daar voor corona ook al sprake van een dalende trend in de directe doorstroom.

De groep studenten die mede dankzij examenmaatregelen is geslaagd in het vmbo, stroomt dus relatief vaak direct in in het vervolgonderwijs. Dit in tegenstelling tot de leerlingen die ook zonder maatregelen geslaagd zouden zijn. In de jaren van de examenmaatregelen is de samenstelling van de instroom met name in het mbo veranderd. Er zijn relatief veel instromers die middels examenmaatregelen een diploma hebben ontvangen. In het mbo gaat het om circa 17% van de directe instroom vanuit het vmbo.

Figuur 2.10 – Uitstroom van vmbo, havo en vwo gediplomeerden, naar richting (2022)

4.2 Hoe vergaat het de studenten na hun start in het vervolgonderwijs?

De veranderde samenstelling van de instroom heeft gevolgen voor de onderwijsinstellingen en voor de studieprestaties van de studenten in het mbo en ho. Uit analyses van DUO blijkt dat de studenten die met behulp van examenmaatregelen zijn geslaagd vaker uitvallen en ook iets vaker van opleiding switchen.

Wie ben ik, wat kan ik, wat wil ik? Izone helpt studenten op weg

Het ROC van Amsterdam/Flevoland investeerde vanuit het NP Onderwijs in Izone. Dit oriëntatieprogramma op maat helpt (mbo-)studenten en geeft studenten de tijd en ruimte om te ontdekken wie ze zijn, waar ze goed in zijn en wat bij ze past. Met als doel dat ze een gerichtere keuze maken voor een vervolgonopleiding, en hopelijk minder kans om tijdens hun studieloopbaan uit te vallen.

Starten met 1-o achter

Studenten startten door de coronajaren met gemiddeld lagere examencijfers en verminderde vaardigheden in het vervolgonderwijs. Een grotere kans op uitval ligt daardoor op de loer. Onderwijsprofessionals zien daarnaast een geremde sociaal-emotionele ontwikkeling bij hun studenten.

Op ontdekkingstocht bij Izone

Dat merkte ook Izone-docent Jeroen van Dam: "Ik schrik ervan hoe onzeker de leerlingen zijn die hier binnenkomen, en hoe angstig om bijvoorbeeld een school te bellen. Als ik dan zie dat jongeren hier eindelijk ontdekken waar ze blij van worden en zo de juiste studiekeuze kunnen maken: dat is waar ik blij van word."

[Bekijk een video over Izone](#)

Instellingen zetten veel in op extra begeleiding

voor studenten – Om vertraging en achterstanden te voorkomen of weg te werken investeren onderwijsinstellingen in het mbo en ho met name in extra begeleiding voor studenten.² Onderwijsinstellingen zetten veel in op hulp van de mentor of tutor, inhaal- en stoomcursussen en extra onderwijsaanbod. Relatief weinig middelen gingen naar activiteiten gericht op introductie en intake. Wel vinden er meer verlengde en verdiepte introductieweken plaats om de studenten beter te leren kennen en hun leerbehoeften in kaart te brengen.² Mogelijk zijn deze activiteiten minder kostenintensief of worden ze deels uit reguliere middelen bekostigd.

Tabel top-5 activiteiten in- en doorstroom (N = 33) (Bron: Rapportage Implementatiemonitor NPO meting III (Berenschot, 2023))

Activiteit	% instellingen dat op activiteit inzet
Extra mentor- en tutorbegeleiding	82%
Studenten (beter) begeleiden bij afstuderen	52%
Onderwijs nog een keer aanbieden	48%
Extra toetsmomenten organiseren	39%
Inhaal- of stoomcursus organiseren	48%

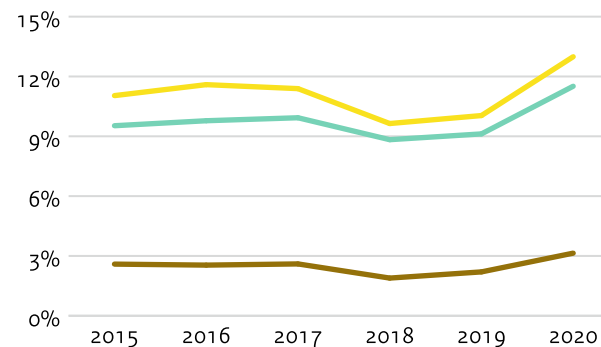
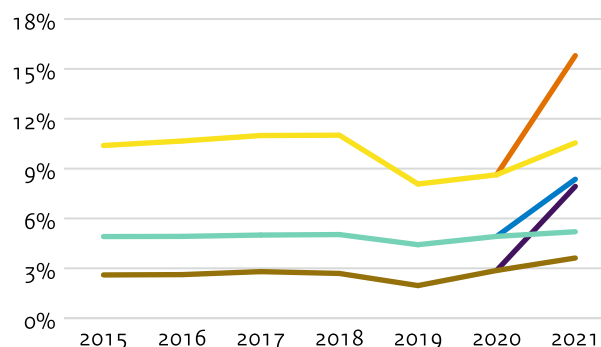
Vertragingen soms hardnekkig, uitval neemt toe

– Studenten lijken over het algemeen tevreden met de ruime inzet op begeleiding door de instellingen.¹ Studenten geven ook minder vaak dan bij de vorige meting (2022) van de studentenpeiling aan dat zij vertraging door corona hebben. Wel verdiept de vertraging voor de studenten die melden dat ze hiermee kampen (zie figuur 2.2, in hoofdstuk 2). Dit kan in de toekomst tot meer studieuitval leiden.

Nu al is te zien dat studenten in toenemende mate uitvallen. In het eerste jaar veert de uitval in het hbo sterk terug na een lager percentage de afgelopen jaren. Dat lage percentage hangt waarschijnlijk samen met het feit dat instellingen coulantie toepasten met betrekking tot het bindend studieadvies. Het percentage studenten dat binnen één jaar na instroom in een mbo-bol opleiding uitvalt is ook een stuk hoger dan voor de coronacrisis.

Voor de uitval in het tweede jaar na instroom zien we een stijgende trend in mbo, hbo en wo. De studenten uit cohorten die sinds de uitbraak van de coronacrisis zijn ingestroomd in het vervolgonderwijs, vallen vaker uit ten opzichte van voor de coronacrisis. Een oorzaak hiervoor kan zijn dat studenten na het eerste jaar coulantie hebben gekregen met betrekking tot het bsa, in verband met de beperkende maatregelen die golden. Met name de uitval in mbo-bol stijgt snel.

Figuur 2.11 - Uitstroom na 1 jaar en na 2 jaar mbo en ho

Trends sterker voor studenten die dankzij examenmaatregelen zijn geslaagd

– De hiervoor beschreven ontwikkelingen gelden in sterkere mate voor studenten die in het vo zijn geslaagd met examenmaatregelen, vooral voor de groep leerlingen die gebruik heeft gemaakt van de duimregeling. De uitvalpercentages onder deze studenten liggen hoger. Dat kan deels verklaard worden door een selectie-effect. Een deel van deze groep studenten was mogelijk sowieso uitgevallen in het vervolgonderwijs.

Door het hoge slagingspercentage als gevolg van de examenmaatregelen is een grotere groep studenten met minder bagage ingestroomd in (vooral) het mbo en in mindere mate in het ho. Juist die (grotere) groep meldt vaker studievertraging dan de groep die geen

gebruik hebben gemaakt van de maatregelen, en valt ook vaker uit. Er is dan ook sprake van een zogenoemd volume-effect, dat de uitval in mbo en ho ook in absolute aantallen heeft verhoogd.

Gegevens uit de studentenpeiling bevestigen dat beeld. Een significante groep studenten geeft aan vertraging door corona te hebben.¹ Specifiek studenten die met een examenmaatregel direct zijn doorgestroomd naar het vervolgonderwijs melden vaker vertraging (17%) dan studenten die sowieso geslaagd zouden zijn (8%). Daarnaast is er een aanzienlijke groep studenten die naar eigen zeggen het gevoel heeft dat ze te weinig hebben geleerd.

De kans op (substantiële) vertraging ligt onder studenten die gebruik hebben gemaakt van de examenmaatregelen ruim twee keer hoger dan onder studenten die ook zonder maatregelen zouden zijn geslaagd. Ook de motivatie van de groep die gebruik heeft gemaakt van de met name de duimregeling ligt beduidend lager.

Aandacht nodig voor studenten die instromen met minder bagage – Al met al is duidelijk zichtbaar dat de studenten die in het vo zijn geslaagd door de examenmaatregelen kwetsbaar zijn voor uitval. Specifiek gaat het om de cohorten die in 2021 en 2022 zijn ingestroomd. Extra aandacht voor deze groep is dus belangrijk. De examenmaatregelen zijn inmiddels afgeschaft. Daardoor stromen er geen nieuwe studenten meer door die zonder maatregelen niet zouden zijn geslaagd.

Niet alleen de directe instromers vormen overigens een groep die aandacht behoeft. Ook studenten die een tussenjaar hebben gehad en door gebruik van examenmaatregelen zijn geslaagd, en studenten die afstromen uit een andere opleiding verdienen extra aandacht. Omdat het mbo veel middelen op het thema in- en doorstroom al heeft besteed, vormt dit een extra uitdaging. Bij de inzet van bijvoorbeeld kwaliteitsmiddelen of middelen uit de werkagenda mbo kan hier rekening mee gehouden worden.

Fieldlab Studievoortgang: naar een actueler en completer beeld van studievoortgang

In het Fieldlab Studievoortgang werken 17 mbo-scholen samen. Hun doel: door praktijkgericht onderzoek nieuwe inzichten verwerven op het gebied van studievoortgang en de (sociaal-emotionele) ontwikkeling van studenten. Het Fieldlab is gestart vanuit de algemene vraag: wat is studievoortgang op het mbo?

De oorsprong van het Fieldlab ligt bij gesprekken tussen bestuurders over studievoortgang en over de betekenis van studievoortgang op het mbo. Het is duidelijk dat de pandemie de studievoortgang van mbo-studenten negatief heeft beïnvloed, maar wat zijn de effecten? In het basis- en voortgezet onderwijs kon men nauwkeurig deze vertraging in beeld brengen, voor het mbo lag dit een stuk lastiger.

Het Fieldlab kent twee doelstellingen:

1. Verkenning van structurele mogelijkheden om datagedreven de studievoortgang en ontwikkeling van studenten inzichtelijk te maken. Vervolgens kan de begeleiding en ondersteuning van de student daarop afgestemd worden.
2. Op basis van datagedreven monitoring zicht te krijgen op de effecten van NP Onderwijsactiviteiten bij mbo-instellingen. Het Fieldlab kijkt daarbij naar drie dimensies van studievoortgang, die met elkaar samenhangen: studieresultaten, leerrendementen en sociaal-emotionele vaardigheden.

CINOP voert flankerend onderzoek uit dat bijdraagt aan de doelstellingen van het Fieldlab, en begeleidt de mbo-instellingen bij het proces om toe te werken naar het inzichtelijk maken van de studievoortgang.

Lees meer over het fieldlab op de websites van [CINOP](#) en [NRO](#)

5 Studentenwelzijn en sociale binding met de opleiding

Tijdens de coronacrisis kwam het welzijn van studenten onder druk te staan. Inmiddels lijkt het beter te gaan (zie hoofdstuk 2, figuur 2.4), maar is er toch nog steeds een grote groep die kampt met serieuze mentale problemen: een op de vijf studenten. Corona heeft een ernstig disruptief effect gehad op de vaste patronen van studenten, en vooral op de sociale verbanden. Dit lijkt nog flink door te werken, ook nu het normale leven weer op gang is gekomen. Veel studenten hebben motivatieproblemen, en niet alle studenten willen of kunnen altijd fysiek onderwijs volgen. Instellingen lijken studenten met mentale klachten niet altijd goed te bereiken, ondanks hun inzet op de begeleiding van kwetsbare doelgroepen.

Het Platform Perspectief Jongeren (PPJ) is een onafhankelijke commissie die het Nationaal Programma Onderwijs maatschappelijk begeleidt en de keuzes en bestedingen van het programma volgt. Het PPJ heeft in maart 2023 een derde advies aangeboden aan ministers Dijkgraaf en Wiersma.⁵ Het advies richt zich op mentaal welzijn van jongeren in het mbo, hbo en wo, en stelt: het onderscheid tussen de impact van corona en de invloed van andere ontwikkelingen op het welzijn van studenten is niet altijd makkelijk te maken.

Ook constateert het PPJ dat het taboe om open te zijn over mentale problemen afneemt.⁵ Onderwijsinstellingen communiceren meer en directer over het belang van mentaal welzijn. Dit vergemakkelijkt het zoeken van hulp en begeleiding voor studenten.

5.1 Inzet van mbo-instellingen op studentenwelzijn

Door de invoering van passend onderwijs in het mbo, hebben instellingen de afgelopen tien jaar al expertise opgebouwd op het gebied van ondersteuning van studenten. Mbo-instellingen geven aan dat hun strategie op verschillende fronten effectief blijkt: zij analyseren met kennis van zaken waar preventieve, curatieve dan wel collectieve inzet nodig is om de mentale gezondheid van studenten te bevorderen.⁵

Het PPJ-advies benadrukt dat instellingen het lastig vinden om met de incidentele NP Onderwijsmiddelen de ondersteuning duurzaam te versterken en dat structureel beleid vereist is. In de Werkagenda mbo is het verbeteren van studentenwelzijn daarom één van de actiepunten. Elke mbo-instelling gaat hiervoor samen met de studentenraad een visie en beleid opstellen. Om de doelstellingen uit de werkagenda te realiseren krijgen de instellingen kwaliteitsmiddelen toegekend, die zij kunnen gebruiken ten behoeve van het welzijn van mbo-studenten. Studenten geven daarbij aan dat het belangrijk is dat zij kunnen inbrengen welke problemen zij ervaren en waar ze behoefte aan hebben, zoals blijkt uit het advies van het PPJ.

Werken aan een sterkere supportstructuur – Een groot deel van de mbo-instellingen (44%) zet NP Onderwijsmiddelen in om hun supportstructuur te versterken.⁶ De meeste mbo-instellingen stellen specifieke begeleiders aan: sociaal werkers en *wellbeing officers*. Op deze manier kunnen studenten in de school sneller en beter ondersteuning krijgen wanneer zij last hebben van mentale problemen. Daarnaast zetten mbo-instellingen in op het versterken van onderlinge ondersteuning. Zo zetten zij buddiesystemen en *peer-to-peer supportgroups* op, en zetten ze studentenpsychologen en -decanen in.

Het PPJ adviseert instellingen om mentaal welzijn in te bedden in het integrale beleid van de instelling. Mbo-instellingen kunnen hierbij onder meer gebruik maken van de Gezonde School-adviseurs bij de GGD'en in hun regio. Met de expertise vanuit het programma Welbevinden op School kunnen mbo-instellingen preventief werken aan de mentale gezondheid van studenten.

Extra ondersteuning voor studenten in kwetsbare positie – Mbo-instellingen hebben bijna alle NP Onderwijsmiddelen die zij voor welzijn hadden bestemd al uitgegeven (91%).⁶ Desondanks beoordeelt bijna een vijfde van de mbo-studenten hun mentale gezondheid als (zeer) slecht. Een substantiële groep studenten wordt dus nog niet voldoende geholpen, of hun problematiek is te ernstig voor hulpverlening vanuit de school. Vooral mbo-studenten die vijf jaar of langer studeren en studenten van wie de ouders het financieel minder goed hebben kampen met een (zeer) slechte mentale gezondheid. Over het algemeen gaat het in mentaal opzicht met vrouwelijke studenten minder goed dan met mannelijke studenten in het mbo, blijkt uit de studentenpeiling.¹

Mbo-instellingen geven gehoor aan deze signalen. Uit de implementatiemonitor blijkt dat een vijfde van de instellingen maatregelen inzet voor specifieke doelgroepen. Veel van deze instellingen bieden studenten van wie hun ouders het financieel minder goed hebben extra ondersteuning, en benaderen studenten in een kwetsbare positie proactief. Ook versterken instellingen de contacten tussen studenten en docenten.⁶ Dit draagt bij aan het vroegtijdig signaleren van mentale problematiek. Het PPJ adviseert in dezelfde lijn: zij benadrukken dat er aandacht moet zijn bij docenten voor vroegsignalering van mentale problemen.

Extra faciliteiten gericht op sociale binding en welzijn – Studenten kunnen elkaar inmiddels al langere tijd zonder belemmeringen ontmoeten. Toch bleek uit de implementatiemonitor van najaar 2022 dat (vooral mbo-)studenten minder sociaal vaardig zijn geworden. Studenten hebben door corona meer onder eenzaamheid geleden, en er was een gebrek aan contact met medestudenten en sociale inbedding in de opleiding.⁵ Mbo-instellingen spelen hierop in met activiteiten die de sociale binding tussen studenten verbeteren, zoals sportevenementen. Dit draagt bij aan het fysieke en mentale welzijn van de studenten.

Social Hub bij Deltion

Het Deltion College ziet hoe belangrijk sociale binding en socialisatie zijn om goed onderwijs te volgen. De met NP Onderwijsmiddelen opgerichte Social Hub geeft een impuls aan de socialisatie-functie en levert een positieve bijdrage aan het welzijn van studenten.

De Hub is een laagdrempelige inlooplek waar studenten overdag altijd terecht kunnen. Studenten kunnen hier spelletjes spelen, elkaar ontmoeten of even tot rust komen in de gezellige huiskamer. Er zijn altijd Social Officers aanwezig, die er als luisterend oor zijn voor de studenten. Zij verlenen zelf geen hulp, maar verwijzen waar nodig studenten door naar passende hulp binnen de school.

Vanuit de Hub worden culturele-, sociale- en maatschappelijke activiteiten georganiseerd. Zo hielden studenten een *bookevent* en waren er activiteiten omtrent de Week van het Geld, zoals een Closet-Swap. Deze initiatieven dragen bij aan de sociale binding onderling en met de instelling.

De Social Hub is verbonden aan en werkt samen met andere projectgroepen binnen Deltion die focussen op studentenwelzijn. Het bundelen van krachten en expertise draagt bij aan de professionalisering van Deltion op het gebied van de socialisatiefunctie van het onderwijs.

Meer weten over de Social Hub? [Bekijk dan deze video](#)

5.2 Inzet van hbo en wo op studentenwelzijn

Ook op studenten in het hoger onderwijs is de coronacrisis nog altijd van invloed. Uit de studentenpeiling blijkt dat studenten motivatieproblemen hebben en toekomstperspectief missen.¹ Tegelijkertijd bereiken instellingen moeilijk studenten in een kwetsbare positie. Dit bevestigt het PPJ.⁵ Het is positief om te zien dat instellingen wel veel inzetten op laagdrempelige hulp en activiteiten, en zorgen dat studenten weer een grotere binding voelen met de onderwijsinstelling en hun medestudenten.⁵ ² Binding kan bijdragen aan een goede mentale gezondheid van studenten, maar is niet de enige factor die mentaal welzijn bevordert. Daarom zetten instellingen op meer aspecten van studentenwelzijn in.

Inzet hbo- en wo-instellingen op studentenwelzijn – Hogescholen hebben nog niet de helft van de NP Onderwijsmiddelen besteed. De inzet van middelen door hbo-instellingen loopt daarmee achter op de inzet van instellingen in het mbo en wo. Veel studenten kampen echter nog met (mentale) problemen.

De NP Onderwijsactiviteiten in het hoger onderwijs zijn veelal gericht op meer begeleiding en extra ondersteuning bij problemen. Daarbij lijken instellingen vooral te kiezen voor generieke maatregelen, zoals het versterken van de supportstructuur. Dat sluit aan bij het beeld dat het PPJ schetst: instellingen kiezen voor

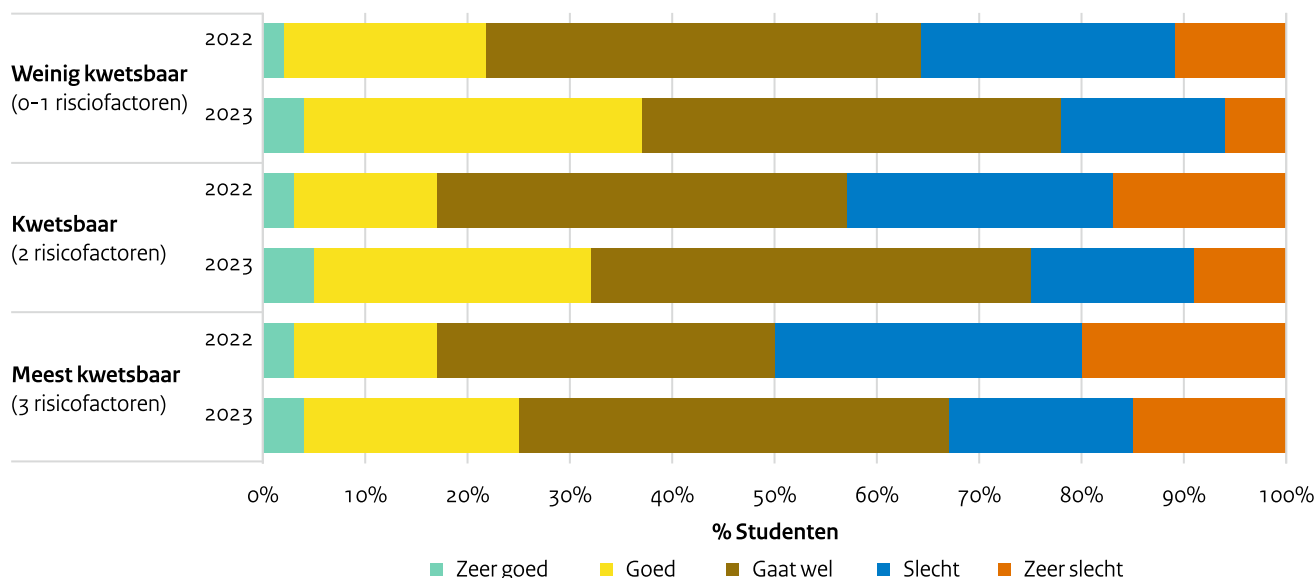
maatregelen die zij relatief eenvoudig en in bestaande structuren kunnen uitvoeren.⁵

Dat is aan de ene kant begrijpelijk, omdat dit de ontwikkelkosten drukt. Tegelijkertijd blijkt dat acties niet altijd voldoende werken, aangezien instellingen een deel van hun studenten niet bereiken. De cijfers laten zien dat studenten in een kwetsbare positie vaker aangeven dat ze geen hulp hebben gekregen, terwijl ze die wel nodig hadden.¹

Het uitgavenpatroon van het hbo en wo bevestigt dit beeld. Het hbo (14%) en wo (4%) zetten minder in op maatregelen voor specifieke doelgroepen dan het mbo.

Betere informatievoorziening voor studenten in kwetsbare positie – De studentenpeiling laat ook zien welke studenten een hoger risico op mentale problematiek hebben: vrouwelijke studenten, studenten met een migratieachtergrond en studenten die aangeven dat hun ouders het financieel relatief minder goed hebben.¹ De helft van de studenten in deze groepen ondervonden ergens tijdens hun studie problemen. De informatievoorziening voor deze groep is dus flink voor verbetering vatbaar. Daar hebben met name universiteiten hun NP Onderwijsbudget voor ingezet. Tweederde van de wo-instellingen in de steekproef koos voor activiteiten gericht op (betere) informatievoorziening voor studenten, en manieren om mentaal welzijn bespreekbaar te maken. In het hbo gebeurt dat een stuk minder.

Figuur 2.12 - Beoordeling door studenten van de hulp door de instelling om op schema te blijven, naar kwetsbaarheid (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs: mbo- en ho-studenten (april 2022 en maart 2023))

De instellingen in het hbo en wo hebben ook nog relatief veel middelen te besteden op het thema studentenwelzijn. Gezien de – op het oog – ernstige problematiek bij een specifieke groep studenten, is actie op dit thema juist onverminderd nodig. De komende periode ligt er voor deze instellingen dan ook een kans om aansluiting te zoeken met de studenten die zij tot nu toe onvoldoende lijken te bereiken.

Bestendiging van NP Onderwijsmaatregelen – Ook na het NP Onderwijs blijft aandacht voor studentenwelzijn noodzakelijk. De afspraken uit het bestuursakkoord hoger onderwijs kunnen de acties vanuit het NP Onderwijs verstevigen, terwijl tegelijkertijd een omslag plaatsvindt naar meer preventieve maatregelen voor een goed welbevinden.⁷ Daarbij is onder meer aandacht voor het verminderen van prestatiedruk. Het ministerie van OCW laat onderzoek uitvoeren naar stress en prestatiedruk in het hoger onderwijs. De resultaten worden in juni verwacht. Het onderzoek moet ook handvatten geven voor overheid en instellingen om stress en prestatiedruk tegen te gaan.

In het bestuursakkoord is bovendien afgesproken dat er een kader komt voor een integrale aanpak, gericht op het

vergroten van de *sense of belonging* van studenten op de instelling, meer inzet op preventie en het verbeteren van de kennis en kunde van onderwijsprofessionals. Hiervoor ontvangen de instellingen vanaf 2023 € 15 miljoen.

Inzet op extra ondersteuning en faciliteiten – De generieke maatregelen die hogescholen en universiteiten nemen hebben betekenis voor de individuele student. Instellingen stellen bijvoorbeeld extra studentendecanen en -psychologen aan. Met name het wo zet extra in (83%) op specifieke begeleiders zoals *wellbeing officers* of sociaal werkers. Op deze manier is er extra ruimte om studenten met problemen te helpen en kunnen zij snel(ler) terecht voor hulp. Daarnaast zetten instellingen in op preventie en een gezond mentaal welzijn door buddy of *peer-to-peer* activiteiten.

Dat een goed herkenbare en zichtbare plek waar studenten met allerlei soorten vragen en problemen naartoe kunnen goed werkt, blijkt uit het hieronder uitgelichte voorbeeld van de Hogeschool van Amsterdam. Het is makkelijk toegankelijk, laagdrempelig en studenten hoeven niet voor ieder probleem op een andere plek aan te kloppen. Het valt op dat instellingen in het hele hoger onderwijs relatief weinig investeren in dit type extra faciliteiten.²

Hogeschool van Amsterdam: Bestaande structuren versterken

“We hebben er op de HvA voor gekozen om de bestaande plannen juist te verstevigen en te versterken, zodat ze ook duurzaam na de NP Onderwijsmiddelen inzetbaar blijven,” aldus directeur Studentenzaken Marjolijn Kaak. De hogeschool investeerde bijvoorbeeld veel in studie- en studentenverenigingen, en in de Student Info Balie: een centraal punt waar studenten met vragen en problemen terecht kunnen.

De Hogeschool van Amsterdam zette in op ontmoetingen tussen studenten in een kwetsbare positie, zoals studenten met een vluchtelingenachtergrond, Caribische studenten en studenten met een migratieachtergrond. Zij kunnen zich sneller eenzaam voelen doordat ze een minder groot sociaal vangnet hebben. Oscar Kieft, coördinator Groei Studieverenigingen aan de HvA: “Studieverenigingen dragen bij aan het studentenwelzijn. Als je het idee hebt dat je ergens bij hoort, bijvoorbeeld bij een studievereniging, dan voel je je gelukkiger bij een opleiding.”

Daarnaast heeft de HvA werk gemaakt van de Student Info Balie, een herkenbaar punt waar studenten met allerlei vragen en problemen terecht kunnen. Daarnaast heeft de Student Info Balie een verwijzende en signalerende functie. Teamleider Student Info Imane B’lyou: “Studenten hebben behoefte aan een fysiek, laagdrempelig punt waar je terecht kan voor vragen over hulp en begeleiding. Waar je even snel naar binnen kan lopen, je vraag kan neerleggen, op weg geholpen kan worden, en dan weer verder. Van hele praktische dingen tot aan: ‘Ik heb een persoonlijke omstandigheid en ik wil even mijn hart luchten en met iemand praten’.”

Bekijk een video over alle manieren waarop de HvA investeert in studentenwelzijn

Een sterkere sense of belonging voor studenten – De *sense of belonging* is het gevoel van erbij horen. Dit is een beschermende factor als het gaat om mentale gezondheid.⁸ Veel instellingen in het hbo (46%) en wo (50%) zetten hierop in. Zij stellen bijvoorbeeld geld beschikbaar aan studentenorganisaties om sociale activiteiten te organiseren.

Het PPJ geeft aan dat deze goed bedoelde initiatieven studentenorganisaties overvielen. Zij moesten op korte termijn een event organiseren en wisten soms niet goed wat ze met het geld aan moesten.⁵ Het PPJ adviseert daarom om studentenorganisaties meer toegang te geven tot hulp en advies over welke activiteiten ze het beste kunnen organiseren, zodat zij dit geld zinvol kunnen besteden.

Laten we praten! Peer listeners bij TU Eindhoven

Tijdens de coronapandemie zagen studenten van de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) hun leeftijdsgenoten worstelen met verschillende problemen. Bijvoorbeeld op het gebied van hun geestelijke gezondheid of studievoortgang. Met NP Onderwijsfinanciering kunnen betrokken studenten een training tot vertrouwenscontactpersoon volgen.

Deze ‘peer listeners’ verwijzen hun medestudenten naar passende ondersteuning die beschikbaar is binnen de universiteit. Hun boodschap? Wat je ook dwars zit, laten we het erover hebben!

Studenten kunnen via e-mail contact opnemen met de peer listener van hun keuze. “Dan maken we een afspraak en praten we over wat hen dwarszit,” vertelt student en vertrouwenscontactpersoon Arjun Tyagi. De onderwerpen waarmee studenten zich melden variëren. Van mentale gezondheid tot financiële druk, vastlopen met de studie of moeite hebben met het ontwikkelen van een gezond sociaal leven.

Arjun: “Mijn doel is niet om het probleem op te lossen, maar om ervoor te zorgen dat je de juiste hulp krijgt. Ik geloof daarnaast dat erover praten al verlichting biedt, en studenten het gevoel geeft dat ze niet alleen zijn. Door het inzicht dat anderen ook tegen problemen aanlopen.”

Na afloop van de financiering van het NP Onderwijs krijgt het netwerk van vertrouwenscontactpersonen een vaste plek in de ondersteuningsstructuur van de universiteit. Een van de belangrijkste doelen van het project is de drempel verlagen om hulp te vragen.

[Lees een interview over de peer listeners bij de TU/e en bekijk een video over dit project](#)

6 Lerarenopleidingen, coschappen, stages en jeugdwerkloosheid

Dit hoofdstuk beschrijft de ontwikkelingen op de overige thema's van het NP Onderwijs: de lerarenopleidingen, coschappen, stages en de Aanpak Jeugdwerkloosheid. Per thema gaat dit hoofdstuk in op de vorderingen van de bestedingen en andere belangrijke aandachtspunten. De arbeidsmarktsituatie is bijvoorbeeld sterk veranderd sinds de start van het NP Onderwijs, wat gevolgen heeft gehad voor de inzet op stages en de Aanpak Jeugdwerkloosheid.

6.1 Beperken studievertraging en uitval in de lerarenopleidingen

De lerarenopleidingen zijn als specifiek thema opgenomen in het NP Onderwijs. Studenten aan deze opleidingen hebben tijdens de coronacrisis minder fysiek stage kunnen lopen. De scholen waren tijdens lockdowns gesloten en stageplekken waren lastiger te vinden. Sindsdien is de situatie drastisch veranderd. Als er al sprake is van problemen gaat het niet zozeer om een gebrek aan stageplekken (integendeel), maar eerder om een gebrek aan stagebegeleiders vanwege de werkdruk op de scholen.

De inzet van de extra middelen uit het NP Onderwijs heeft als doel studievertraging en uitval in de lerarenopleidingen te verminderen. Dat is in het belang van de studenten, en om te zorgen dat er voldoende nieuwe leerkrachten afstuderen: een belangrijk doel vanwege het lerarentekort.

Bestedingen blijven achter, lopende acties wel op schema – Uit de implementatiemonitor komt naar voren dat de bestedingen voor de lerarenopleidingen achterblijven in vergelijking met de andere NP Onderwijsthema's.² Er is nog net geen derde van de beschikbare middelen besteed. Dit heeft er mee te maken dat extra personeel vinden voor de instellingen naar eigen zeggen een uitdaging was. Als dat personeel dan van start kon gaan, vergde ook het inwerken van deze nieuwe collega's de nodige tijd en energie. Verder lijkt het erop dat net als bij andere thema's sommige activiteiten minder kosten dan begroot.

Instellingen hebben hun NP Onderwijsbudget vooral ingezet op meer personele capaciteit, voor de begeleiding bij stages en praktijkleren en het wegwerken van studievertragingen. De meeste activiteiten zijn in de uitvoerende fase, en instellingen geven aan dat de in gang gezette activiteiten volgens plan verlopen.²

Toch blijven veel middelen op het thema lerarenopleidingen nog onbesteed.

Mogelijk hebben instellingen te veel middelen gekregen om doelmatig uit te geven. De voor dit thema gereserveerde middelen staan apart benoemd in de NP Onderwijsbegroting en gaan specifiek naar instellingen met een lerarenopleiding. De verwachting is dat de lerarenopleidingen het uitloopjaar 2024 goed kunnen benutten om een deel van het geld alsnog in te zetten. Ook geven instellingen aan dat zij de middelen die overblijven willen inzetten op andere thema's. Gezien de omvang en urgentie van de bredere problematiek onder ho-studenten lijkt dat ook op zijn plaats.

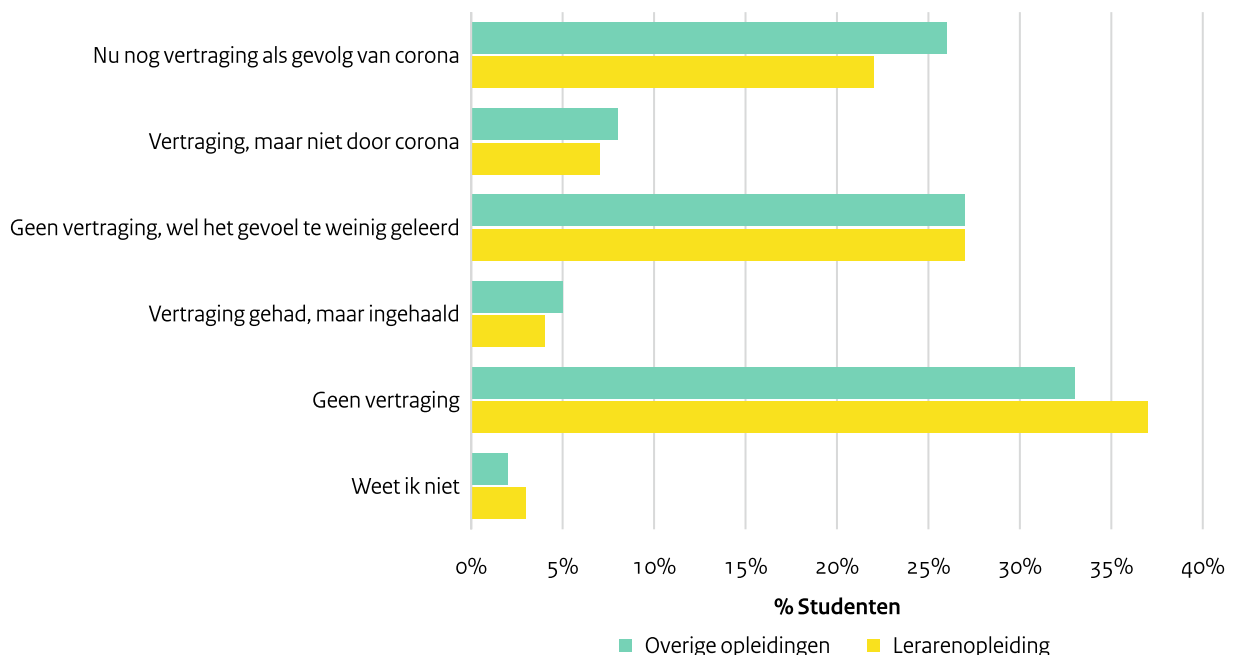
Relatief minder vertraging, studenten nog niet altijd voldoende geholpen – Dat lerarenopleidingen minder van hun NP Onderwijsbudget hebben ingezet, lijkt maar een beperkt effect te hebben op de studenten. Studenten aan lerarenopleidingen geven in de studentenpeiling minder vaak dan andere studenten aan dat ze nog vertraging hebben door corona. Studenten aan lerarenopleidingen die wel met vertraging kampen, geven daarentegen aan dat de hulp die zij hiervoor krijgen nog niet altijd voldoende is.¹ Gerichte inzet van middelen lijkt ook hier van groot belang.

6.2 Coschappen

Coschapplaatsen en medische stages waren tijdens de pandemie moeilijk te vinden. In de studentenpeiling van 2023 geeft bijna één op de vier studenten in de gezondheidszorg aan dat zij studievertraging hebben opgelopen als gevolg van corona.¹ Instellingen die medische opleidingen aanbieden kunnen hun NP Onderwijsbudget inzetten om de studievertraging van deze studenten te beperken. Van de acht instellingen met medische opleidingen zaten twee instellingen in deze steekproef. Daardoor kunnen geen harde conclusies verbonden worden aan deze cijfers.

Bijna de helft van de middelen is besteed – Instellingen hebben sinds 2021 verschillende acties ondernomen met behulp van de middelen uit het NP Onderwijs. De twee bevraagde instellingen hebben bijna de helft (46%) van het geld uitgegeven voor ondersteuning en begeleiding bij coschappen. Bij de vorige steekproef was ongeveer een derde van de middelen besteed. Dit betrof andere instellingen.

Figuur 2.13 - Vertraging gemeld door studenten aan lerarenopleidingen t.o.v. overige opleidingen (Bron: Studentenpeiling NP Onderwijs (2023))

De twee instellingen uit de steekproef geven aan dat zij zich hebben gericht op het creëren van extra coschapplaatsen. Beide instellingen deden dit op nieuwe plekken, denk aan verpleeghuizen, wijkteams en huisartsen. Bij eerdere tussenmetingen gaven andere instellingen aan dat zij ook inzetten op extra (keuze)onderwijs en het uitbreiden van de mogelijkheden voor patiëntcontact.

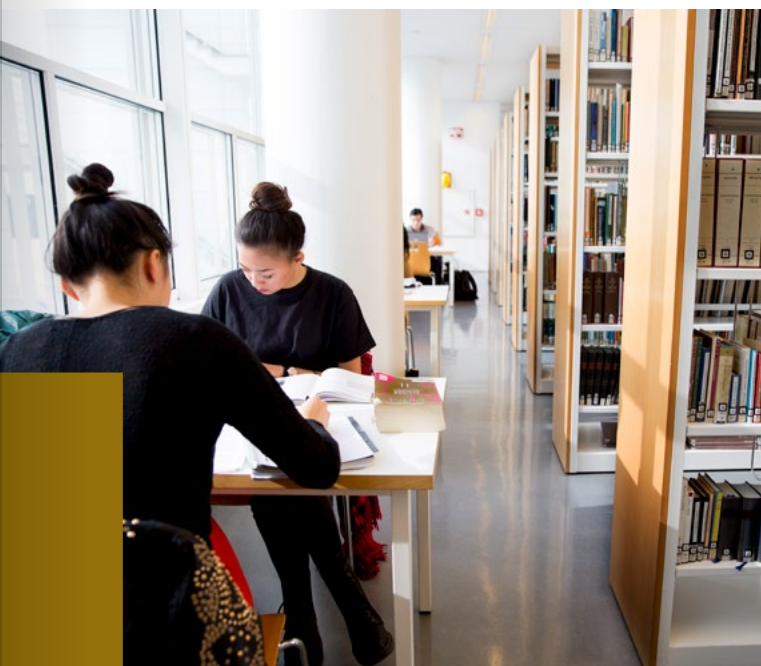
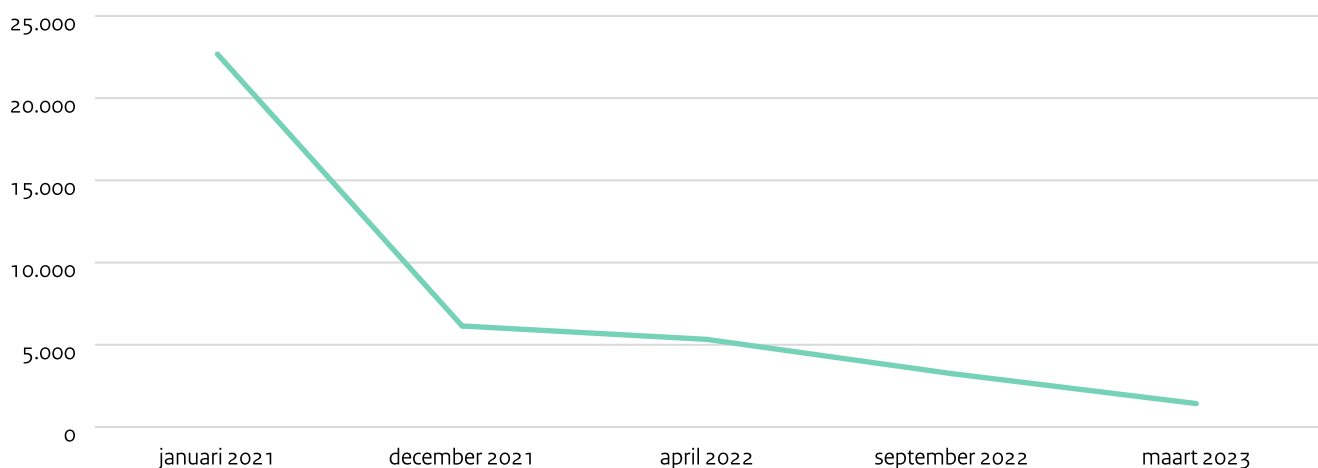
De langetermijneffecten van de studievertraging op de studieduur en doorstroom zijn nog niet volledig zichtbaar voor de huidige cohorten. De verschillende onderzoeken van het NP Onderwijs blijven deze effecten de komende periode monitoren.

6.3 Stages en leerwerkplekken

Vanuit het Nationaal Programma Onderwijs zijn middelen vrijgemaakt om het aanbod aan stages en leerwerkplekken te behouden en stimuleren. Praktijkervaring is van cruciaal belang om studenten goed voor te bereiden op hun stap naar de arbeidsmarkt.

Sinds het vervallen van de coronamaatregelen vinden studenten inmiddels weer makkelijker een stage of leerwerkplek. Deze alinea's lichten toe hoe het ervoor staat met de stagetekorten, welke acties instellingen hebben ondernomen en welke stappen eraan komen voor de toekomst.

Figuur 2.14 - Stagetekorten in het mbo (Bron: Rapportage Stagetekorten en ontwikkelingen (SBB, 2023))

Stagetekort in het mbo vrijwel verdwenen – Het stagetekort in het mbo is op het laagste punt sinds de monitoring hiervan is gestart in 2020. Waar dit op het hoogtepunt ging om een tekort van 22.000 plekken, is het tekort nu onder de 1.500 gezakt.⁹ Dit aantal is zeer laag. Echter zijn er in sommige sectoren nog steeds relatief veel tekorten, zoals de zorgsector. Ook zijn er nog altijd studenten die moeite ervaren bij het vinden van een stage.

Nu de coronamaatregelen geen rol meer spelen en vanwege de krappe arbeidsmarkt, is het steeds minder moeilijk voor studenten om een stageplaats te vinden.² Geen stage kunnen lopen is dan ook in afnemende mate een reden tot studievertraging (was 13% voor mbo en hbo in 2022, is nu 11%).¹

Mbo-instellingen en SBB hebben met hulp van NP Onderwijsmiddelen gewerkt aan goede ondersteuning en begeleiding naar en tijdens stages. Ook besteedden zij aandacht aan het terugdringen van de stagetekorten in het mbo.¹⁰ Uit de laatste implementatiemonitor blijkt dat in het mbo 75% van het totale geplande budget voor dit doel is gerealiseerd.²

De middelen gingen vooral naar ondersteuning voor specifieke doelgroepen. Bijvoorbeeld extra begeleiding op het gebied van stagevaardigheden (zoals netwerk- en sollicitatievaardigheden) en coaching bij het zoeken naar een stage via stagecoördinatoren en stagebureaus. Daarnaast hebben instellingen met het geld meer stageplekken gestimuleerd. Onder andere door meer docenten, ten behoeve van matching van student en werkveld. Mbo-instellingen geven aan dat zij middelen die ze niet nodig hadden voor stages en leerwerkplekken hebben gebruikt voor de thema's 'soepele in- en doorstroom' en 'welzijn en sociale binding'.

Fontys ICT investeert in stages: 'opstap naar een mooie carrière'

Bij Fontys ICT is, met een katalyserende rol van het toegekende NP Onderwijsbudget, een belangrijke stap gezet naar een versterking van de stagebegeleiding. Studenten zoeken en vinden een beter passende plek, worden beter voorbereid én beter begeleid. "Stage is de oefening voor het afstuderen en vooral een opstap naar een mooie carrière. Door zowel gedurende de voorbereidingen als tijdens de begeleiding van de stage verbeteringen aan te brengen, hebben we nut en effect van de stages op een duurzame manier aangepast", vinden stagecoördinatoren Petra Heck en Constanze Thomassen.

[Lees verder op de website van Fontys](#)

[Bekijk meer praktijkverhalen op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho](http://www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho)

Blijvende investering vanuit Stagepact mbo – OCV blijft zich inzetten voor voldoende aanbod aan stages- en leerbanen, onder behoud van goede randvoorwaarden en juiste begeleiding van studenten. Met het Stagepact zal het ministerie in de periode van de Werkagenda mbo € 30 miljoen investeren om dit mogelijk te maken.¹¹

Stage in beperkte mate oorzaak van vertraging in het hbo – Eind vorig jaar is de eerste tussenrapportage van de stagetekorten in het hbo opgeleverd.¹² Uit de analyse blijkt dat de overgrote meerderheid van de studenten tijdig is begonnen aan een stageplek en/of tijdig een stageplek toegewezen heeft gekregen. Van de respondenten gaf 5% aan op het moment van invullen nog geen stageplek te hebben gevonden. Slechts 1% van de respondenten verwacht studievertraging op te lopen omdat zij niet tijdig een stageplek hebben kunnen vinden. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit het gevolg is van de coronacrisis.

De studentenpeiling versterkt dit beeld. Hierin gaf 15% van de hbo-studenten aan dat het niet op tijd afronden van een stageplek de reden is dat zij vertraging hebben opgelopen.¹ Het lijkt er dus op dat problemen rondom stages vooral tijdens de coronacrisis een belangrijke oorzaak van vertraging waren, maar dat studenten die recent zijn begonnen hier (vrijwel) geen last van hebben.

Niet iedereen vindt makkelijk een stageplek, studenten positief over hun stage – Een derde van de hbo-studenten die zelf een stageplek moest zoeken, geeft aan dat ze hier veel moeite mee hadden. De knelpunten die zij ervaren zijn het beperkte aanbod van geschikte stagebedrijven, onduidelijkheid rondom de sollicitatieprocedure en de beperkte begeleiding vanuit de opleiding bij het vinden van een stage. Omdat de stagetekorten zeer laag lijken, is een kritische blik nodig op welke maatregelen nog kunnen helpen om ook deze groep studenten aan een stage te helpen.

In het onderzoek is ook aandacht voor ervaringen van studenten tijdens hun stage. Negen op de tien studenten vindt de stageplek leerzaam en interessant en geeft aan een goed beeld te hebben gekregen van de beroepspraktijk. De helft van de studenten is minder tevreden over de begeleiding en voorbereiding vanuit de hogeschool.

Omdat dit de eerste tussenrapportage is van de stagetekorten in het hbo, is er geen referentiemateriaal

beschikbaar. Voor de zomer van 2023 zal een tweede tussenrapportage worden opgeleverd. Eind 2023 volgt de derde tussenrapportage. Met deze rapporten wordt de trend beter zichtbaar.

Inzet van de NP Onderwijsmiddelen op stages in het hbo – Hogescholen hebben het NP Onderwijsbudget vooral ingezet voor het matchen van studenten en bedrijven door docenten, het begeleiden, trainen en coachen van studenten door stagecoördinatoren en -bureaus en het zoeken naar stageplekken in andere regio's of verwante sectoren.⁶ De meest gekozen activiteiten zijn in de uitvoerende en afrondende fase. Van vrijwel alle activiteiten waarden instellingen de voortgang als voldoende tot goed.² Echter, blijkens de waardering van de studenten is hier op zijn minst sprake van enige discrepantie in beleving, dan wel ruimte voor verbetering.

6.4 Aanpak Jeugdwerkloosheid

Met de Aanpak Jeugdwerkloosheid zetten gemeenten, scholen en andere partners zich in om jongeren in het mbo te ondersteunen naar vervolgonderwijs of werk. Om de verwachte toename van jeugdwerkloosheid door corona te dempen, is vanuit het NP Onderwijs ingezet op extra begeleiding in de stap van school naar werk.

Doorlopende begeleiding van school naar werk – Uit de derde tussenrapportage van de implementatiemonitor blijkt dat mbo-instellingen vanuit het NP Onderwijs vooral inzetten op extra loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Daarnaast gebruiken zij de subsidieregeling ‘nazorg mbo’ om de opgestarte begeleiding voort te zetten na diplomering.

Uit onderzoek van Regioplan naar de Aanpak Jeugdwerkloosheid blijkt dat jongeren de geboden begeleiding als positief ervaren.¹³ De samenwerking tussen scholen en gemeenten is verbeterd, vooral voor entree- en mbo 2-studenten. Een goede voorbereiding op werk in het onderwijs, het identificeren van jongeren die hulp nodig hebben, individuele ondersteuning en een warme overdracht naar werk kunnen nuttige interventies zijn.

Verankering in nieuw beleid – Op dit moment is de jeugdwerkloosheid historisch laag, maar het verschil in kansen op de arbeidsmarkt is groot en structureel. Heb je als mbo’er geen startkwalificatie, maximaal een mbo-2-opleiding, een niet-westerse migratieachtergrond of een gezondheidsbeperking, dan heb je relatief minder kans op een baan.¹⁴ Om deze jongeren het perspectief te bieden dat zij verdienen is structurele inzet nodig.

De inzet vanuit het NP Onderwijs voor de Aanpak Jeugdwerkloosheid krijgt daarom een plek in toekomstige wetgeving. Dit wetsvoorstel is gericht op jongeren met een (risico op) structurele achterstand op de arbeidsmarkt, met als doel dat meer van hen doorleren of duurzaam aan het werk komen.¹⁵ De lessen uit de Aanpak Jeugdwerkloosheid worden gebruikt bij de uitwerking van dit wetsvoorstel. De planning is dat dit wetsvoorstel voor de zomer van 2023 in internetconsultatie gaat. Burgers, bedrijven en instellingen kunnen het voorstel dan inzien en erop reageren.

Combinatiefunctionaris arbeid: ‘Ik kan Emile altijd bellen’

Emile Baumann is stagecoördinator en combinatiefunctionaris bij Probus, school voor Praktijkonderwijs in Arnhem. Vanuit die functie begeleidt hij studenten naar een baan en houdt vervolgens twee jaar lang vinger aan de pols. Emile is er blij mee. “De knip tussen school en arbeidsmarkt is nu verdwenen.” Ook oud-student Wesley is tevreden: “Ik kan Emile altijd bellen. En we wonen ook nog ‘es in hetzelfde dorp!”

Wesley van Rijsewijk (17) heeft sinds een half jaar een vast contract bij Novabikes in Arnhem. Zes dagen per week werkt hij, stilzitten kan hij niet. Fietsen repareren wel. Altijd al zijn hobby en nu zijn werk. “Het is een hele mooie winkel met veel grote merken. Elektrische fietsen zijn mijn specialisme, ik heb daar veel ervaring mee. Zelf heb ik een speed pedelec, kan 45 kilometer per uur. Doe ik niet in de bebouwde kom hoor.’

Wesley ziet Emile nog altijd één keer per week, altijd om half negen, voordat de fietswinkel z’n deuren opent. Emile: “We bespreken hoe zijn week is verlopen, waar hij tegenaan is gelopen en waar ik hem bij kan helpen. Op het werk gaat het hartstikke goed, Wesley is idioot technisch, twee rechterhanden. Zijn valkuil is zijn grote hart. Hij wil iedereen ter wille zijn en komt daardoor nog weleens in de problemen. Dat bespreken we.”

Bron en verder lezen: [Praktijkvoorbeelden van de Aanpak Jeugdwerkloosheid, SZW \(2022\)](#)

Bekijk meer praktijkverhalen op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

7 Hulp aan onderzoekers met een tijdelijk contract

Door de coronapandemie heeft veel wetenschappelijk onderzoek vertraging opgelopen. Oorzaken van de vertraging zijn bijvoorbeeld beperkte toegang tot onderzoeksfaciliteiten (denk aan laboratoria en collecties) en het niet kunnen doen van veldwerk. OCW heeft met het NP Onderwijs € 162 miljoen beschikbaar gesteld voor onderzoekers met een tijdelijk contract die door corona vertraging in hun onderzoek hebben opgelopen, om hen in staat te stellen hun onderzoek af te ronden. Dat is in het belang van hun wetenschappelijke carrière, de continuïteit van het onderzoek en de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland. Naast de NP Onderwijsgelden zetten universiteiten, hogescholen, KNAW- en NWO-instituten ook eigen middelen in om deze onderzoekers te helpen. De implementatiemonitor houdt beide bestedingsoorten bij.

Het NP Onderwijs helpt onderzoekers – Instellingen helpen onderzoekers op verschillende manieren, blijkt uit de implementatiemonitor.² Naast contractverlenging krijgen onderzoekers ook andere hulp om hun vertraging in te lopen. Een student-assistent kan bijvoorbeeld onderzoekers ondersteunen bij de uitwerking van transcripten of videofragmenten. Ook een tijdelijke verlichting van de onderwijsverplichting is een mogelijkheid, net als het afnemen van online experimenten wanneer live experimenten door de coronarestricties niet mogelijk waren.

Een broodnodige verlenging voor klimaatonderzoeker Dominique Jenny

Promovenda Dominique Jenny kwam eind 2019 naar Nederland, vol enthousiasme om een zinvolle bijdrage te leveren aan klimaatonderzoek bij de faculteit Geowetenschappen van de Universiteit Utrecht. Maar toen kwam de pandemie, en werd haar onderzoek ernstig vertraagd: "Net toen ik aan de slag zou gaan sloeg covid toe en ging het laboratorium dicht."

Dominique kreeg een verlenging, maar heeft nog steeds moeite om de verloren tijd in te halen. Haar verhaal bewijst waarom investeren in tijd en ruimte voor impactvol onderzoek de moeite waard is: "De voorspellingen en klimaatmodellen die nu worden gemaakt zijn gebaseerd op gegevens uit onderzoek van mensen zoals ik."

[Lees het verhaal van Dominique](#)

NP Onderwijsbudget grotendeels besteed – De totale realisatie van middelen over 2021 en 2022 is 70% van het budget dat voor deze jaren beschikbaar was. Dit blijkt uit de meest recente meting van de implementatie-monitor.² In alle sectoren is twee derde van de middelen uitgegeven, en de wo-instellingen uit de steekproef zijn het verst met de besteding (89%). In totaal hebben de instellingen tot peildatum 1 januari 2023 € 68 miljoen aan NP Onderwijsbudget uitgegeven en € 21,5 miljoen aan eigen middelen.

In de vorige tussenmeting gaven instellingen aan te verwachten vooral in 2022 en 2023 NP Onderwijsmiddelen in te zetten om vertragingen in te lopen. De laatste meting laat zien dat dit inderdaad het geval lijkt te zijn.

Grote variatie tussen instellingen – Instellingen hebben zelf het beste zicht op de behoeftes van hun onderzoekers. In het bestuursakkoord onderzoek van het NP Onderwijs is daarom bewust gekozen voor een decentrale verdeling van de middelen. Per onderzoeker hebben de instellingen uit de steekproef tot en met 2022 gemiddeld € 21.000,- aan NP Onderwijsmiddelen ingezet. Tussen deze instellingen is de variatie groot: het gemiddeld ingezette bedrag per onderzoeker varieert tussen de € 3.500,- en € 45.000,-, en is hoger bij de universiteiten, de universitair medische centra en de NWO-instituten. Op de KNAW-instituten en hbo-instellingen is het gemiddelde bedrag per onderzoeker lager. Dat kan te maken hebben met de kosten die per type onderzoek verschillen, en met het aantal maanden waarmee een contract verlengd wordt.

Naast middelen uit het NP Onderwijs zetten instellingen ook eigen middelen in om onderzoekers te helpen hun vertraging in te lopen. Tussen de instellingen uit de steekproef lopen de gemiddelde bedragen per onderzoeker uiteen tussen de € 244 (het betreft hier een gemiddelde gebaseerd op 1 hbo-instelling) en € 34.000. Over alle instellingen uit de steekproef is het gemiddelde bedrag per geholpen onderzoeker uit eigen middelen € 14.000.

Mogelijkheden voor onderzoekers niet altijd duidelijk – Berenschot heeft een gesprekstafel met onderzoekers georganiseerd. Daaruit kwam naar voren dat de mate van duidelijkheid rondom het aanvraag- en toekenningsproces van de verlenging verschilt. Zo geven meerdere onderzoekers tijdens de gesprekstafel aan dat de procedure om middelen aan te vragen onduidelijk was en is de meerderheid van de deelnemers niet of beperkt op de hoogte van de mogelijkheden om middelen aan te vragen om opgelopen vertragingen in te lopen.

Ook gaven deelnemers aan dat het niet altijd helder was waarom het aantal toegekende maanden lager uitviel dan de hoeveelheid die was aangevraagd. Het lange wachten op uitsluitel over de contractverlenging heeft voor extra stress gezorgd bij onderzoekers en is van invloed geweest op hun welzijn.²

Daar staat tegenover dat sommige onderzoekers aangeven uitgebreid geïnformeerd te zijn door hun instelling over de mogelijkheden vanuit het NP Onderwijs en/of andere financieringsbronnen. Ook lieten zij weten blij te zijn met de mogelijkheid om de opgelopen vertragingen in te lopen. Dit beeld kwam ook bij eerdere metingen naar voren.

Steeds meer onderzoekers geholpen – Uit de implementatiemonitor blijkt dat er op de instellingen in deze steekproef tot en met 2022 ten minste 1.396 onderzoekers geholpen zijn met eigen middelen van instellingen en instituten en ten minste 3.287 onderzoekers vanuit NP Onderwijsbudget.² Het totale aantal geholpen onderzoekers over alle instellingen zal dus hoger liggen. Als de jaarverslagen van 2022 beschikbaar komen, kan een integraal beeld gegeven worden van het totaal aantal geholpen onderzoekers tot en met 2022 met middelen uit het NP Onderwijs.

Hierbij de kanttekening dat meerdere instellingen onderzoekers helpen vanuit het NP Onderwijs én vanuit eigen middelen. Dat betekent dat de aantallen geholpen onderzoekers niet zomaar bij elkaar zijn op te tellen.

8 Kenniscreatie en kennisverspreiding

Kennis opdoen en delen zijn belangrijke onderdelen van het Nationaal Programma Onderwijs, bijvoorbeeld over welke interventies werken. Ook leren van elkaar is belangrijk. Niet alleen het wiel uitvinden, maar samen onderzoeken en elkaars kennis gebruiken.

De belangstelling voor onderzoek en kennisdeling in het onderwijsveld neemt toe. Om kenniscreatie en -verspreiding verder te bevorderen, heeft het ministerie van OCW hulp gevraagd aan het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Zo stelt NRO online kennis beschikbaar, en inventariseert en beantwoordt vragen uit de praktijk.¹⁶ Bovendien faciliteert NRO onderzoek naar interventies die vanuit het NP Onderwijs zijn gedaan.

8.1 Kennis delen via bijeenkomsten

NRO organiseert landelijke en regionale bijeenkomsten. Hier krijgen onderzoekers en mensen uit het onderwijsveld de kans om kennis met elkaar te delen en nieuwe inzichten op te doen.

Kennis stroomt bij bijeenkomsten in het land –

Onderzoekers en onderwijsprofessionals konden bij twee landelijke bijeenkomsten kennis delen en ophalen. Het Deep Dive-congres (najaar 2022) stond in het teken van het hoger onderwijs, maar was als eerste NRO-evenement ook open voor het mbo.

Het mbo kon meer kennis delen in april 2023. Samen met Onderwijskennis.nl en Stichting Ieder mbo een Practoraat organiseerde NRO Kennisstroom: een Deep Dive-evenement voor en door het mbo. De deelnemers deelden onderzoek naar en ervaringen met interventies. Hierbij stonden de NP Onderwijsthema's in- en doorstroom en studentenwelzijn centraal.

De workshops op Kennisstroom gingen onder meer over de doorstroom van studenten uit de entreeopleiding, en de vraag hoe de inzet van kernkwaliteiten invloed heeft op het welbevinden. Ook haalden deelnemers kennis op. Denk aan input over het goed begeleiden van studenten bij praktijkleren in de eerste weken bij hun leerplaats, en behoeften om de [pagina over studentenwelzijn](#) op Onderwijskennis.nl verder te verrijken.

Regionale bijeenkomsten op komst – In mei, juni en najaar 2023 volgen drie regionale bijeenkomsten:

- Het Expertisepunt LOB verzorgt een bijeenkomst gericht op het delen van goede voorbeelden over doorstroom in het onderwijs.
- De Universiteit van Amsterdam (UvA) organiseert een bijeenkomst over e-health.
- Tot slot komt er een bijeenkomst van Universiteiten van Nederland over het project Wisselstroom. Dit project heeft als doel om studenten op de juiste plaats te krijgen: bij een opleiding die hen het beste past.

Samen aan de slag met vraagstukken uit de praktijk –

Alle kennis en informatie die op deze bijeenkomsten rondgaat is waardevol, maar beantwoordt niet altijd precies de vragen die bij specifieke onderwijsinstellingen leven. Daarom biedt NRO ook ondersteuning bij het beantwoorden van vragen uit de onderwijspraktijk. Een team van onderzoekers helpt een onderwijsinstelling op weg met *evidence-informed* antwoorden op praktijkvragen.

Dat kan bijvoorbeeld via [de Kennisrotonde](#) of door deelname aan de Vliegende Brigade. De Vliegende Brigade bestaat uit (onderzoeks)professionals op het gebied van studentenwelzijn en in-, door- en uitstroom. Dit team gaat dit jaar en volgend jaar samen met instellingen aan de slag om hun vraag uit te diepen, en tot antwoorden en oplossingen te komen waar professionals in de praktijk mee verder kunnen.

8.2 Regionaal kennis ontwikkelen

Om meer inzicht te krijgen in werkende interventies in het vervolgonderwijs heeft NRO onderzoekslijnen opgezet. Hiervoor zijn een aantal uitgangspunten bepaald. Zo zijn de praktijkprofessionals aan zet. Zij bepalen met elkaar wat voor onderzoek ze willen doen en waar dit over moet gaan; zolang het onderzoek maar past binnen de thema's van het NP Onderwijs. Daarnaast wordt samenwerking tussen mbo, hbo en wo gestimuleerd en sluiten de onderzoeken zoveel mogelijk aan bij bestaande praktijken en samenwerkingen. Zo kan het onderzoek snel worden opgestart.

We've got your back!

Hoe onderwijsinstellingen welzijn en sociale binding van studenten kunnen versterken door het bieden van sociale steun

Sociale steun is een belangrijke factor in het omgaan met stress en het versterken van veerkracht. Het onderzoeksproject *We've got your back!* gaat over hoe sociale steun door de onderwijsinstelling bijdraagt aan welzijn en binding bij studenten in mbo en hoger onderwijs.

Hoe kom je van steun tot welzijn?

Instellingen kunnen verschillende vormen van sociale steun bieden aan hun studenten: denk aan ondersteuning bij het studeren, informatie over het supportnetwerk binnen de instelling en emotionele steun, zoals persoonlijke begeleiding of peer-to-peer support.

Niet alle interventies leiden tot de gewenste uitkomst: een verbeterd mentaal welzijn. Wat zijn hierbij belemmerende en bevorderende factoren? Er is nog weinig onderzoek naar hoe sociale steun eruit moet zien om studenten met verschillende behoeften te bedienen. Dit project wil inzicht krijgen in de specifieke vormen van sociale steun die positief bijdragen aan welzijn en binding, passend bij groepen studenten met vergelijkbare behoeften, in vergelijkbare situaties en onder vergelijkbare omstandigheden.

Verwachte effecten van inzet NP Onderwijs

Het onderzoek brengt ook in kaart hoe onderwijsinstellingen vanuit het NP Onderwijs hebben geïnvesteerd in sociale steun. De resultaten geven inzicht in de verwachte effecten van deze sociale steun op de veerkracht van studenten. Daarnaast bieden de onderzoeksresultaten inzichten in de werkbare elementen omtrent persoonlijke begeleiding, voor toekomstige inrichting van studentbegeleiding.

Bron: [NRO](#)

Samenwerken in fieldlabs – Het eerste fieldlab dat vanuit het NP Onderwijs is gestart is het Fieldlab Studievoortgang. Hierin ontdekken mbo-instellingen samen met onderzoekers wat goede methoden zijn om studievoortgang goed in beeld te krijgen. Meer hierover in het kader in hoofdstuk 4.

In het najaar van 2023 start een tweede fieldlab dat beoogt meer inzicht te krijgen in de inzet van digitale onderwijsvormen. Welke vormen dragen mogelijk bij aan het oplossen van studievertraging, of aan het bevorderen van studentenwelzijn? Daarbij kijkt het fieldlab naar verschillende contexten (opleidingen, opleidingsniveaus en sectoren) en wanneer een bepaalde onderwijsvorm toepasbaar is.

In regionale werkplaatsen succesvolle interventies ontdekken – Naast de fieldlabs lopen er onderzoeken naar specifieke interventies in het onderwijs. Deze onderzoeken moeten inzicht geven in de geleerde lessen uit de coronatijd, en gaan in op welke interventies zich lenen voor duurzame inzet in het onderwijs. Het thema studentenwelzijn en binding met de opleiding komt vaak terug in de onderzoeken. Zo is er een onderzoek gestart

naar het welbevinden en de veerkracht van aanstaande leraren. Dat gebeurt onder meer met het oog op het lerarentekort, en de uitval en uitstroom van leraren uit het onderwijs. Een ander onderzoek focust op sociale steun en de meerwaarde daarvan bij het verbeteren van studentenwelzijn. Met als doel: werkzame elementen in kaart brengen om de toekomstige studentenbegeleiding beter te kunnen inrichten.

Een ander deel van de onderzoeken richt zich op in- en doorstroom. Zo is bekend dat het starten van een nieuwe opleiding een kwetsbaar moment is voor veel studenten. Een van de onderzoeken zoekt uit wat succesvolle ondersteuningsmaatregelen zijn bij de start van de opleiding, en wat hierin werkzame elementen zijn. Ook is een van de onderzoeken gericht op het toekomstperspectief van studenten. Hoe kunnen we het kapitaal van studenten versterken en zorgen dat zij een toekomstperspectief zien?

Naast projecten op deze grote thema's, lopen er onderzoeken op het gebied van stages en jeugdwerkloosheid.

8.3 Hoe nemen onderwijsinstellingen successen mee naar de toekomst?

Het NP Onderwijs is in het mbo en hoger onderwijs al flink gevorderd – 2023 is het laatste reguliere bestedingsjaar. Veel instellingen onderzoeken nu al welke onderdelen van het programma voor hun studenten effectief zijn geweest, en hoe zij die kunnen voortzetten in de toekomst.

Effectiviteit vaststellen blijkt lastig – Instellingen proberen zo goed mogelijk in beeld te krijgen welk effect hun NP Onderwijsactiviteiten in de praktijk hebben. Vaak is dat echter lastig vast te stellen. Maatregelen werken vaak voor een bepaalde groep studenten, of effectmeting is simpelweg niet mogelijk voor de individuele maatregel. Zo is het lastig vast te stellen of een specifieke sociale activiteit het welzijn van studenten heeft verhoogd. Instellingen gebruiken overigens wel cijfers om een beeld te vormen. Denk aan het aantal bezoekers van een evenement, de evaluatie van activiteiten of rendementcijfers. Soms evalueren onderzoekers binnen de instellingen de interventies waar de school op heeft ingezet tijdens het programma.²

Daarnaast lijkt elke uitvoeringsfase van het NP Onderwijs om een andere aanpak te vragen. Initieel was het programma er vooral op gericht om te voorkomen dat grotere groepen studenten vertraging opliepen, en om bestaande vertragingen in te lopen. Later kwamen de gevolgen van de pandemie en de daaruit voortvloeiende impact op studenten in een kwetsbare positie steeds meer in beeld.

Uit de laatste studentenpeiling en gesprekstafels met docenten en instellingen komt naar voren dat het nu vooral van groot belang is om specifieke groepen studenten te bereiken en hun problemen aan te pakken. Met name de studenten in een kwetsbare positie. Dit lijkt een andere aanpak te vergen dan tot nu toe is gehanteerd.

Eerste stappen richting duurzame inzet – De onderwijsinstellingen zetten eerste stappen om uit het NP Onderwijs gefinancierde activiteiten te verduurzamen. Zij hebben middelen ingezet op maatregelen die onderdeel worden van de dagelijkse onderwijspraktijk, bijvoorbeeld omdat de instelling er voor corona al mee experimenteerde. Anderzijds blijken sommige nieuwe maatregelen die kleinschalig zijn gestart – bijvoorbeeld op één opleiding – dermate effectief, dat de instelling de activiteit nu breed en duurzaam invoert.

Als instellingen activiteiten of maatregelen structureel willen doorvoeren, gaan zij daarbij niet over één nacht ijs. Zij vragen zich af of de interventie heeft gewerkt en zo ja, voor wie: heeft de interventie meerwaarde voor alle studenten, of voor een specifieke groep?

Ook de inzet van personeel speelt een rol. Niet voor alle maatregelen is voldoende personeel beschikbaar om ze voort te zetten met dezelfde intensiteit als tijdens het NP Onderwijs. De activiteiten die instellingen willen meenemen naar de toekomst vragen dan ook relatief weinig personele inzet. Ze kiezen met name voor onderlinge hulp en ondersteuning (zowel onder studenten als docenten), voor voorzieningen als laptops, maaltijden en ontmoetingsruimtes, en voor studenten betrekken bij het onderwijs.

Wel verduurzamen instellingen sommige arbeidsintensievere maatregelen voor studenten in een kwetsbare positie, zoals extra stagecoaching en studievaardigheidstraining. Door deze activiteiten niet meer voor alle studenten beschikbaar te stellen, vermindert de benodigde personele capaciteit.

Investeren in specifieke doelgroepen en personeel – Over de hele breedte kijken instellingen naast generieke maatregelen ook naar maatregelen die specifieke doelgroepen kunnen helpen. Bijvoorbeeld extra coaching rondom stages, digitaal examineren en studievaardigheidstrainingen.

Ook zetten instellingen met de NP Onderwijsmiddelen in op deskundigheidsbevordering bij medewerkers, zodat zij ook na het NP Onderwijs gebruik kunnen maken van de kennis die is opgedaan. Het inzicht dat het onderwijs geen *one-size-fits-all* is, is bij steeds meer instellingen blijvend op de agenda gekomen – vaak is maatwerk nodig om aan te sluiten bij de behoeften van studenten.

- ANFAHRT
- Steuern
- Induktionssensor

DISTANCE SENSOR

SPEEDCAMERA

STEERING CONTROL

communication

TL1

ld of TL1

Eindnoten

Deel 1 – funderend onderwijs:

- 1 Waarvan 4,8 miljard in de schooljaren 2021/2022 en 2022/2023 wordt uitgekeerd aan schoolbesturen, 305 miljoen aan gemeenten, 621 miljoen aan specifieke subsidies en 110 miljoen voor uitvoeringskosten (DUO, DUS-i en OCW) en monitoring.
- 2 Witte, K. de en M. Francois (2023). *Covid learning deficits in Europe: analysis and practical recommendations*. *Covid-19 learning deficits in Europe: analysis and practical recommendations*, op: <https://eenee.eu/en/resources/library/covid-19-learning-deficits-in-europe-analysis-and-practical-recommendations/> <https://eenee.eu/en/resources/library/covid-19-learning-deficits-in-europe-analysis-and-practical-recommendations/>
- 3 In de vijfde voortgangsrapportage zijn er nieuwe gegevens over de leerprestaties van leerlingen.
- 4 Wierenga, L. en E. Crone (2019). *Ontwikkeling van cognitieve en niet-cognitieve vaardigheden van jongens en meisjes: een literatuuronderzoek*. Brain and Development Research Center en Universiteit Leiden: Leiden.
- 5 Heij, M., M. Schaapman, D. Florisson en L. Wijnrok (2013). De relatie tussen executief functioneren en de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen met een licht verstandelijke beperking, *Onderzoek & Praktijk*, jaargang 11, nummer 2.
- 6 Nederlands Jeugdinstituut (2022). *Welbevinden*, op: <https://www.nji.nl/cijfers/welbevinden>
- 7 Voor afstroom wordt gekeken naar leerlingen die in het volgende jaar op een lager schoolniveau staan ingeschreven dan in het betreffende cohortschooljaar. Voor opstroom wordt gekeken naar leerlingen die in het volgende jaar op een hoger niveau staan ingeschreven dan in het huidige cohortschooljaar.
- 8 Een leerling kan in hetzelfde leerjaar blijven, maar dan op een hoger (opstroom) of lager onderwijsniveau (afstroom).
- 9 DUO (2023). *Rapport wegvallen eindtoets: Onderzoek naar de effecten van het wegvallen van de eindtoets in het basisonderwijs*. DUO: Den Haag.
- 10 Leerlingen die geen onderwijs volgen, zijn leerlingen die niet meer terugkomen in het onderwijs of bijvoorbeeld een tussenjaar nemen.
- 11 Meer informatie over de respons vindt u in het rapport 'NP Onderwijs: Implementatiemonitor' van Regioplan, SEO Economisch Onderzoek en ResearchNed (2023).
- 12 Deze vraag is aan alle responderende schoolleiders voorgelegd.
- 13 Zie <https://www.aanpaklerarentekort.nl/actueel/nieuws/2022/12/27/resultaten-landelijke-meting-bekend-9.700-fte-tekort-aan-leraren#:~:text=In%20oktober%202022%20hebben%20alle,de%20totale%20werkgelegenheid%20voor%20leraren>.
- 14 Deze vraag is gesteld aan gemeenten die hun plannen uitvoeren of al hebben uitgevoerd.
- 15 Niet alle schoolleiders geven in de implementatiemonitor aan zicht te hebben op de samenwerking met de gemeente(n). Zij hebben de vervolgvragen niet beantwoord.
- 16 In het kader van het NP Onderwijs zijn eerder enkele subsidieregelingen opgesteld. Te denken valt aan de subsidieregeling *Extra Hulp voor de Klas*. Omdat deze regelingen zijn afgelopen, wordt in deze voortgangsrapportage niet langer ingegaan op deze regelingen. Wilt u meer weten over deze subsidieregelingen? Bekijk dan de eerdere voortgangsrapportages over het NP Onderwijs.
- 17 Zie: <https://www.cpb.nl/nulmeting-van-de-evaluatie-van-de-arbeidsmarkttoelage-nationaal-programma-onderwijs>
- 18 Meer informatie over de aanvraagronde vindt u op: <https://www.dus-i.nl/subsidies/heterogene-brugklassen/resultaten>
- 19 De Kenniscommunity maakt het voor scholen mogelijk om ervaringen en praktijkkennis te delen. Dit deel van de Kenniscommunity wordt vormgegeven door de projectgroep van de Kenniscommunity: PO-Raad, VO-raad, AVS, Lerarencollectief, Sectorraad Praktijkonderwijs, Stichting Platforms vmbo, Sectorraad Gespecialiseerd onderwijs, AOb, CNV, FvOv en het ministerie van OCW.
- 20 Zie: <https://www.vo-raad.nl/nieuws/opbrengsten-sessies-motivatie-welbevinden-en-sociaal-emotionele-ontwikkeling>
De sessies zijn georganiseerd door de VO-raad, het Nederlands Jeugdinstituut, het Lerarencollectief, het NP Onderwijs, CNV Onderwijs, de Sectorraad GO en het Haarlem College.
- 21 Zie https://www.nro.nl/scholen-po-en-vo-gezocht-voor-onderzoek-naar-effecten-kansrijke-interventies?utm_source=GKAcongres&utm_medium=flyer

Deel 2 – mbo en hoger onderwijs:

- 1 Studentenpeiling NP Onderwijs 2023: mbo- en ho-studenten
- 2 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Derde tussenmeting (2023)
- 3 [Kamerbrief over hoofdlijnen aanvalsplan voorkomen voortijdig schoolverlaten en begeleiden naar een kansrijke toekomst | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl \(2023\)](#)
- 4 DUO, Cohortrapportage NP Onderwijs 2022 (2023)
- 5 [Derde adviesbrief Platform Perspectief Jongeren aan ministers Dijkgraaf en Wiersma | Brief | Nationaal Programma Onderwijs \(nponderwijs.nl\) \(2023\)](#)
- 6 Berenschot, Tabellenrapportage Implementatiemonitor NPO Derde tussenmeting (2023)
- 7 Bestuursakkoord 2022 hoger onderwijs en wetenschap
- 8 Trimbos, RIVM, GGD GHOR NL, Monitor mentale gezondheid en middelengebruik, 2021
- 9 SBB, [Rapportage Stagetekorten en Ontwikkelingen \(2023\)](#)
- 10 [Kamerbrief bij 5^e voortgangsrapportage SBB Actieplan Stages en Leerbanen | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl \(2022\)](#)
- 11 [Stagepact MBO 2023 - 2027 | Convenant | Rijksoverheid.nl \(2023\)](#)
- 12 [Stagetekorten in het hbo Tussenrapportage 1 | Rapport | Rijksoverheid.nl \(2023\)](#)
- 13 Regioplan, Eindrapport van school naar werk (2023)
- 14 SEO, Monitor Aanpak Jeugdwerkloosheid (2023)
- 15 Kamerstukken II, 2022/23, nr. 2023D13651
- 16 Bijvoorbeeld via [Onderwijskennis.nl](#)

Colofon

Deze rapportage is een uitgave van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag
T 070 412 34 56 (ma t/m vrij 9.00 – 21.00 uur)

©beeld: ANP-Hollandse Hoogte, Joyce van Belkom,
Marcel van den Bergh, Mariette Carstens,
Richard van Elferen, Rob Engelaar, Angeliek de Jonge,
Marieke Duijsters Fotografie, Aidyn Hazebroek,
Valerie Kuypers, Phil Nijhuis Fotografie,
Arenda Oomen Fotografie, Bart van Overbeeke,
Tristan Paalvast, Edith Paol, Rolf Resink, Jan Schartman,
Robin Utrecht, Marijke Volkers, Marcel Vogel.

Mei 2023